

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Π.Μ.Σ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Κατεύθυνση: Διεθνείς σχέσεις και στρατηγικές σπουδές**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ: ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗΣ
**ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΛΑΙΝ ΒΑΔΙΟΥ****

**Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΜΕΤΑ
ΤΗΝ 9/11**

Επιμέλεια: Γκουτζιούλης Αθανάσιος

Επιβλέπων Καθηγητής: Παπασωτηρίου Χαράλαμπος

Αθήνα 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΣΕΛ 1
ΜΕΡΟΣ Α: Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ALAIN BADIΟΥ	ΣΕΛ 3 - 10
ΜΕΡΟΣ Β: ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ - ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΩΝ 3 ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΕΣ ΤΗΣ - ΟΙ ΠΙΟ ΕΠΙΔΡΑΣΙΑΚΟΙ ΕΜΠΕΙΡΙΣΤΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥΣ (LOCKE-HOBBS-HUME) - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ Β΄ ΜΕΡΟΥΣ	ΣΕΛ 11 - 20
ΜΕΡΟΣ Γ: Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ. ΜΕ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟ ΑΠΑΝΤΑΤΑΙ Η ΗΘΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΗΣ -Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ -Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ -ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ Γ΄ ΜΕΡΟΥΣ	ΣΕΛ 21 - 30
ΜΈΡΟΣ Δ΄ ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ: Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11/9. Η ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ALAIN BADIΟΥ -ΕΙΣΑΓΩΓΗ -ΠΕΡΙ ΑΛΛΑΓΗΣ. Η ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΟΥ BADIΟΥ: Α.ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΕΚΥΨΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11/9 Β. Η ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ: Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ Γ. ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΟΤΙ ΛΑΜΒΑΝΕΙ ΧΩΡΑ ΜΙΑ ΣΟΒΑΡΗ ΑΛΛΑΓΗ Δ. Η ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ. ΤΑ ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΑΝ ΕΧΟΥΜΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΕΝΑ «ΣΥΜΒΑΝ» ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΗΘΙΚΗΣ ΠΙΣΤΟΤΗΤΑΣ Η΄ ΑΠΛΑ ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΕΝΟΣ ΜΗ ΓΝΗΣΙΟΥ «ΣΥΜΒΑΝΤΟΣ» -ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ Δ΄ ΜΕΡΟΥΣ	ΣΕΛ 31 - 56

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ: ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΤΗΣ
ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ALAIN BADIOU
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 9/11**

ΟΝΟΜΑ: ΘΑΝΑΣΗΣ ΓΚΟΥΤΖΙΟΥΛΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε αυτήν την διπλωματική καταβάλλω μια προσπάθεια εισαγωγής της φιλοσοφίας του Alain Badiou στην θεωρία και μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Ο Badiou κατατάσσεται στους θεωρητικούς της ηπειρωτικής Φιλοσοφίας, διαφοροποιώντας τον από την Αγγλοσαξονική παράδοση της αναλυτικής φιλοσοφίας. Ήδη η Τέταρτη συζήτηση της επιστήμης των διεθνών σχέσεων σηματοδοτείται όπως αναφέρει και ο Σπύρος Μάκρης από μια εισβολή της ηπειρωτικής φιλοσοφίας με την μορφή του post – modernism και humanities στον μέχρι πρότινος αγγλοσαξονικό και αμερικανοκρατούμενο χώρο των Διεθνών Σχέσεων ¹.

Αφετήρια της χρήσης του μεταμοντερνισμού στις διεθνείς σχέσεις αποτελεί η αντίδραση απέναντι στην κυριαρχία του μιχεβιορισμού και του θετικισμού στην μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων. Άποψη μου δεν είναι ότι η λύση θα προκύψει από την υιοθέτηση μιας αποκλειστικά παράδοσης η ρεύματος στις διεθνείς σχέσεις άλλα μέσω ενός θεωρητικού πλουραλισμού. Ο κόσμος άλλα κυρίως οι δρώντες, οι τάσεις και οι πολιτικές πρακτικές που τον χαρακτηρίζουν δεν είναι απλές. Είναι απεναντίας ποικίλες και αρκετά σύνθετες, συνεπώς η χρήση μιας αποκλειστικά θεωρίας ή επιστημολογικής παράδοσης προκειμένου να επεξηγηθούν οι συμπεριφορές αυτές ίσως και να είναι ανεπαρκής, ακόμη και επιζήμια. Η αξία της θεωρητικής αυτής πολυφωνίας έγκειται κατά τον Holsti, πρώτον, στην αποφυγή του κινδύνου της υπεραπλοποίησης (πχ ρεαλιστικό παράδειγμα). Μέσω της πολυφωνίας αυτής μπορούν να προσεγγιστούν οι πολλαπλές πραγματικότητες του σύνθετου κόσμου. Εν αντίθεση με τις φυσικές επιστήμες η γνώση στον τομέα μας δεν είναι σαν έναν χώρο με προυπάρχοντα, απαραίλλακτα γεγονότα τα οποία απλά αναμένουν να ανακαλυφθούν. Για την επιστήμη μας η γνώση διαδέχεται τα γεγονότα. Η επιστημονικές διανοητικές διεργασίες λαμβάνουν χώρα προκειμένου να προλάβουν τα διεθνοπολιτικά γεγονότα ².

Οι Διεθνείς σχέσεις, όπως αναφέρει στο άρθρο του, προκειμένου να εξηγήσει τον θεωρητικό πλουραλισμό αναλύονται θεωρητικά από 6 διαφορετικά θεματικά ζεύγη: α) ατομιστική αναρχία ενάντιων κοινοτικών οπτικών του κόσμου β) αισιόδοξη οπτική ενάντιων απαισιόδοξης για τα αποτελέσματα των πολιτικών διαδικασιών γ) πίστη ενάντιων δυσπιστίας ως προς την βελτίωση και αλλαγή της ανθρώπινης κατάστασης δ) στατικά ενάντιων δυναμικά μοντέλα ε) μηδενικό άθροισμα ενάντιων θετικού αναφορικά με τα αποτελέσματα των διαδρασεων στ) ιεραρχικές ενάντιων ισορροπημένες δομές.

¹ Σπύρος Μάκρης, *Η Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων την εποχή της Παγκοσμιοποίησης*, εκδ: Παπαζήσης, Αθήνα, 2002, σελ. 26

² K Holsti, «Mirror Mirror on the Wall, Which is the Fairest Theory of All», *International Studies Quarterly*, Vol 33, No. 3, (Sep, 1989), σελ. 255-256

Τέλος η πηγές των θεωρητικών καινοτομιών σύμφωνα με τον ίδιο είναι τουλάχιστον πέντε: α) τα συμβάντα της διεθνούς πολιτικής β) τα γεγονότα γ) από λοιπές καινοτόμες θεωρίες δ) οι αξίες ε) μετά – θεωρητικούς διαλόγους³.

Ο Badiou δεν κάνει μια συλλογή δεδομένων όπως λειτουργούν λοιποί θεωρητικοί (κυρίως θετικιστές) προκειμένου να κάνει μια συλλογή συγκεκριμένων συμπεριφορών που θα οδηγήσουν σε μια γενικευμένη θεωρία. Επιπλέον μέσα από τον συλλογισμό του προκύπτει ότι απορρίπτει ορισμένα (αυθαίρετα) αξιώματα εμπειριστικής προέλευσης (πχ Hobbes: «αρχική κατάσταση», «bellum omnium contra omnes» κοκ). Ωστόσο δεν σημαίνει απαραίτητα ότι απαξιώνει γενικότερα ορισμένα δεδομένα και γεγονότα. Η έμφαση του όμως είναι στα «συμβάντα» αφού το κεντρικό σημείο της θεωρητικής του προσπάθειας είναι να εξηγήσει το φαινόμενο της αλλαγής μέσω ενός γνήσιου (πολιτικοκοινωνικό κυρίως) συμβάντος ρήξης και αποκοπής από μια προγενέστερη κατάσταση και δημιουργία ενός νέου κομφορμισμού.

³ K Holsti, «Mirror Mirror on the Wall, Which is the Fairest Theory of All», *International Studies Quarterly*, Vol 33, No. 3, (Sep, 1989), σελ. 258-261

ΜΕΡΟΣ Α: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ALAIN BADIΟΥ

Ο Badiou είναι ένας καινοτόμος φιλόσοφος και ανήκει στο ρεύμα του υπαρξισμού. Η μεγάλη καινοτομία που εισάγει ο Badiou στην σύγχρονη σκέψη είναι στο ότι δεν περιγράφει της πολιτική μέσα από μια προυπάρχουσα κατηγοριοποίηση και των διάφορων πολιτικών ρευμάτων / κοινωνικών τάξεων ή λειτουργιών του κράτους αλλά απεναντίας αναζητά την αφετήρια της πολιτικής μέσα από ένα ρηξιγενές «Συμβάν». Ένα «Συμβάν» το οποίο σε αντίθεση με ένα πολιτικό γεγονός είναι δεν είναι κάτι το στατικό ούτε είναι «κομμάτι» ενός προυπάρχοντος πολιτικού κατεστημένου, αλλά λειτουργεί ως αφετηρία για την δημιουργία ενός νέου πολιτικού κομφορμισμού. Μέσα από την θεωρία του προσπαθεί να εξηγήσει και να τεκμηριώσει την οντολογία του «Συμβάντος», το οποίο αναπάντεχα εμφανίζεται στην πολιτική ως κάτι όπως ονομάζει *undecidable*, δηλ. «απροσδιοριστογενές»/ «αναποφάνσιμο»/ «ανεπίκριτο» επειδή ακριβώς είναι η αφετήρια διαφοροποίησης από την προγενέστερη πολιτική κατάσταση. Η απόσυρση του προγενέστερου πολιτικού, σχηματίζει ένα «κενό» το οποίο ακριβώς δημιουργεί τις συνθήκες ανάδυσης του «Συμβάντος» μέσω μιας ρήξης. Όπως συγκεκριμένα αναφέρει ο ίδιος ο Badiou, «το πραγματικό, χάρις το οποίο η πολιτική λειτουργεί ως μια αρχή ρήξης, έχει πάντα την δίχως ουσία μορφή του Συμβάντος» και συνεχίζει παρακάτω «Το πολιτικό δεν είναι τίποτα άλλο από την μυθοπλασία της οποίας την διατήρηση επιφέρει η πολιτική μέσω του Συμβάντος»⁴.

Η προβληματική του ξεκίνα με μια προσπάθεια του να εξηγήσει πως λειτουργεί το μοτίβο διάδοχής μιας κατάστασης η οποία αντανακλάται σε όλα τα επίπεδα (πολιτικό-κοινωνικό-ιδεολογικό-οικονομικό). Με όρους της θεωρίας των διεθνών σχέσεων αυτό θα μπορούσε να εξηγήσει το πως περατώνεται η αλλαγή στις διεθνείς σχέσεις. Μια αλλαγή όμως ερμηνευμένη όχι με την στενότητα πχ του Gilpin περί διαδοχής μοναχά με μικρό/μακρό οικονομικούς όρους αλλά μιας ευρύτερης αλλαγής, μέσω μιας «ρήξης» και δημιουργίας μιας νέας κατάστασης σε όλες τις προαναφερόμενες θεματικές περιοχές (ιδεολογίας, κοινωνικής μεταμόρφωσης). Η κατάσταση αυτή δημιουργεί από την αρχή έναν νέο κομφορμισμό. Παραδείγματα του μεγέθους της αλλαγής που θέλει να περιγράψει ο Badiou είναι η Γαλλική επανάσταση του 1789 και η Οκτωβριανή του 1917.

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΟΥ BADIΟΥ ΠΕΡΙ ΣΥΜΒΑΝΤΟΣ ΜΕΣΩ ΧΡΗΣΗΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ & «ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΟΛΩΝ»

Ο Alain Badiou, χρησιμοποιεί την μαθηματική «θεωρία των συνόλων» ως εργαλείο συγκρότησης της θεωρίας του. Η φιλοσοφία του όμως δεν αποτελεί μια φιλοσοφία των μαθηματικών, ούτε της γνώσης, ούτε του συνειδητού αλλά του χρόνου. Για τον Badiou η οντολογία είναι μαθηματικά (οντολογία = μαθηματικά). Μια ακόμη καινοτομία του Badiou είναι ότι η οντολογία δεν αποτελεί μέρος της φιλοσοφίας αλλά είναι δυο διαφορετικές περιπτώσεις. Σκοπός της φιλοσοφίας είναι να περιγράψει το «είναι» ενώ της οντολογίας το πως «εγγράφεται» μέσα στο «είναι». Τέλος η «Υπαρξη»

⁴ Alain Badiou, *Η Πολιτική και η Λογική του Συμβάντος*, εκδ: Πατάκη, Αθήνα, 2008, σελ. 10-12

για τον Badiou δεν εκλαμβάνεται ως απλά αυτό που είναι, αλλά απεναντίας της προσδίδει μια πολλαπλότητα. Το «είναι» = πολλαπλό ⁵.

Σε σχέση με τον πιο πάνω συλλογισμό, επαναθεμελιώνει το «είναι» όχι ως κάτι το μοναδιαίο αλλά ως μια μη συνεπή και ακατάστατη πολλαπλότητα με την ανασύνταξη του ζεύγους Αλήθεια –Υποκείμενο. Βάση τη θέσης του, οι πολλαπλότητες δεν αποτελούν μια κατηγορία αλλά ένα πραγματικό. Η οντολογία αυτής της ακατάστατης και μη συνεπούς πολλαπλότητας συμπίπτει με τα μαθηματικά. Η προβληματική του αυτή περί του «Είναι και του Συμβάντος» έγκειται στην έννοια του πολλαπλού. Βάση της μαθηματικής «θεωρίας των συνόλων», το σύνολο είναι μια πολλαπλότητα. Αποτελείται από πολλαπλότητες οι οποίες αφενός αποτελούν ξεχωριστά στοιχεία της και αφετέρου εγγράφονται/ συμπεριλαμβάνονται εντός του συνόλου. Για να γίνει καλύτερα κατανοητό, αυτές οι δυο σχέσεις με τα μαθηματικά συμβολίζονται ως σχέση του ανήκει, \in και η σχέση του περιέχεται/ εγκλεισμού, \subset .

Χάρη την σχέση του ανήκει η ασύστατη πολλαπλότητα ενός συνόλου, κατά κάποιον τρόπο ομοιογενείται, δομείται η οποία όμως παρόλα αυτά δεν μπορεί να συναρθέσιμο στην μορφή τους Ενός. Ακριβώς αυτή η «μοναδιαία» λογική οργανώνει την μετάβαση από την μορφή μιας μη συνεπούς/ άτακτης πολλαπλότητας στην μορφή μιας δομικής συνοχής. Ωστόσο σε κάθε πολλαπλότητα υπάρχει «το κενό» που όμως η «μοναδιαία» λογική αδυνατεί να συμπεριλάβει. Ακριβώς, μέσω της «θεωρίας των συνόλων» αποδεικνύεται ότι το κενό σύνολο (η μη συνέπεια) εμπεριέχεται σε κάθε σύνολο: είναι μη διαλύσιμο, \notin . Οπότε η απειλή της μη συνέπειας εξαιτίας του κενού ενδημεί ακόμη εντός του «Ενός».

Με απλούστερα λόγια η παραπάνω σχέση μπορεί να περιγράψει ως εξής, το Ένα μπορεί να νοείται ταυτόχρονα ως πολλαπλό. Η δομή/τάξη μιας πολλαπλότητας μπορεί να συνυπάρχει με την ασυνέπεια/ αταξία, επειδή ακριβώς η διατάραξη της τάξης/δομής μιας πολλαπλότητας απειλείται από το «κενό». Το «κενό» αναπόφευκτα υπάρχει και πρέπει να συνυπολογίζεται. Αυτό ακριβώς αποδεικνύει η «θεωρία των συνόλων». Το «Συμβάν» είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με μια πολλαπλότητα υπό το καθεστώς παρουσίας του σε μια κατάσταση και εντοπίζεται στο «χείλος του κενού». Ο Badiou διατυπώνει την έννοια του «Συμβάντος» (θεμελιωμένη στην θεωρία των συνόλων) ως εξής: «ονομάζω Συμβάν ενός χώρου X ένα τέτοιο πολλαπλό που να αποτελείται από την μια από τα στοιχεία του χώρου και από την άλλη από τον ίδιο του τον εαυτό». Το «Συμβάν» συγκροτεί σε μια πολλαπλότητα όλες τις πολλαπλότητες που ανήκουν στον χώρο επιπροσθέτοντας σε αυτές τον εαυτό του ⁶.

ΣΥΓΚΕΡΑΣΜΟΣ ΤΗΣ «ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΟΛΩΝ» ΜΕ ΤΟ «ΣΥΜΒΑΝ», ΤΟ «ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ» ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Ο τρόπος που φτάνει στο παραπάνω συμπέρασμα είναι όπως αναφέραμε παραπάνω μέσω της μαθηματικής «θεωρίας των συνόλων». **Κατ' αρχάς** η «θεωρία των συνόλων» αφορά τις πολλαπλότητες. Κάθε σύνολο δεν είναι τίποτε περισσότερο από μια πολλαπλότητα. **Δεύτερον**, η ίδια κατηγορία «σύνολο» δεν περιέχεται και δεν επεξηγείται εντός του δικού της συνόλου/ του περιεχόμενου του. Για αυτό το σύνολο δεν μπορεί να προσμετρηθεί –ως ένα – με απλά λόγια «κανένα σύνολο δεν ανήκει στον εαυτό του», η

⁵ Alain Badiou, «Being by Numbers (interview)», *Artforum International*, 1994, σελ. 1-2

⁶ Alain Badiou, *Η Πολιτική και η Λογική του Συμβάντος*, εκδ: Πατάκη, Αθήνα, 2008, σελ. 160-165

αξία του όμως έγκειται στο ότι διατηρεί αυτήν την πολλαπλότητα. **Τρίτον**, ακριβώς τα δυο παραπάνω αξιώματα του Badiou είναι αυτά τα οποία επιτρέπουν, αφήνουν χώρο για την παραδοξότητα. Δεν αποτελούν ένα κλειστό άκαμπτο σύστημα με συγκεκριμένο τρόπο λειτουργίας και τυπικούς ή άτυπους κανόνες (πχ Waltz σύστημα ισορροπίας ισχύος) άλλα απεναντίας τα σύνολα με τα αξιώματα τους εγγυώνται ότι αυτή η θεωρία (των συνόλων) δεν μπορεί να ασκηθεί με τρόπο τέτοιο ώστε τα παράγωγα της να δεσμεύονται αποκλειστικά από την ίδια την θεωρία ⁷.

Από την άλλη πλευρά κάθε θεωρία η οποία δομείται από κανόνες, με την κανονικότητα αυτή που την χαρακτηρίζει αποκλείει το στοιχείο της παραδοξότητας με το να απαγορεύει στους εμπλεκόμενους την δυνατότητα αυτό-συμμετοχικότητας και αυτο-ρύθμισης. Στην θεωρία διεθνών σχέσεων έτσι όπως είναι δομημένη σήμερα τουλάχιστον από την οπτική των ρεαλιστών και των ρασιοναλιστών, τα κράτη ή οι μη κρατικές οντότητες δεν αυτοορίζονται άλλα απλά υποβιβάζονται σε παθητικούς δρώντες οι ακριβώς ακολουθούν κανόνες (πχ αναζήτηση αυτοσυντήρησης/ κόστος – όφελος/ οικονομική αλληλεξάρτηση κοκ). Εκλείπει το «Υποκείμενο», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Badiou. Αυτό είναι ένα σημείο στο οποίο θα επανέλθω εκτεταμένα παρακάτω.

Μια κανονικότητα ακριβώς απαγορεύει/αφαιρεί την δυνατότητα αυτοσυμμετοχής του συνόλου. Για να επιστρέψουμε πάλι στο «είναι» το «είναι» αποτελεί σύνολο. Ένα πολλαπλό της πολλαπλότητας. Οπότε κάθε οντότητα, στην περίπτωση των διεθνών σχέσεων, ένα κράτος είναι ακριβώς ένα σύνολο το οποίο δεν είναι όμοιο άλλα μια διαφοροποιημένη πολλαπλότητα. Επειδή ακριβώς στις διεθνείς σχέσεις το κράτος χρησιμοποιείται εργαλειακά προκειμένου να περιγράψει μια κοινωνική ομάδα / έθνος, δεν σημαίνει απαραίτητα ότι όλα τα κράτη έχουν την ίδια δομή τις ίδιες ανάγκες, την ίδια λειτουργία, τις ίδιες παθολογίες . Αυτή του η εργαλειακή χρήση, αν και μερικές φορές βολεύει για επεξηγηματικούς σκοπούς, δεν επαρκεί και εμποδίζει την ανάλυση και επεξήγηση ιδιαίτερα στις περιπτώσεις ρήξης – μετάβασης – αλλαγής. Η αντίληψη του Κράτους όμως ως ένα σύνολο που δεν ανήκει στον εαυτό του άλλα ως μια κατάσταση η οποία συντηρεί μια πολλαπλότητα αφενός αφήνει περιθώριο εξήγησης της ετερότητας του, της μη δεδομένης συμπεριφοράς του και μορφής του, της δυνατότητας σύνδεσης άλλα και αποσύνδεσης (ρήξης) του με το περιβάλλον και της εκ νέου μετατροπής του σε μια νέα οντότητα.

Ο Badiou μας περιγράφει αυτή την ρήξη μέσω του «Συμβάντος». Ακριβώς αυτό το context που χρησιμοποιεί ότι οντολογία = μαθηματικά αφήνει την δυνατότητα να εκτυλιχθεί και να αναπτυχθεί το «Συμβάν». Το «Συμβάν» απαντά στο πως είναι δυνατόν αυτή η ενότητα (ενός συνόλου) να μπορέσει να λυθεί ώστε να οικοδομηθεί / προκύψει κάτι το νέο. Κατά καιρούς εμφανίζεται μια, όπως αναφέρει, «ιστορική κατάσταση» στην οποία υπάρχει τουλάχιστον μια πολλαπλότητα η οποία παραμένει στην «άκρη του κενού» («edge of the void»). Όταν δηλαδή μια πολλαπλότητα (πχ μια κοινωνική ομάδα) η οποία ενώ είναι μέρος μιας κατάστασης (πχ έθνος κράτος), ορισμένα από τα μέλη της δεν ανήκουν σε αυτήν (πχ προσφυγικές/ ιδεολογικές μειονότητες η οποίες ενώ είναι μέλη μιας εθνικής κατάστασης δεν αντιπροσωπεύονται και δεν αναγνωρίζονται από αυτήν). Τέτοιο παράδειγμα στο παρελθόν αποτέλεσε η ολοένα αναπτυσσόμενη αστική τάξη λίγο πριν την εκδήλωση του «γεγονότος» της Γαλλικής επανάστασης). Μέσω αυτής της

⁷ Jon Roffe, *Alain Badiou's Being and Event*, The Journal of Natural and Social Philosophy, vol. 2, no 1-2, 2006, σελ 332-333

«μοναδιαίας» πολλαπλότητας κάνει την εμφάνιση της το «Συμβάν». Ο Badiou μας δίνει 2 παρατηρήσεις για το «Συμβάν». Πρώτον, ότι υπό μια φαινομενική έννοια είναι αυτό που εμφανίζεται σε κάτι που εξαφανίζεται. Δεν μπορεί να προσμετρηθεί ως ένα status, δεν έχει παρά μια προσωρινή πραγματική στιγμή ύπαρξης (σαν μια λάμψη στο σκοτάδι) την στιγμή της εμφάνισης/ εξαφάνισης του. Δεύτερον, το «Συμβάν» εντάσσεται σε μια αναποφασιστη κατάσταση (undecidable status) και δεν ανήκει στην ίδια την κατάσταση. Επειδή ακριβώς δεν ανήκει στην ίδια την κατάσταση δεν μπορεί εκ των προτέρων να προσδιοριστούν οι συνθήκες που θα το γεννήσουν ⁸.

Η κεντρική προβληματική του Badiou δεν αποτελεί το «Είναι», άλλα το «Συμβάν» ως μια διαδικασία μέσω της οποίας θα αναπτυχθεί το «Υποκείμενο». Για τον λόγο αυτό μπαίνει στην διαδικασία να αναφερθεί στην «θεωρία των συνόλων» και στην στιγμή εμφάνισης του «Συμβάντος» προκειμένου να εξηγήσει το πως είναι δυνατόν να γίνει η εμφάνιση ενός νέου «Υποκειμένου» η οποία ακριβώς θα σηματοδοτήσει την αλλαγή. Η χρήση ακριβώς των μαθηματικών ως κομμάτι της οντολογίας είναι αυτή η οποία επεξηγεί το πως το «Υποκείμενο» γίνεται εφικτό και αναπτύσσεται. Η «Υποκειμενοποίηση» λαμβάνει χώρα με την εμφάνιση του «Συμβάντος». Η στιγμή της εμφάνισης του και κατόπιν της εξαφάνισης του είναι αυτή η οποία περιέχει και παρέχει την δυνατότητα στο «Υποκείμενο» να εμφανιστεί. Το εμφανισθέν / εξαφανισθέν «Συμβάν» λαμβάνει χώρα σε μια κατάσταση η οποία η οποία έχει τουλάχιστον μια πολλαπλότητα «στην άκρη του κενού». Το νέο «Υποκείμενο» είναι στην ίδια συχνότητα με το «Συμβάν» δεσμεύεται με την ρήξη της προηγούμενης κατάστασης και την κατασκευή μιας αλήθειας. Αλήθεια αυτή η οποία υπόκειται στο υποκείμενο εισέρχεται στο καθεστώς της γνώσης. Το «Υποκείμενο» αντιμετωπίζει την κατασκευασμένη αλήθεια ως ένα μέρος της γνώσης με το να την φέρνει μια δεδομένη χρονική στιγμή στο προσκήνιο της γνώσης. Ο Badiou όντας επηρεασμένος από τον Lakan εκλαμβάνει την αλήθεια ως «μια δύναμη η οποία (βίαια) δημιουργεί ένα κενό στην γνώση» και υπό αυτό το περιεχόμενο το «Υποκείμενο» δημιουργείται, αποκτά το νόημα του και δραστηριοποιείται. Αυτή η διακοπή του καθεστώτος της γνώσης από μέσα αποτελεί την ενεργητική δυναμική του «Υποκειμένου» ⁹.

Αυτό που αξίζει να παρατηρηθεί στην θεωρία αυτή του Badiou είναι ότι στην σχέση ανάμεσα στο «Υποκείμενο» - «Αλήθεια» - «Γνώση» δεν δημιουργεί μια απόλυτη αποκοπή από των προυπάρχον πεδίο της γνώσης (εγκυκλοπαίδεια της γνώσης όπως αναφέρει). Μετά το κενό που δημιουργεί η Υποκειμενική αλήθεια, γίνεται η ίδια στην συνέχεια κομμάτι της γνώσης. Η Υποκειμενική συχνότητα δεν παύει γιατί όπως αναφέρει ο Badiou η κατασκευή των αληθειών είναι παντοτινή (infinite). Αυτό που σε τελική ανάλυση συναντούμε στην προβληματική αυτή του Badiou είναι ένα μοντέλο συνεχούς επανάστασης, όμως μιας επανάστασης η οποιας όμως γίνεται εφικτης όσο υπάρχει μια κινητικότητα «Υποκειμενοποίησης» εντός των πλαισίων του καθεστώτος της γνώσης και της ισχύος.

⁸ Jon Roffe, «Alain Badiou's Being and Event», *The Journal of Natural and Social Philosophy*, vol. 2, no 1-2, 2006, σελ 333-334

⁹ Jon Roffe, *Alain Badiou's Being and Event*, *The Journal of Natural and Social Philosophy*, vol. 2, no 1-2, 2006, σελ 335-337

ΠΩΣ ΠΕΡΑΤΩΝΕΤΑΙ ΤΟ «ΣΥΜΒΑΝ». Η ΡΗΞΗ (destruction) – ΑΠΟΚΗΡΥΞΗ (negation) – ΕΠΑΝΑΘΕΜΕΛΕΙΩΣΗ (substruction)

Όλες οι δημιουργίες, όλες οι καινοτομίες αποτελούν υπό μια έννοια το καταφατικό μέρος μιας αποκλήρυξης. Ο Badiou την ονομάζει αποκλήρυξη γιατί δεν μπορεί να υποβαθμιστεί στην αντικειμενικότητα μιας κατάστασης εντός της οποίας συμβαίνει. Έτσι κατά κάποιο τρόπο αποτελεί μια εξαίρεση στην κανονικότητα των νόμων αυτής της αντικειμενικότητας. Η αποκλήρυξη πέραν της ορμητικότητας που έχει, εξαιτίας της διαφοροποίησης της από την προγενέστερη κατάσταση, έχει ταυτόχρονα και ένα καταφατικό κομμάτι δεδομένου ότι κάθε νέα δημιουργία βασίζεται σε κανόνες αντικειμενικότητας της προγενέστερης κατάστασης. Μια αποκλήρυξη δεν μπορεί να είναι αυθύπαρκτη, εξαρτάται από αυτούς τους κανόνες αντικειμενικότητας προκειμένου να δημιουργήσει την ταυτότητα του ωστόσο μια δεδομένη στιγμή¹⁰ αποκόπτεται πλήρως από αυτούς.

Οι ορισμοί που δίνει ο Badiou είναι ότι η ρήξη είναι το αρνητικό μέρος μιας «αποκλήρυξης». Η «επαναθεμελίωση» είναι το καταφατικό μέρος μιας «αποκλήρυξης». Πχ Ο Marx επιμένει στο να αναφέρει ότι η καταστροφή του κρατους μπουρζουαζίας δεν αποτελεί από μόνο του ένα κατορθωμά αλλά ο στόχος είναι η επίτευξη του κομμουνιστικού καθεστώτος. Οπότε η «αποκλήρυξη» βρίσκεται συμπιεσμένη ανάμεσα στην «ρήξη» και στην «επαναθεμελίωση». Όμως η «επαναθεμελίωση» δεν είναι η «αποκλήρυξη» της «ρήξης».

Συχνά αναφέρεται ότι η πολιτική πρέπει να είναι ρεαλιστική/ πραγματιστική (realpolitik). Όμως τι αποτελεί πραγματικότητα για την πολιτική; Ως πραγματικότητα εκλαμβάνεται η ιστορία. Η πραγματικότητα είναι το αποτέλεσμα μιας διαμάχης και της αποκλήρυξης. Εάν η επαναθεμελίωση διαχωρίζεται από την ρήξη, τότε το αποτέλεσμα είναι το μισος και η οδύνη αλλά όταν η ρήξη διαχωρίζεται από την επαναθεμελίωση το αποτέλεσμα είναι η αδυναμία πολιτικής. Στην περίπτωση αυτή έχουμε μια ρήξη για την ρήξη. Την απορρόφηση των ανθρώπων σε μια μηδενιστική αυτοκαταστροφή που δεν διακατέχεται από μια σαφήνεια σκέψης και προορισμό η οποία θα οδηγήσει σε μια επαναθεμελίωση. Αυτό που είναι αναγκαίο είναι ότι η αρνητική αποκλήρυξη δεν πρέπει να απορροφήσει την θετική (που είναι το δημιουργικό κομμάτι) και θα οδηγήσει στην επαναθεμελίωση¹¹.

Σύμφωνα με την παραπάνω ορολογία του Badiou, ο ίδιος σχολιάζοντας την διεξαγωγή πολιτικής στην εποχή μας, αναφέρει ότι έχουμε κάτι σαν μια συνεχόμενη αποκλήρυξη χωρίς ποτέ να γίνει μια ρήξη. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η αντιπολίτευση των Δημοκρατικών ενάντιων του Bush. Την περίπτωση αυτή ο Badiou την περιγράφει απλά ως μια πολιτική «αντίθεση». Προκειμένου όμως να ξεφύγουμε από την αντίθεση και να πραγματοποιηθεί η «ρήξη», χρειάζεται εντός των πλαισίων μιας πολλαπλότητας (πολιτικής πολυφωνίας) να διαφοροποιηθεί εντελώς μια πολιτική ομάδα/ ιδεολογία από την κανονικότητα του πολιτικού κατεστημένου. Η ομάδα αυτή οφείλει να έχει την διάθεση να αντικαταστήσει ορισμένους θεσμικούς κανόνες - κανόνες ιστορίας, οικονομίας κ.κ. - τοποθετώντας τον εαυτό της στην «άκρη του κενού» (το οποίο

¹⁰ εξου και η έμφαση του Badiou στην θεωρηση του ως philosophy of time. Αυτό που έχει σημασια για αυτόν είναι η χρονική στιγμή εκδήλωσης του «Συμβάντος»

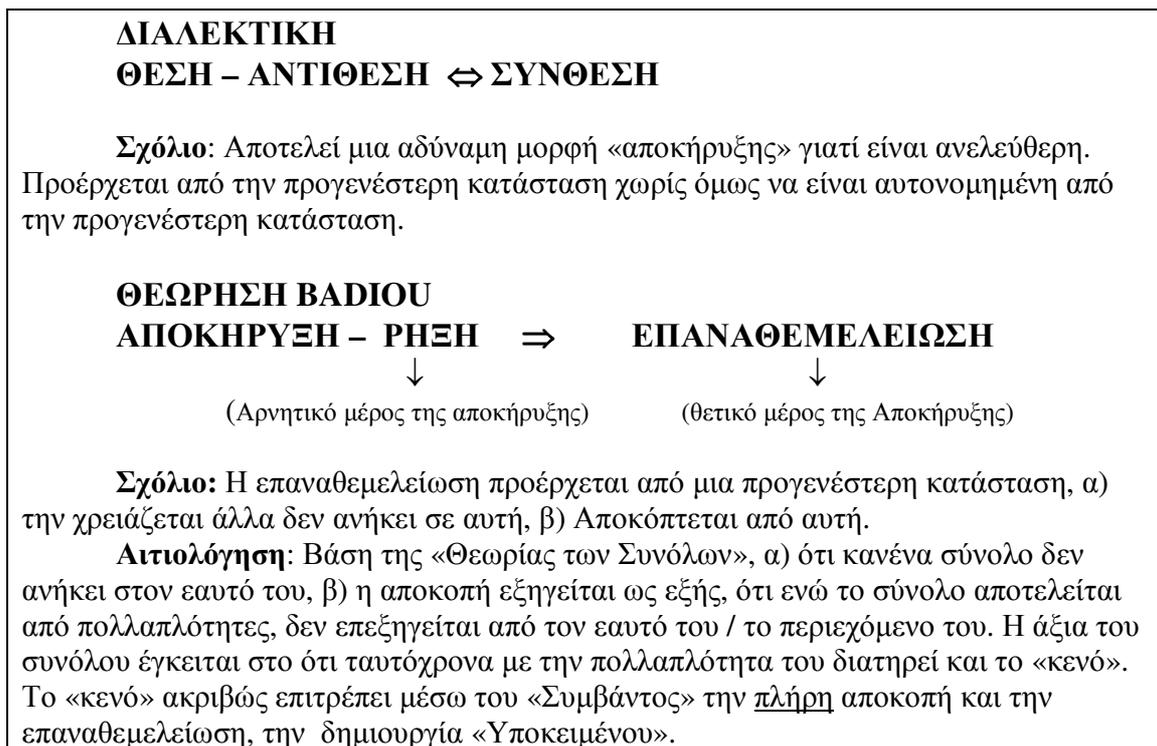
¹¹ Alain Badiou, «Destruction, Negation, Substruction», *graduate seminar*, February 6, 2007, σελ 1-4, www.lakan.com/badpas.htm

ενυπάρχει σε κάθε πολλαπλότητα). Μοναχά με τον τρόπο αυτό και μέσω της πραγματοποίησης ενός «Συμβάντος» θα λάβει χώρα μια γνήσια ρήξη η οποία ενώ προέρχεται μέσα από μια κανονικότητα (αναγκαία συνθήκη) αποκόπτεται πλήρως από αυτήν και δημιουργεί κάτι νέο. Σύμφωνα με τις ιδιότητες των μαθηματικών συνόλων η παραπάνω σχέση αιτιολογείται ότι ενώ ανήκει σε αυτήν (⊂) δεν είναι εγκλεισμένη μέσα σε αυτήν (⊄).

Υπό το πρίσμα αυτό ο Badiou ασκεί κριτική στην διαλεκτική θέλοντας να διαφοροποιήσει την θεωρία του από αυτήν. Η διαλεκτική αποτελεί μια πολύ αδύναμη μορφή αποκήρυξης γιατί είναι ανελευθερη. Εξακολουθεί να έχει μια σχέση με την ισχύ και είναι κατά κάποιον τρόπο αιχμαλωτη και όχι αυτονομημενη από την προγενεστερη κατάσταση. Δεν υπάρχει μια γνήσια πολιτική αφού η προσκόλληση της στην προηγουμενη κατάσταση καθιστουν τους στοχους τους a priori (αυτοσυντήρηση – ωφελμιστική αντίληψη). Δεν υπάρχει δημιουργία «Υποκειμένου»¹².

Οι διάφορες ανάμεσα στις δυο θεωρήσεις απεικονίζονται πιο καθαρά σχηματικά στο σχήμα 1.

Σχήμα 1: ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ BADIOU – ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗΣ

¹² ο.π., σελ. 6

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΠΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ «ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ» ΚΑΙ ΤΙ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΔΙΟΥ

Όπως αναφέρει ο Α. Badiou η εσφαλμένη αντίληψη για την διεξαγωγή Πολιτικής βασίζεται σε μια σειρά από λανθασμένες αξιωματικές αντιλήψεις.

Η πρώτη αφορά την κληρονομιά που άφησε ο μεταμοντερνισμός και η εσφαλμένη επίδραση των αντιλήψεων του. Ο μεταμοντερνισμός εισάγει την ιστορικότητα. Μέσω της εισαγωγής της, ο άνθρωπος χάνει τον χαρακτηρισμό του ως «α-ιστορική οντότητα». Η ανθρώπινη υπόσταση νοείται πλέον ως κάτι το δεδομένο, χωρίς δυναμική. Πηγές νοηματοδότησης των ανθρώπων όπως η ιδεολογία, πολιτική, οι θεσμοί, υποβιβάζονται σε φαντασιακές κατασκευές με βραχυπρόθεσμη διάρκεια. Ο ρόλος του μέσα σε αυτές είναι παθητικός. Δεν λειτουργεί άλλα απλά ακολουθεί νόρμες και τους κοινωνικούς κανόνες στους οποίους είναι εγκατεστημένος. Ο ρόλος του ανθρώπου ως «Υποκείμενο», ως δηλ. ένας ενεργός δρώντας οποίος συμμετέχει και έχει διάθεση να διαφοροποιηθεί από το πολιτικο-κοινωνικό κατεστημένο και να λειτουργήσει ώστε να περατωθεί μια αλλαγή, δεν υπάρχει. Με τον τρόπο αυτό το επιχείρημα της ιδιαίτερης υπόστασης του ανθρώπου, το «Είναι του Αθανάτου» όπως αναφέρει ο Badiou ακυρώνεται. Ο άνθρωπος όπως χαρακτηριστικά περιγράφει «θα έπρεπε να στηρίζεται στο ανυπολόγιστο και στο αναπόκτητο. Όταν κανείς του απαγορεύει να εκφράσει μια γνήσια ιδέα για το Πολιτικό, εντάσσοντας εκεί τις συλλογικές του εξουσίες, τότε του απαγορεύει σιγά σιγά την ίδια του την ύπαρξη»¹³.

Η Δεύτερη είναι ότι όσο η Πολιτική αλλά και ο Άνθρωπος προσεγγίζονται με τον παρακάτω τρόπο, αφενός δεν προφυλάσσεται η ιδέα του «Αθάνατου Ανθρώπου» και αφετέρου η Πολιτική περιορίζεται σε ένα μη παρατάσιμο μέλλον. Αντιμετωπίζεται δηλαδή ως κάτι προσωρινό, το οποίο μελλοντικά θα αλλοιωθεί ως προς την σημασία του. Υπό τις συνθήκες αυτές η Πολιτική τίθεται πολύ εύκολα υπό τον έλεγχο ενός κατεστημένου με δυο αρνητικές επιπτώσεις:

1. Εκδήλωση του συντηρητισμού. Δηλ του αισθήματος ανωτερότητας και πίστης εφαρμογής σε ένα υποκειμενικό αλλά και ιδιοτελές συστήματος αντιλήψεων εις βάρος των άλλων. Το γεγονός αυτό, συντηρεί σχέσεις συγκρουσιακές ανάμεσα στα κράτη και δίνει ώθηση σε τάσεις ηγεμονισμού.
2. Συγκαλύπτει μια ολοκληρωτική κυριαρχία επί της ζωής¹⁴

Προκειμένου να λάβει χώρα η συνθεση του υποκειμένου πρέπει να λάβει χώρα η εξής διαδικασία:

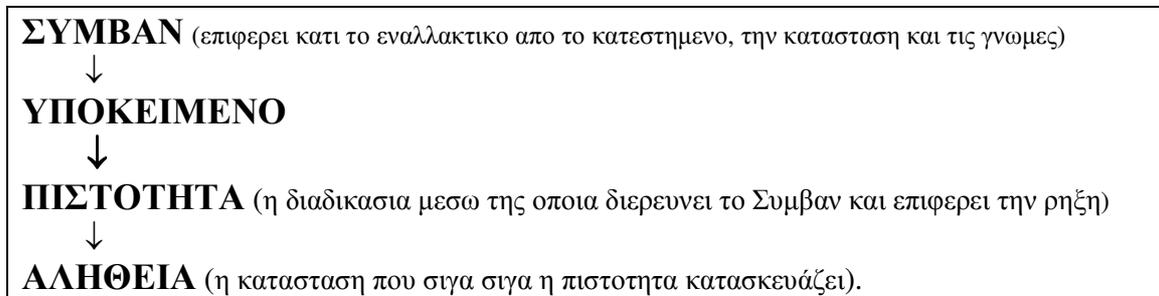
Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Badiou, το “ζωο” υπερφαλαγγίζεται με την σύνθεση ενός “Υποκειμένου” μέσω ενός “Συμβάντος”. Αυτό μας αναγκάζει να αποφασίσουμε έναν καινούριο τρόπο ύπαρξης. Έτσι λαμβανουμε μια αποφαση πιστοτητας/ εμμονης απεναντι σε αυτον τον νεο τροπο υπαρξης. Η “Αληθεια” είναι η διαδικασία πιστοτητας απέναντι σε ένα “Συμβάν”. Το Υποκείμενο είναι ο φορέας αυτής

¹³ Alain Badiou, *Η Ηθική: Δοκίμιο για την Συνείδηση του Κακού*, εκδ: Scripta, Αθίνα 1998, σελ. 15-22

¹⁴ Alain Badiou, *Η Ηθική: Δοκίμιο για την Συνείδηση του Κακού*, εκδ: Scripta, Αθίνα 1998, σελ. 47-48

της πιστοτητας. Αυτη ακριβώς ειναι η υπέρβαση εκείνη που αναβαθμιζει την ανθρωπινη οντότητα και την μετατρεπει σε ενα ενεργητικο “Υποκείμενο”.

Σχηματοποίηση της παραπάνω διαδικασίας:

Το “Συμβάν” χάρις στην δυναμη που εχει να διακοπτει, ισοδυναμει με την υποθεση οτι αυτό που ειναι αποδεκτο επαγε να ισχύει. Η δημιουργία μιας γνήσιας Πολιτικής έγκειται ακριβώς στην επιτευξη της προγενεστερης καταστασης. Στο να υπερβει την προκληση και ως σημείο αφετηριας της να μετατρέψει αυτό που μέχρι προτινωσ ήταν μη αποδεκτο. Η Πολιτική, οπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Badiou, είναι η αναγόρευση της διακοπής του νομου να αποτελέσει την καταστατικη αρχη της διαδικασιας της (συμφωνα με την αρχη του Συμβαντος). Το ζητούμενο είναι απο ένα “γνήσιο Συμβάν” (παραλογο απο την σκοπια του νομου), να αναπτυχθει το απειρο υπο μορφή διαδικασιας. Το “Συμβάν” πολιτικοποιημενο απο την παρεμβαση καθιστα το Παραλογο, το Μη Αποδεκτο, στην διαδικασια του. Και ετσι καθιστατο δυνατο το “άπειρο” του πολιτικού καθήκοντος. Οπότε για τον λόγο αυτό το Συμβαν πρεπει να ειναι κενο.

ΜΕΡΟΣ Β: ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Οι διεθνείς σχέσεις είναι μια διεπιστημονική επιστήμη. Ωστόσο η μεθοδολογία της στηρίζεται σε προγενέστερες φιλοσοφικές παραδόσεις. Τα κυρίαρχα ρεύματα των διεθνών σχέσεων σήμερα χαρακτηρίζονται αφενός από την αναλυτική φιλοσοφία και τον εμπειρισμό (Βρετανική σχολή) και αφετέρου από τον θετικισμό (Αμερικάνικη σχολή). Η επιστημονική διαμάχη ανάμεσα στις σχολές σκέψης των διεθνών σχέσεων δεν είναι κάτι το νέο. Ήδη η φιλοσοφική αυτή διαμάχη ξεκινά από πολύ νωρίτερα και όπως αναφέρει ο Holsti οι μοντέρνοι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων έρχονται να ξαναανακαλύψουν τον τροχό στα θέματα της μεθοδολογίας.

Από τον 17^ο αιώνα άρχισαν να παρατηρούνται δυο μεγάλα κινήματα στον χώρο της φιλοσοφίας. Από την μια πλευρά Εμπειρισμός (Αγγλία) από την άλλη ο Διαφωτισμός (Γαλλία). Με την διαδοχή της επίδρασης της Σχολαστικής παράδοσης η φιλοσοφική διάνοηση στράφηκε σε δυο κατευθύνσεις α) την Εμπειρία και β) τον Ορθό Λόγο. Όσοι ακολουθούν τον εμπειρισμό κατά κανόνα έχουν ως πρότυπο την μέθοδο της «Παραγωγής». Η «Παραγωγή» είναι όταν με αφετήρια την σκέψη/ το πνεύμα, ο ερευνητής ξεκινώντας από την αντίληψη περί της ύπαρξης έσχατων ιδεών / θεμελιωδών αρχών (πχ Αριστοτελική «Ουσία») απλώνει το φως της βεβαιότητας τους στα όντα και στην γνώση. Απεναντίας τον 18^ο αιώνα ο I Newton χρησιμοποιώντας την επαγωγή, υιοθετεί την Αναλυτική μέθοδο σύμφωνα με την οποία το δεδομένο και η αφετήρια είναι στα φαινόμενα και το ζητούμενο, οι αρχές. Το πνεύμα πρέπει να αφηθεί.

Ένα από τα πιο επιδρασιακά έργα στο πεδίο της διάκρισης της θεωρίας και μεθοδολογίας των διεθνών σχέσεων αποτελεί η «Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης» του Martin Wight. Στο έργο του αυτό ξεκίνα με μια βασική διάκριση ανάμεσα στις 3 αυτές παραδόσεις και την σύνδεση της καθεμιάς με τρεις διαφορετικές πολιτικές καταστάσεις. Όπως αναφέρει, α) Η Διεθνής Αναρχία, η οποία ταυτίζεται με τον Ρεαλισμό, β) Η Διπλωματία και το Εμπόριο, η οποία ταυτίζεται με τον Ρασιοναλισμό γ) Η Κοινωνία Κρατών / οικογένεια εθνών, η οποία ταυτίζεται με τον Επαναστατισμό¹⁵.

Ο Wight ταυτίζει την προέλευση των ρευμάτων αυτών με 3 διαφορετικές φιλοσοφικές παραδόσεις οι οποίες προέρχονται από ορισμένους χαρακτηριστικά επιδρασιακούς θεωρητικούς. Ταυτίζει λοιπόν τον Ρεαλισμό με τον Μακιαβέλλι – Hobbes, τον Ρασιοναλισμό με τον Γκροτιους και τους Επαναστατικούς με τον Μαρξ και τον Καντ.

Αναφορικά με το κομμάτι της μεθοδολογίας, ο Wight αναφέρει για την **Ρεαλιστική** παράδοση ότι χαρακτηρίζεται από την εμπιστοσύνη που δείχνει στην επαγωγική μέθοδο. Εστιάζει στο πραγματικό (σε αυτό που είναι) και όχι στο ιδανικό. Επικεντρώνεται στα γεγονότα και όχι στις υποχρεώσεις. Διαφοροποιείται από την παραγωγική μεθοδολογία (από το γενικό στο ειδικό) και απορρίπτει μια a priori συλλογιστική¹⁶. Στην ανάλυση που θα ακολουθήσει θα δείξουμε ότι η «επαγωγή» δεν είναι πάντα ο κανόνας για τους Ρεαλιστές. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιεί ο Hobbes για παράδειγμα είναι η «παραγωγή».

¹⁵ Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*, εκδ: Ποιότητα, Αθήνα 1998, σελ. 9

¹⁶ ο.π., σελ 22-23

Η **Ρασιοναλιστική** παράδοση πιστεύει ότι ο άνθρωπος παρόλες τις αδυναμίες που τον χαρακτηρίζουν (βίαιες, ανταγωνιστικές τάσεις) διαθέτει επίσης και λογική. Ο Ρασιοναλισμός θεωρεί ότι η Λογική από μόνη της αποτελεί πηγή γνώσης, ανώτερη και ανεξάρτητη από τις αισθήσεις. Ο Ρασιοναλισμός του 17^ο αιώνα στο ερώτημα πως αποκτούμε γνώση, υιοθετούσε την άποψη ότι η ίδια η λογική χωρίς βοήθεια από την παρατήρηση μπορεί να προσφέρει φιλοσοφική γνώση. Σε αυτήν μπορούσε κανείς να φτάσει παραγωγικά από *a priori* έννοιες και παραγωγικές ιδέες. Ο Ρασιοναλισμός έκλεινε προς μια πνευματική αντίληψη του κόσμου, θεωρώντας τον κόσμο των αισθήσεων απατηλό. Απέναντι σε αυτόν τον τρόπο σκέψης την απάντηση τους έδωσαν οι εμπειριστές (πχ. Locke, Hume) οι οποίοι εκτιμούσαν ότι η γνώση αποκτάται μέσω της παρατήρησης και της εμπειρίας των αισθήσεων.

Ωστόσο δύο αιώνες αργότερα λαμβάνει χώρα μια μεθοδολογική στροφή στον Ρασιοναλισμό η οποία τον τοποθετεί πιο κοντά στον εμπειρισμό. Η διαφορετική τους πια προσέγγιση εκκινεί στην προσπάθεια τους να απαντήσουν στο πως και ποια είναι τα ερεθίσματα προκειμένου να φτάσουμε στην γνώση και αρχίζουν να αμφισβητούν το σε πιο βαθμό η καθ' εαυτό γνώση είναι αυθύπαρκτη εν απουσία ερεθισμάτων. Η τελική παραφθορά του όρου Ρασιοναλισμού έγινε με την χρήση του όρου εκλογίκευση και την έννοια της επινόησης αληθοφανών λόγων για να ερμηνεύσουμε μια συμπεριφορά τα κίνητρα της οποίας είναι διαφορετικά από τα πραγματικά η ασυνείδητα. Ο Lock, παρότι εμπειριστής, όπως αναφέρει ο Wight έρχεται πολύ κοντά στην σημερινή εννοιολόγηση του Ρασιοναλισμού τόσο σε επίπεδο μεθοδολογίας όπως θα εξηγήσουμε παρακάτω (διάκριση ανάμεσα σε Απλές και Σύνθετες Ιδέες¹⁷) όσο σε επίπεδο θεωρίας διεθνών σχέσεων. Η τάση του αυτή φαίνεται όταν αναφέρει «ότι οι άνθρωποι είναι λογικοί και συνυπάρχουν βάση της λογικής ακόμη και εάν δεν έχουν κάποια κοινή ρυθμιστική εξουσία», όπως συμβαίνει στην περίπτωση των διεθνών σχέσεων. Οι Ρασιοναλιστές υποστηρίζουν την θεωρία του φυσικού δικαίου. Η πίστη στο φυσικό δίκαιο είναι μια πίστη σε μια κοσμική, ηθική κατασκευή. Πρόκειται για ένα σύστημα αιώνιων και μεταβλητών αρχών το οποίο είναι «καταγεγραμμένο στην καρδιά των ανθρώπων» (εδώ παρεμφερύει το στοιχείο του εμπειρισμού ως προς το πως αποκτούμε γνώση μέσω των αισθήσεων) με την λογική να μας δίνει την δυνατότητα να αναγνωρίσουμε αυτό το φυσικό δίκαιο και τις υποχρεώσεις που επιβάλλει¹⁸.

ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ, Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΕΣ ΤΗΣ

Η διάκριση που κάνει ο M Wight ανάμεσα σε ρεαλιστές και ρασιοναλιστές είναι στην πραγματικότητα πολύ βαθύτερη και εκκινεί από μια παλιότερη φιλοσοφική διαμάχη. Στην διαμάχη αυτή ενώ κατά των 17^ο υπήρχε με σαφείς μεθοδολογικούς διαχωρισμούς, κατόπιν άρχισε να παίρνει διαφορετική τροπή, καθώς οι εκπρόσωποι της μιας άρχισαν να αλληλοδιαπλέκουν στοιχεία και προβληματικές από την άλλη. Το αποτέλεσμα όπως αναφέρθηκε και παραπάνω ήταν η τελική παραφθορά του όρου Ρασιοναλισμός, σε σχέση με τη αρχική του σημασία ώστε να προσεγγίζει περισσότερο τον εμπειρισμό. Ομοίως παρακάτω θα δούμε ότι και η μεθοδολογία του εμπειρισμού

¹⁷ Αναστασιος Γιανναράς, Ο Αγγλικός Εμπειρισμός και ο Γαλλικός Διαφωτισμός, Εκδ: Παπαζηση, Αθίνα 1976, σελ.

¹⁸ Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*, εκδ: Ποιότητα, Αθήνα 1998, σελ. 16-19

τροποποιήθηκε από ορισμένους θεωρητικούς (όπως ο Locke) ώστε τελικά να μην είναι αποκλειστικά «αιχμάλωτη» των αισθήσεων άλλα να αναγνωρίζεται και η συμμετοχή του νου.

Τόσο ο Πλάτωνας, ο Καρτέσιος και ο Καντ (τον οποίο ο Καντ εσφαλμένα για την δικιά μου άποψη κατατάσσει ο Wight στους Επαναστατικούς) μετείχαν στην ίδια σταυροφορία. Ήθελαν να αποδείξουν ότι η μοναδική οργανωτική δύναμη αποτελεί το πνεύμα. Υπό την κυριαρχία του πνεύματος, το πραγματικό βρίσκεται μέσα της. Η πραγματικότητα τότε μετατρέπεται σε άμορφη, εύκαμπτη και μη δεδομένη.

Τον 16^ο αιώνα ο **Καρτέσιος** τοποθετεί την σκέψη και τις έμφυτες ιδέες στο επίκεντρο της φιλοσοφίας. Υποστηρίζει ότι μέσω του νου μπορούμε να κατανοήσουμε την φύση τις αιτίες και τις λειτουργίες της, την ίδια την ύπαρξη μας. Με το Καρτεσιανό cogito (*Σκέφτομαι άρα υπάρχω*) ως σημείο αναφοράς παραβλέπονται οι αισθήσεις οι οποίες υποστηρίζεται ότι θολώνουν/ νοθεύουν την κρίση μας. Θεωρεί ότι το άτομο χάνει τη ορθοκρίσια του εξαιτίας της συνήθειας και της κοινής γνώμης, πηγές των οποίων αποτελούν η πλάνη των αισθήσεων. Στο πρίσμα αυτού του τρόπου σκέψης, η ηθική για τους φιλόσοφους αυτούς (Καρτεσιο, Σπινόζα, Καντ) αποτελεί όχι ο δρόμος προς την ευτυχία, άλλα η δύναμη της ελευθερίας από τα πάθη. Μια τόσο δυνατή βούληση μπορεί μοναχά να απορεί από το cogito ¹⁹.

Οσες όμως υπερβολές μπορούμε να διακρίνουμε σε αυτόν τον τρόπο σκέψης, άλλες τόσες μπορούμε να βρούμε στο αντίθετο του. Οι εμπειριστές (Locke, Hobbes, Hume) αντιτίθεντο στις θέσεις των θεωρητικών του cogito (της καθαρής σκέψης). Μεγάλο ρόλο στην αιτία αυτής της μεταστροφής της φιλοσοφικής κατεύθυνσης ανάμεσα σε πολλά άλλα παίζει τόσο η αλλαγή πολιτισμού όσο και οι αλλαγές που έφερε η βιομηχανική επανάσταση. Ιδιαίτερα η τελευταία με τις νέες ανάγκες που εισήγαγε και την ιδέα της επικέντρωσης στο αποτέλεσμα.

ΟΙ ΠΙΟ ΕΠΙΔΡΑΣΙΑΚΟΙ ΕΜΠΕΙΡΙΣΤΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥΣ

LOCKE

Ο είναι ένας από τους πρώτους που αμφισβήτησε τη ίδια την ύπαρξη των πρωταρχικών ιδεών οι οποίες είναι ήδη εγγεγραμμένες μέσα μας. Κεντρικό του αξίωμα είναι ότι «τίποτα δεν υπάρχει στην νόηση που να μην πέρασε πρώτα από τη εμπειρία» (*nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu*). Με απλά λόγια αφετήρια των ανθρωπίνων ιδεών και των υλικών της γνώσης του αποτελεί η εμπειρία ²⁰.

Ο Locke ακολουθεί στο δοκίμιο του την παρακάτω μεθοδο προκειμένου να ερευνησει τις προβληματικές του. Κατ' αρχας προσπαθεί να ανιχνεύσει την πηγή των ιδεών (των εννοιών που παρατηρεί ο άνθρωπος μέσα στο πνεύμα του). Στην συνέχεια τι

¹⁹ Φρανσουά Νταγκονιε, *Οι Μεγαλοι Φιλοσοφοι και η Φιλοσοφία τους*, εκδ: Μελάι, Αθήνα 2007, σελ.99-114

²⁰ Φρανσουά Νταγκονιε, *Οι Μεγαλοι Φιλοσοφοι και η Φιλοσοφία τους*, εκδ: Μελάι, Αθήνα 2007, σελ.135-140

είδους γνώση προσπορίζεται η νόηση με τις ιδέες αυτές και τέλος ερευνά τα θεμέλια της πίστης και της δόξας²¹.

Ο Locke είναι πολέμιος των θέσεων του Ρασιοναλισμού την εποχή του. Εναντία στο βασικό επιχείρημα τους ότι η χρήση του πνεύματος/ του νου οδηγεί στην ανακάλυψη των αληθειών απαντά ότι αυτό αποτελεί μια αντίφαση. Θεωρεί ότι εάν πράγματι υπήρχαν έμφυτες ιδέες/ αλήθειες στο νου μας, τότε γιατί ο νους να χρησιμοποιεί την δύναμη του προκειμένου να επιβεβαιώσει κάτι το οποίο θα έπρεπε να είναι δεδομένο; Γιατί ο νους να συμπεριφέρεται σαν να γνωρίζει άλλα και να μην γνωρίζει.

Ο όρος «ιδέα» για τον Locke δηλώνει ολόκληρο το περιεχόμενο της συνειδήσεως, τα συναισθήματα τις παραστάσεις τις έννοιες και παντός είδους εικόνες του νου. Ο Locke προχωράει την σκέψη του ισχυριζόμενος ότι η γνώση μας στηρίζεται στην εμπειρία και ότι παράγεται σε τελευταία ανάλυση από αυτή. Ωστόσο η εμπειρία για τον Locke είναι διφυής. Τα αντικείμενα της γνώσης της προέρχονται από δυο πηγές: α. Την αίσθηση (sensation) και β. Την αυτοαντίληψη (reflection). Σχετικά με την πρώτη, η αίσθηση αποτελεί την πρωταρχική και πιο απλή πηγή γνώσης μας απόλυτα εξαρτημένη από τις 5 αισθήσεις μας. Η δεύτερη είναι πιο σύνθετη, χρειάζεται περαιτέρω εξήγηση και στην ανάλυση της προκύπτει η αντίφαση στην προβληματική και στον τρόπο σκέψης του Locke. Οι παράγωγες αντίδρασης της αυτοαντίληψης (reflection) είναι πιο σύνθετες γιατί αφενώς δεν αποτελούν απλά αυτοματοποιημένες αντιδράσεις των αισθήσεων μας σε εξωτερικά ερεθίσματα και αφετέρου είναι το αποτέλεσμα των λειτουργιών (operations) του πνεύματος. Για τον Locke καταστάσεις όπως η ικανοποίηση η δυσφορία προκύπτουν από την αυτοαντίληψη. Κατ' επέκταση αναπόφευκτα και αυτή προϋποθέτει την εμπειρία (ως την παροχή ερεθίσματος) όμως η λειτουργία της δεν εξαντλείται εκεί. Οι ιδέες της εμφανίζονται χρονικά αργότερα κατόπιν ορισμένων νοητικών λειτουργιών με τελικό αποτέλεσμα τα παράγωγα της να μην προέρχονται απευθείας από τις αισθήσεις μας. Κατ' επέκταση η αυτοαντίληψη αφενός δεν αποτελεί αίσθηση και αφετέρου έχει στενή σχέση εάν όχι αλληλεξάρτηση με την αίσθηση. Στο σημείο αυτό είναι που υποστηρίζει ότι μπορεί ενδεχομένως η αυτοαντίληψη να προκύπτει μετά την αίσθηση όμως και η ίδια η αίσθηση δεν μπορεί να παραχθεί δίχως την ύπαρξη της αυτοαντίληψης²².

Επιπλέον ο Locke προχωρά και σε μια διάκριση ανάμεσα σε απλές και σύνθετες ιδέες. Η εμπειρία αποτελεί διττή πηγή ιδεών. Κάποιες ιδέες προέρχονται από την «αίσθηση». Οι αισθήσεις μεταφέρουν στον νου διαφορετικές αντιλήψεις πραγμάτων και έτσι αποκτούμε ιδέες πχ κίτρινου, λευκού. Κάποιες άλλες προέρχονται από **διανοητική παρατήρηση** (βούληση, αμφιβολία), από (την αντίληψη λειτουργιών) τον δικό μας νου, καθώς όμως **αυτός χρησιμοποιείται από τις ιδέες που έχουμε ήδη αποκτήσει από τις αισθήσεις μας**²³. Η αίσθηση και η αυτοαντίληψη αποτελούν πηγές των απλών ιδεών. Η νόηση, πηγή των σύνθετων. Αυτή είναι που ρυθμίζει τα διάφορα πρωτογενή ερεθίσματα και παραστάσεις, στα οποία μέσω της χρήσης διάφορων νοητικών εργαλείων προσδίδει

²¹ Αναστασιος Γιανναρά, *Ο Αγγλικός Εμπειρισμός και ο Γαλλικός Διαφωτισμός*, Εκδ: Παπαζηση, Αθίνα 1976, σελ. 60-62

²² Αναστασιος Γιανναρά, *Ο Αγγλικός Εμπειρισμός και ο Γαλλικός Διαφωτισμός*, Εκδ: Παπαζηση, Αθίνα 1976, σελ. 69-72

²³ R.S. Woolhouse, *Η Φιλοσοφία της Επιστημής Β: Οι Εμπειριστές*, (Εκδ: Στάχυ, Αθίνα, 2000), σελ.127-130

σε αυτά συνέχεια και συνάφεια και νόημα. Ακόμη η καθολική άλλα αφηρημένη έννοια της «ουσίας» είναι δημιούργημα της.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ LOCKE

Οι παρατηρήσεις άλλα και η κριτική που μπορεί να γίνει στον Locke έχουν σχέση με μια παραδοξότητα κατά την ανάπτυξη της θεωρίας του. Αυτό που θα περίμενε κανείς από έναν εμπειριστή φιλόσοφο, ο οποίος θέτει στο έργο του ως αφετήρια τις αισθήσεις, είναι να αναπτύξει μια αντίληψη αισθησιοκρατική. Ωστόσο ο Locke δεν είναι αισθησιοκράτης και η θεωρία του θα την χαρακτήριζε κανείς ως αποπροσανατολιστική επειδή ακριβώς ενώ ισχυρίζεται ότι «τίποτα δεν υπάρχει στην νόηση που να μην πέρασε πρώτα από τη εμπειρία» στην πορεία δείχνει ασυνεπής, γεγονός που φαίνεται από την ανάλυση του τρόπου απόκτησης και των παραγώγων των Σύνθετων Ιδεών. Ο Locke παρότι καταδίκασε τον Καρτεσιασμο, δεν κατάφερε να ξεφύγει εντελώς από την θεωρία των έμφυτων ιδεών. Ο λόγος είναι ότι στην θεώρηση του υποστήριξε ότι τα εξωτερικά ερεθίσματα (εμπειρία) ενεργοποιούν την σκέψη η οποία συνθέτει νέες έννοιες που σε τελική ανάλυση δεν συνδέονται με την εμπειρία. Η παραδοξότητα και αντιφατικότητα της θεωρίας του μπορεί να συνοψιστεί ως εξής:

Πρώτον, αναφέρει ότι όλη η γνώση προέρχεται από τις αισθήσεις, άλλα αυτό δεν σημαίνει τελικά την απευθείας προέλευση της από αυτές. Αυτό, που **η εμπειρία παρέχει είναι τα «υλικά της γνώσης», οι ιδέες.** Τα παράγωγα όμως των Σύνθετων Ιδεών διαφοροποιούνται από τις αισθήσεις²⁴.

Δεύτερον, η στενή διαπλοκή ανάμεσα στην αίσθηση και την αυτοαντίληψη μέσω της οποίας υπάρχουν τα ερεθίσματα των αισθήσεων άλλα η αναγκαία συνδρομή του πνεύματος προκειμένου να αναπτυχθεί η αντίληψη αναβαθμίζει την αξία του πνεύματος.

Τρίτον, η διάκριση ανάμεσα σε Απλές και Σύνθετες Ιδέες και ιδιαίτερα η αξία ως προς την συνθετότητα των προϊόντων της δεύτερης (αναγνώριση, σύνδεση και ανάπτυξη κανόνων οι οποίοι διέπουν τα πράγματα) οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τελικά όχι οι αισθήσεις άλλα η νόηση αποτελεί την πηγή των ιδεών.

Τέλος, οι Ιδέες της ηθικής για τον Locke αποτελούν τρόπους (= οτιδήποτε δεν παρουσιάζεται φυσικά πχ πέτρα, οι ιδέες των πραγμάτων που δεν υφίστανται από μόνες τους). Ο Locke θεωρεί ότι με κατάλληλη εφαρμογή θα ήταν δυνατό να αναπτύξουμε μια συστηματική επιστήμη της ηθικής ανάλογη με εκείνες των μαθηματικών και της γεωμετρίας. Όπως αναφέρει «όλοι οι μεγάλοι σκοποί της ηθικής και της θρησκείας δεν χρειάζονται φιλοσοφικές αποδείξεις περί μη υλικότητας της ψυχής για να είναι αρκετά καλά διασφαλισμένοι». Εάν είμαστε καθαρά υλικοί ή όχι δεν μπορούμε να το ξέρουμε²⁵.

ΧΟΜΠΣ

Επίσης και για τον Hobbes αφετήρια της θεωρητικής του θεμελίωσης είναι τα φαινόμενα της αίσθησης. Στην φυσική του φιλοσοφία ακολουθεί την αναλυτικό

²⁴ R.S. Woolhouse, *Η Φιλοσοφία της Επιστημής Β: Οι Εμπειριστές*, (Εκδ: Στάχυ, Αθίνα, 2000), σελ.131-135

²⁵ R.S. Woolhouse, *Η Φιλοσοφία της Επιστημής Β: Οι Εμπειριστές*, (Εκδ: Στάχυ, Αθίνα, 2000), σελ.158-159

συνθετική μέθοδο οι οποία με την σειρά της επηρεάζει και την ηθική φιλοσοφία του. Πιο συγκεκριμένα:

Η «Ηθική φιλοσοφία» ασχολείται με αυτό που αποκαλεί «**κινήσεις του νου**» : επιθυμία, αποστροφή, αγάπη και καλοσύνη. Όπως αναφέρει Προκειμένου να βρούμε τα αίτια τους οφείλουμε να εντρυφήσουμε στην φυσική φιλοσοφία καθώς τα αίτια των κινήσεων αυτών εδράζονται στην αίσθηση και την φαντασία. Κατ' επέκταση η ηθική φιλοσοφία του Hobbes είναι κατ'εξοχιν υλιστική.

Κομβικό σημείο της προβληματικής του Hobbes είναι η **κίνηση**. Η αναζήτηση της αληθινής γνώσης βρίσκεται στην εύρεση των αιτίων (οπότε δείχνει να έχει επηρεαστεί από τον Αριστοτέλη). Η «κίνηση» αποτελεί για τον Hobbes την ανώτατη αιτία προσδιορισμού των αντικειμένων. Ωστόσο την έννοια της κινήσεως την κατανοεί μηχανικά ως δηλαδή μια καθαρή μαθηματική σχέση την οποία μπορούμε να κατασκευάσουμε αυτόνομα και έτσι να την κατανοήσουμε. Η ανάλυση των φυσικών αντικειμένων δεν τερματίζεται με τη εύρεση αφηρημένων οντοτήτων άλλα στους νόμους του μηχανισμού (οι οποίοι είναι οι νόμοι της γεωμετρίας)²⁶. Πιο συγκεκριμένα, μια από τις κινήσεις του σώματος είναι το κυκλοφορικό – κίνηση αίματος – που τίθεται σε κίνηση από την καρδιά. Καρδιά είναι το «αυθεντικό στοιχείο ζωής». Αποτελεί την Πηγή Αίσθησης γιατί με την ζωτική κίνηση που παράγει κυβερνά ότι αντιλαμβανόμαστε. Κατ' επέκταση, οι άνθρωποι λειτουργούν πάντα σύμφωνα με τις επιθυμίες τους, οπότε δρουν πάντα έτσι ώστε να προκαλούν την αύξηση της ζωτικής τους κίνησης (που δεν είναι άλλη από την ηδονή). Έτσι η κίνηση είναι μια αστόχαστη παρορμητική δράση που προέρχεται από τις επιθυμίες ²⁷. Με τον τρόπο αυτό ο Hobbes υπονοεί ότι ο άνθρωπος χαρακτηρίζεται από απουσία ελεύθερης βούλησης και ότι είναι σκλάβος των αισθήσεων του. Ο Hobbes δεν αναγνωρίζει καμία ικανότητα στην βούληση άλλα υποβιβάζει τις ανθρώπινες λειτουργίες υπό ένα πρίσμα (φυσικών) μηχανικών λειτουργιών, όπως ο νόμος βαρύτητας (αφήνει αναπάντητο το ερώτημα του πως εξηγούνται λοιπές μαζικές ανθρώπινες συμπεριφορές όπως η αυτοθυσία για διάφορους σκοπούς και η αυτοκτονία).

Αναφορικά με την γνωσιολογική μέθοδο που ακολουθεί ο Hobbes αυτή δεν είναι όπως θα περίμενε κανείς από έναν εμπειριστή φιλόσοφο η επαγωγική άλλα απεναντίας η παραγωγική. Απλή εμπειρική γνώση των κατ' αίσθηση δεδομένων, για τον Hobbes δεν αρκεί χωρίς την ενατένιση του εσωτερικού δεσμού των αιτιών ²⁸.

Ο ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ (ΚΑΤΑ ΤΟΝ HOBBS ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ)

Από πού ξεκινάει:

1. Από την φύση του ανθρώπου “ στην ανθρώπινη φύση συναντούμε τρία χαρακτηριστικά: ανταγωνισμός – δυσπιστία – τάση για δόξα / φήμη. Συνεπώς όσο οι άνθρωποι ζουν χωρίς μια κοινή δύναμη η οποία να τους να τους κρατάει σε μια κατάσταση φόβου και περιορισμού, βρίσκονται υπό την αρχική κατάσταση όπου ο κάθε άνθρωπος είναι ενάντιων του αλλού, Όλοι ενάντιων όλων. Αυτό συμβαίνει όπως ισχυρίζεται ο Hobbes γιατί οι άνθρωποι κυβερνώνται από τα πάθη τους και όχι από την

²⁶ Αναστασιος Γιανναρά, *Ο Αγγλικός Εμπειρισμός και ο Γαλλικός Διαφωτισμός*, Εκδ: Παπαζηση, Αθίνα 1976, σελ. 41-44

²⁷ R.S. Woolhouse, *Η Φιλοσοφία της Επιστημης Β: Οι Εμπειριστές*, (Εκδ: Στάχν, Αθίνα, 2000), σελ.69-72

²⁸ Ομοίως και ο Αριστοτέλης διδάσκει ότι η αλήθεια βρίσκεται στην διανοία και όχι στα πράγματα.

λογική. Η αρχική κατάσταση όμως κάνει την ανθρώπινη ζωή αβέβαιη, σύντομη και ωμή / βίαιη ²⁹.

2. Κυρίαρχο αίσθημα στην ανθρώπινη φύση είναι όπως ονομάζει η αποφυγή του θανάτου (the avoidance of death). Ο λογος είναι για τον Hobbes ότι, τα πάθη των ανθρώπων εκφράζονται μέσω της θέλησης και της δράσης αυτά όπως θίγει ο Hobbes ισοδυναμούν με κίνηση (motion). Η παύση της φυσικής ύπαρξης ισοδυναμεί με παύση της κίνησης ³⁰.
3. Το αποτέλεσμα των «αξιωμάτων» (1) κ (2) του Hobbes είναι η ίδρυση μιας «civil society», όπως αναφέρει, όπου δημιουργείται ένας κυρίαρχος (ο Leviathan) ο οποίος έχει επαρκή ισχύ και νομιμοποίηση να επιβάλλει συμβόλαια. Αυτός ο αυτοπεριορισμός της ελευθερίας των ανθρώπων προέρχεται από την διάθεση της αυτοπροστασίας τους ³¹.
Βασιζόμενοι λοιπόν στην θεωρία του Hobbes, στο επίπεδο του εθνικού κράτους υπάρχει περιορισμός ελευθερίας του ανθρώπου.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΝΑΝΤΙΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥ HOBBS

1. Η υποθετική κατασκευή της αρχικής κατάστασης στηρίζεται στην ανάλυση των παθών και δεν έχει ιστορική βάση (στους πρωτόγονους αποδίδει μια τέτοια κατάσταση πράγμα αμφίβολο). Η αντιμετώπιση της φυσικής κατάστασης υπό ένα πρίσμα εμφύλιου πολέμου είναι περισσότερο αυθαίρετη.

2. Υιοθετώντας τη γεωμετρική μέθοδο της παραγωγής, ξεκίνα την αρχική του υπόθεση, από την υπόθεση της κινήσεως. Ότι ακόμη και η ανθρώπινη αίσθηση δεν είναι τίποτα άλλο παρά κίνηση. Όλα υποβιβάζονται σε μια μηχανιστική προσέγγιση της κινήσεως που οδηγεί σε εξαιρετικά απλοποιημένα συμπεράσματα και αυθαίρετα ενώ δεν αγγίζει την ουσία σημαντικών θεματικών ως προς η απόκτηση της γνώσης, η λήψη των αποφάσεων. Με λίγα λόγια ότι η ανθρώπινη ύπαρξη είναι σκλάβος των ορμέφυτων της και δεν έχει ουδεμία αυτονομία.

3. Την τολμηρή του υπόθεση ότι οι ανθρώπινες κινήσεις μπορούν να αναλυθούν σε λειτουργίες μηχανικής κατασκευής (αποτελούνται από αισθητήρια, νεύρα, μυς, μνήμη και λόγο) οι οποίες αντιδρούν σε εξωτερικά ερεθίσματα. Σαν πρωταρχική κίνηση ορίζει την αποστροφή του θανάτου.

4. Το μόνο που μπορούμε να ανακαλύψουμε από τα φαινόμενα ή τα αποτελέσματα της φύσης είναι η διαμόρφωση κάποιων υποθέσεων (χρησιμοποιώντας το επεξηγηματικό μας πλαίσιο) για τα αίτια τους. Όμως αυτές οι υποθέσεις παραμένουν υποθέσεις ακόμη και εάν εξεταστούν στη βάση περαιτέρω εμπειριών και πειραμάτων. Δεν μας εγγυάται κανείς ότι κατά τον Hobbes μηχανικές κινήσεις είναι πραγματικά μηχανικές και πως η «αρχική κατάσταση» που περιγράφει είναι δεδομένη.

HUME

Ο Hume συνεχίζει στο ίδιο πνεύμα ότι «όλες μας οι ιδέες δεν είναι τίποτα άλλο παρά αντίγραφα των εντυπώσεών μας». Στο συμπέρασμα αυτό, το οποίο χαρακτηρίζει

²⁹ Τομας Χομπς, *Λεβιάθαν*, Εκδ: Γνώση, Αθίνα 2006, σελ. 192-204

³⁰ Τομας Χομπς, *Λεβιάθαν*, Εκδ: Γνώση, Αθίνα 2006, σελ. 121-131

³¹ Τομας Χομπς, *Λεβιάθαν*, Εκδ: Γνώση, Αθίνα 2006, σελ. 237-242

την σκέψη του, φτάνει μέσω της έννοιας της αιτιότητας. Εξετάζοντας όμως το πως προκύπτει αυτή η αιτιότητα φτάνει στο παραπάνω συμπέρασμα. Προκειμένου να φτάσουμε στην αιτιότητα χρειάζονται δύο προϋποθέσεις: α. Χρονική απόσταση ανάμεσα σε δυο γεγονότα και β. Διαδοχή αυτών των γεγονότων να επαναλαμβάνεται συχνά. Η αιτιότητα καθ' εαυτό ως αιτιακή σχέση δυο γεγονότων δεν αποδεικνύεται. Απλά δείχνει ότι κάτι υπάρχει χωρίς να μπορούμε να συμπεράνουμε αυτό που ακολουθεί γιατί όπως γράφει ο Λοκ στο *Δοκίμιο για την Ανθρώπινη Νόηση* «Όταν παρουσιάζουμε ένα αντικείμενο σε ένα πρόσωπο για το οποίο κάτι είναι εντελώς νέο, είναι αδύνατο ακόμη και με ενδελεχή εξέταση των αισθητών ιδιοτήτων του να ανακαλύψει: κάποια από τις αιτίες και τα αποτελέσματα του»³².

Θεωρεί ότι υπάρχουν κάποιες προσδοκίες και έχουμε βαθιά πίστη στις προσδοκίες και σε συγκεκριμένες κανονικότητες. Αυτό οδηγεί στο πρόβλημα της επαγωγικής θεωρίας. Η κοινή λογική προκύπτει από επαναλαμβανόμενες παρατηρήσεις του παρελθόντος. Ο Hume ανέπτυξε δυο Προβλήματα / Ερωτήματα. Το ένα ψυχολογίας και το δεύτερο Λογικής:

Εκείνο της Λογικής είναι:

Στην ερώτηση εάν δικαιολογούμε να αιτιολογούμε τα γεγονότα μέσα από την επανάληψη των περιπτώσεων από τα οποία προκύπτει η εμπειρία μας και σε άλλες περιπτώσεις για τις οποίες δεν έχουμε καθόλου εμπειρία, ο Hume απαντά όχι. Ανεξαρτήτως του ποσό μεγάλος αριθμός επαναλήψεων υπάρχει. Επιπλέον ο Hume υποστηρίζει ότι το στοιχείο της πιθανότητας εισέρχεται πριν το συμπέρασμα.

Εκείνο της Ψυχολογίας είναι:

Γιατί όλοι ορθολογικοί άνθρωποι αναμένουν, πιστεύουν ότι οι περιπτώσεις για τις οποίες δεν έχουν εμπειρία θα συμβιβαστούν απέναντι σε εκείνες που έχουμε. Με άλλα λόγια γιατί έχουμε προσδοκίες για τις οποίες διαθέτουμε μεγάλη πίστη και αυτοπεποίθηση ;

Η απάντηση του Hume είναι εντοπίζεται στην συνήθεια και ότι οι άνθρωποι είμαστε εξαρτημένοι αντανακλαστικά από τις επαναλήψεις και ενός μηχανισμού που συνδέεται με τις ιδέες. Έναν μηχανισμό δίχως τον οποίο όπως υποστηρίζει ο Hume δεν θα μπορούσαμε να επιβιώσουμε³³.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΑΓΩΓΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Η Επαγωγή ότι μέσω του σχηματισμού μιας γνώμης από τις επαναλήψεις είναι ένας μύθος. Υπάρχει μια ψυχολογική ανάγκη αναζήτησης κανονικοτήτων η οποία μερικές φορές οδηγεί τους ανθρώπους να αναζητούν κανονικότητες ακόμη και εκεί που δεν υπάρχουν. Ο Καντ αναφέρει ότι ο τρόπος που σκεφτόμαστε επιβάλλει νόμους στην φύση. Αναφέρει ότι οι κανονικότητες που προσπαθούμε να επιβάλλουμε είναι ψυχολογικά a priori και δεν υπάρχει κανένας λόγος να υποθέσουμε ότι είναι a priori ισχύοντες. Προσπαθούμε να επιβάλλουμε κανονικότητες στο περιβάλλον μας είναι από την φύση μας το διαθέτουμε από την γέννηση μας και βασίζεται στα ένστικτα μας και τις ορμές μας (drives). Κατόπιν αυτού οδήγησε τον Πόπερ στο να πιστεύει ότι οι προσδοκίες

³² Φρανσουά Νταγκονιέ, *Οι Μεγάλοι Φιλοσοφοί και η Φιλοσοφία τους*, εκδ: Μελάι, Αθήνα 2007, σελ.141-145

³³ Karl Popper, *Objective Knowledge*, Oxford: Clarendon Press 1979, σελ. 3-13

(expectations) μπορούν να προκύψουν χωρίς καμία επανάληψη και αυτό γιατί η ομοιότητα προϋποθέτει και προκύπτει από μια θέση μια άποψη³⁴.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ Β΄ ΜΕΡΟΥΣ

Μέσα από την παραπάνω ανάλυση και την κριτική των θέσεων προκύπτει ότι υπάρχουν ορισμένα παράδοξα κομμάτια στα πλαίσια ανάπτυξης της θεωρητικής τεκμηρίωσης των εμπειριστών φιλοσόφων. Κατά την άσκηση της κριτικής διαπιστώνεται ότι οι αντιλήψεις τους δεν είναι εντελώς αισθησιοκρατικές (με εξαίρεση του Hobbes) άλλα απεναντίας αναπτύσσεται μια αλληλοδιαπλοκή πνεύματος και εξωτερικών ερεθισμάτων.

Πιο συγκεκριμένα, αρχικά ο Ρασιοναλισμός απορρίπτει την εμπειρία άλλα στην συνέχεια την υιοθετεί. Κατόπιν, ο Εμπειρισμός αποδέχεται την συμμετοχή του πνεύματος (Σύνθετες Ιδέες του Locke) άλλα υπό ιδιαίτερες συνθήκες α. ότι ο νους επηρεάζεται και έχει ως αφετήρια τις εμπειρίες άσχετα εάν στην συνέχεια τα σύνθετα προϊόντα του είναι αυτονομημένα από την εμπειρία, β. Αφενός, χωρίς τα ερεθίσματα των εμπειριών δεν ξεκίνα η λειτουργία του νου (= Locke), και ότι αφετέρου ο νους στην προσπάθεια αναζήτησης αιτιών αναπτύσσει μια «παρατηρούμενη επαναληψιμότητα» η οποία είναι Υποκειμενική χωρίς πραγματικά να υπάρχει (= Hume).

Οι επιπτώσεις των αντιλήψεων οι οποίες προάγουν αυτήν την αλληλοδιαπλοκή εμπειρίας και νου, οδηγεί σε αρνητικές συνέπειες της μεθοδολογίας για τους παρακάτω λογούς:

1. Πρέπει αναπόφευκτα να λαμβάνεται σοβαρά το περιβάλλον στο οποίο είμαστε κομμάτι του και να αναζητούνται από εκεί τα ερεθίσματα

2. Ότι πρέπει να αναζητάτε μια κανονικότητα η οποία προκύπτει μέσα από αυτό το περιβάλλον και να καλύπτει ανάγκες

3. Ότι ο νους μας σε τελική ανάλυση υπό τις συνθήκες (1) και (2) δεν λειτουργεί πραγματικά αυτόνομα και ελεύθερα. Επηρεασμένη από αυτές τις μεθοδολογικές παραδόσεις ακόμη και οι «Σύνθετες Ιδέες» ασχέτως εάν είναι διαφοροποιημένες από τα αρχικά του εμπειρικά ερεθίσματα αφενός προέρχονται το ευρύτερο πολιτικοκοινωνικό περιβάλλον και αφετέρου αποβλέπουν σε προσεγγίσεις οι οποίες θα ταιριάζουν με το ήδη διαμορφωθεν περιβάλλον. Επι της ουσίας δεν παράγεται κάτι το νέο απλά επαναδιατυπώνεται και επαναπροσεγγίζεται. Η σκέψη δεν είναι κάτι το εξωγενές άλλα κοινωνικά συμφραζόμενη και έννοιες αφηρημένες όπως είναι η Ηθική για τους εμπειριστές όπως ο Λοκ προσεγγίζονται συστηματικά και κανονιστικά σε στενή σχέση με το περιβάλλον.

Αυτή η αλληλοδιαπλοκή των ιδεών του Εμπειρισμού και του παρεφθαρμένου Ρασιοναλισμού (όπως τον Χαρακτηρίζει ο Wight), έχει αφήσει το στίγμα της κυρίως στην Αγγλική σχολή των διεθνών σχέσεων. Η μεθοδολογία της είναι επηρεασμένη από αυτές τις φιλοσοφικές παραδόσεις και για αυτό η ενυδάτωση των διαφόρων εννοιών γίνεται υπό την επιρροή των διεθνών συνθηκών που ήδη επικρατούν ενώ γίνεται προσπάθεια προσέγγισης τους υπό μια κανονικότητα.

Τέλος όπως αναφέρει και ο S Guzzini, οι διεθνείς σχέσεις αποτελούν μια κοινωνική επιστήμη η οποία χαρακτηρίζεται από ένα πρόβλημα ταυτότητας, ανίκανη να προσδιορίσει τον εαυτό της με μια διαφορετική μεθοδολογία ή ένα μοναδικό subject matter και έχει βασιστεί κυρίως στην ρεαλιστική παράδοση προκειμένου να διαφοροποιηθεί³⁵. Από αυτήν ακριβώς την παράδοση η οποία περιέχει τον θετικισμό και έχει δεχτεί επιρροές από την αναλυτική φιλοσοφία προκύπτουν τα τρωτα σημεία της μεθοδολογίας των διεθνών σχέσεων.

³⁵ Stefano Guzzini, *Realism in International Relations: The continuing story of a death foretold*, London&New York: Routledge 1998, σελ. 1-6

ΜΕΡΟΣ Γ: Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ. ΜΕ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟ ΑΠΑΝΤΑΤΑΙ Η ΗΘΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΗΣ

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Αναφορικά με την λεγόμενη Αμερικάνικη σχολή δεν θα γίνει εκτεταμένη ανάπτυξη. Ο λόγος είναι ότι η πλειοψηφία των θεωρητικών που ανήκουν στην σχολή αυτή υιοθετούν μια μεθοδολογία τέτοια η οποία δεν συμπεριλαμβάνει την πολιτική φιλοσοφία και κατ' επέκταση την έννοια της ηθικής. Ενώ η Αγγλική σχολή έχει δεχτεί επιρροές από την πολιτική φιλοσοφία, η Αμερικάνικη είναι επηρεασμένη από τον συμπεριφορισμό. Ο συμπεριφορισμός αποβλέπει σε ένα είδος θεωρίας που προσεγγίζει την επιστήμη και υιοθετεί την επαγωγική μεθοδολογία. Στο ερώτημα του πως αποκτούμε γνώση, ο συμπεριφορισμός απαντά μέσω της θετικιστικής μεθοδολογίας. Προτάσσει την εμπειρική παρατήρηση, την μέτρηση και την ποσοτικοποίηση των δεδομένων. Η τάση των συμπεριφοριστών είναι να γενικεύουν και μέσω της γενίκευσης να προβλέπουν σε ένα κόσμο ο οποίος μπορεί να αναλυθεί στην μεθοδολογία αφηρημένων μοντέλων. Η μοναδικότητα και το τυχαίο απέχουν από τις προσεγγίσεις τους αγνοώντας ότι υπάρχουν σημαντικές ποιοτικές διαφορές μεταξύ των κοινωνικών φαινομένων που επιμένουν να απλοποιούνε αποτιμώντας τα με μαθηματικά και στατιστικές μελέτες³⁶. Υπό αυτό το πρίσμα οι συμπεριφοριστές αποκλείουν από το πεδίο μελέτης τους έννοιες αφηρημένες όπως η ηθική θεωρώντας ότι επειδή ακριβώς δεν είναι συγκεκριμένες δεν μπορούν να υποστούν επιστημονική επεξεργασία.

Κατόπιν από τα μέσα τις δεκαετίας του 1970 ξεκίνησε η αντιπαράθεση ανάμεσα στους νεορεαλιστές (Waltz) και τους νεοφιλελεύθερους (Keohane). Η συζήτηση οδηγήθηκε σε ένα απότατο θεωρητικό σημείο το οποίο στην πορεία χαρακτηρίστηκε από την σύνθεση των δυο παραδειγμάτων. Κοινές ιδεολογικές σταθερές πλέον και για τα δυο ρεύματα αποτελούν τα αξιώματα ότι α. Το κράτος είναι ο κύριος διεθνής δρών και β. Ότι τα κράτη αποσκοπούν στην μεγιστοποίηση του οφέλους τους. Ο αντίκτυπος που είχαν οι αντιλήψεις αυτές στην μεθοδολογία ήταν η υιοθέτηση του θετικισμού και του Ρασιοναλισμού (με την παραφθορά της σημασίας του και ενοιοδοτηση του ως ορθολογισμό). Το κράτος από αυτήν την οπτική γίνεται ένας ορθολογικός δρών στην διεθνή πολιτική, η διεξαγωγή πολιτικής του γίνεται βάση της θεωρίας της ορθολογικής επιλογής (κόστος – όφελος) και θεωρίας των παιγνίων ενώ χαρακτηρίζεται από μια ματεριολιστική και ατομικιστική αντίληψη του κόσμου³⁷.

Στο σημείο αυτό είναι όμως σκόπιμο να γίνει μια κριτική στο ρεύμα του φιλελευθερισμού το οποίο κυριαρχεί στην Αμερικάνικη πολιτική σκέψη. Ο φιλελευθερισμός για τον Καρλ Σμιττ δεν συνιστά καν πολιτική θεωρία καθώς θέτει στο επίκεντρο το άτομο και όχι το κράτος. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει «Προκειμένου το

³⁶ Σπύρος Μάκρης, *Η Αγγλική Σχολή των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδ, Σακκουλα, Αθena-Κομοτηνή 2008, σελ. 21-24

³⁷ Σπύρος Μάκρης, *Η Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων την Εποχή της Παγκοσμιοποίησης*, Εκδ. Παπαζήση, Αθena 2002, σελ. 38-41

κράτος να έχει ενότητα χρειάζεται το Πολιτικό»³⁸. Συνεχίζει σχολιάζοντας πως ο φιλελευθερισμός ως αφετήρια του θέτει την καλή φύση του ανθρώπου και στρέφεται πολεμικά κατά της ανάπτυξης του Κράτους. Αντιμετωπίζει την εξουσία του κράτους ως κάτι το κακό ³⁹. Η φιλελεύθερη θεωρία για τον Σμιττ δεν αποτελεί θεωρία του Κράτους γιατί στην θεώρηση αυτή ο ρόλος του κράτους υποβιβάζεται απλά στην διάκριση και εξισορρόπηση των εξουσιών προς όφελος του ατόμου (ατομισμός). Στην περίπτωση αυτή έχουμε αδράνεια του «Πολιτικού» και υποταγή του στο «Οικονομικό». Με άλλα λόγια αυτό που εννοεί είναι ότι δεν έχουμε ένα κράτος το οποίο να είναι δεσμευμένο προς την διεξαγωγή μιας ορισμένης πολιτικής και να αναγκάζει τους πολίτες του να προβαίνουν σε θυσίες προς την ευόδωση ενός σκοπού κρατικής πολιτικής. Απεναντίας το κράτος υπάρχει με όσο το δυνατόν λιγότερες εξουσίες παρέχοντας όσο το δυνατόν περισσότερες δυνατότητες σε κάθε άτομο μεμονωμένα. Αυτό δεν αποτελεί μια πολιτική προς όφελος του συνόλου ικανή να δημιουργήσει οράματα και να θέσει στόχους μιας πολιτικής απλά υπάρχει για να εξυπηρετεί το άτομο.

Την απουσία αυτή του «Πολιτικού» τόσο ο Σμιττ όσο και ο Βαδιου την σχολιάζει ως κρίση στασιμότητας της πολιτικής. Στα πλαίσια μιας φιλελεύθερης πολιτικής η πολιτική ενότητα ενός κράτους τίθεται σε κίνδυνο και από δευτερεύουσες έννοιες του «πολιτικού» (πχ πολιτικά κόμματα). Τα πολιτικά κόμματα τα οποία μέσω κοινοβουλίου εξουσιάζουν το κράτος το υποβιβάζουν σε αντικείμενο των εκάστοτε συμβιβασμών τους. Το κράτος γίνεται έτσι αδύναμο. Παρεμβαίνει σε όλες τις περιοχές όχι από δικά του κίνητρα άλλα για να ικανοποιεί τα ιδιοτελή συμφέροντα των διαφόρων κοινωνικών ομάδων.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η Αγγλική σχολή αποτελεί μια διαφορετική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων που οργανώθηκε γύρω από την αρχική μελέτη της του ευρωπαϊκού συστήματος κρατών από την συνθήκη της Βεσφαλίας και έπειτα. Η σχολή αυτή είναι διεπιστημονική ως προς την σύνθεση της και περιλαμβάνει την πολιτική φιλοσοφία, το δίκαιο και την διπλωματική ιστορία. Όπως αναφέρει εξάλλου και ο Bull οι παραπάνω θεματικές αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους όχι μόνο της σχολής άλλα της επιστήμης των διεθνών σχέσεων. Έντονη είναι και η επίδραση του Wight στην σχολή αυτή. Με βάση την Ρασιοναλιστική θεώρηση αναπτύσσεται μια αντίληψη μιας διεθνούς κοινωνίας ως άναρχης άλλα και θωρακισμένης όμως με θεσμούς διεθνούς τάξης και δικαιοσύνης ⁴⁰.

Επειδή ακριβώς η Αγγλική σχολή είναι επηρεασμένη από την πολιτική φιλοσοφία, ασχέτως εάν προέρχεται από την παράδοση του εμπειρισμού, θίγει την έννοια της Ηθικής και την εισάγει στην μελέτη της θεωρίας των διεθνών σχέσεων. Όπως θα αναλύσουμε και παρακάτω οι πιο επιδραστικοί Βρετανοί θεωρητικοί κάνουν αναφορά στην Ηθική. Το σημείο όμως στο οποίο θα ασκηθεί κριτική είναι στον τρόπο με τον οποίο την προσεγγίζουν. Η επιρροή του εμπειρισμού και του παρεφθαρμένου Ρασιοναλισμού από τον οποίο χαρακτηρίζεται η αγγλοσαξονική φιλοσοφία, εντάσσει /

³⁸ Καρλ Σμιττ, *Η Έννοια του Πολιτικού*, Εκδ. Κριτική, Αθηνά 1988, σελ. 68

³⁹ Καρλ Σμιττ, *Η Έννοια του Πολιτικού*, Εκδ. Κριτική, Αθηνά 1988, σελ. 92-94

⁴⁰ Σπύρος Μάκρης, *Η Αγγλική Σχολή των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδ. Σακκουλα, Αθηνά-Κομοτηνή 2008, σελ. 29-31

υποβιβάζει την ηθική στα πλαίσια μιας κανονιστικής και ωφελμιστικής αντίληψης αποκλείοντας το στοιχείο της μεταφυσικής.

CARR

Ως εισαγωγή της αξίας της Ηθικής θα αναφέρουμε ένα σχόλιο του Carr με το οποίο ισχυρίζεται ότι η ύπαρξη ενός στείρου Ρεαλισμού αποκομμένου πλήρως από ηθικά κριτήρια, αποκλείει 3 βασικά πράγματα: α. Έναν τελικό σκοπό β. Μια συναισθηματική έκκληση γ. Μια βάση για την ανάληψη δράσης⁴¹. Επιπλέον προσθέτω εγώ και ένα τέταρτο, ότι αποκλείει την ύπαρξη νοήματος. Η ισχύς δεν υπάρχει απλά και μόνο για την ισχύ. Κάτι άλλο οφείλει να υπάρχει πριν από αυτήν που να λειτουργεί ως αφετήρια δράσης της, πηγή νοηματοδότησης της και βασικά ως κριτήριο νομιμοποίησης της.

Ο Carr όπως αναφέρθηκε προηγουμένως δεν προσεγγίζει τον Ρεαλισμό με μονομέρεια. Εισάγει τις έννοιες του σκοπού και της θεωρίας. Η μελέτη της διεθνούς πολιτικής γίνεται αντιληπτή μέσα από δίπολα τα οποία συνδυάζουν στοιχεία ουτοπισμού – πραγματισμού, θεωρίας – εμπειρίας, διάνοιας – πραγματικής δράσης. Μια πολιτική δεν μπορεί να διεξάγεται δίχως έναν σκοπό αλλά και να διέπεται από γεγονότα. Αυτό ακριβώς θέλει να δείξει ο Carr μέσω της χρήσης των δίπολων. Κατ' επέκταση ο Carr χρησιμοποιεί την ηθική αλλά την σχετικοποιεί θεωρώντας ότι διαμορφώνεται μια πολιτική ηθική η οποία κινείται προς την πραγματικότητα όχι με όρους επιθυμίας αλλά με όρους κατανόησης, ερμηνείας και πρόβλεψης. Πιο συγκεκριμένα η προσέγγιση και κατανόηση της ηθικής γίνεται υπό το πρίσμα του ωφελμισμού, όντας επηρεασμένος από των ωφελμιστικό φιλελευθερισμό. Κατ' επέκταση και ο ουτοπισμός έχει μια καθαρά ωφελμιστική διάσταση, είναι ορθολογιστικός αφού στοχεύει στην μεγαλύτερη δυνατή ανθρώπινη απόλαυση και διακατέχεται από μια ξεκάθαρη ηθική αντίληψη για τις σχέσεις ατόμων και κρατών⁴².

Όπως αναφέρει ο Carr, προκειμένου να καταλογίσουμε σε μια οντότητα ηθική οφείλει να έχει προσωπικότητα, ευθύνη, δικαιώματα και υποχρεώσεις. Για το εάν ένα κράτος έχει νομική προσωπικότητα και ευθύνη δεν απαντά με σαφήνεια και χρησιμοποιεί ως παράδειγμα την Συμφωνία του Μονάχου⁴³. Η απάντηση στην παραπάνω ερώτηση είναι αφηρημένη και δεν μπορεί να προσδιοριστεί ακριβώς. Ωστόσο ο Carr απαντά σε όσους ισχυρίζονται ότι η διεθνής ηθική επίπλαστων οντοτήτων (κρατών) είναι και αυτή επίπλαστη, ότι δεν είναι δυνατόν να διεξάγονται διαπραγματεύσεις / συμφωνίες Άγγλων – Γάλλων – Γερμανών εάν δεν πίστευαν ότι η Βρετανία – Γαλλία – Γερμανία δεν είχαν μεταξύ τους ηθικές δεσμεύσεις⁴⁴.

Στο ίδιο πνεύμα ο Carr ισχυρίζεται ότι η αντίληψη του πολιτισμού εμπλέκει την αναγνώριση υποχρεώσεων. Προκειμένου να δεχτούμε ότι ορισμένα κράτη είναι πολιτισμένα προϋποθέτει την ιδέα ότι υπάρχουν παρόμοιες υποχρεώσεις (όχι οι ίδιες) οι οποίες είναι δεσμευτικές για τα πολιτισμένα έθνη. Πχ, η υποχρέωση ένα κράτος να μην

⁴¹ E H Carr, *Η Εικοσαετής Κριση 1919-1939*, Εκδ Ποιότητα, Αθήνα 2000, σελ.129-134

⁴² Σπύρος Μάκρης, *Η Αγγλική Σχολή των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδ, Σακκουλα, Αθίνα-Κομοτηνή 2008, σελ.72-74

⁴³ Ο Carr αναφέρει το παράδειγμα του Chamberlain για την συμφωνία του Μονάχου. Οι Άγγλοι ντροπιασμένοι από την συμφωνία αλλά ...όχι από τους εαυτούς τους (διότι καθένας τους θα έκανε κάθε τι να την εμποδίσει), ούτε για τον ίδιο τον Chamberlain (γιατί καθένας τους θεωρεί ότι ενέργησε έντιμα, ήταν ένα αθέμιτο σφάλμα), αλλά αισθάνονταν ντροπή για την ίδια την Μεγάλη Βρετανία.

⁴⁴ E H Carr, *Η Εικοσαετής Κριση 1919-1939*, Εκδ Ποιότητα, Αθήνα 2000, σελ. 197-201

προκαλεί άσκοπα τον θάνατο ή την δυστυχία άλλων ανθρώπων. Ένα ακόμη παράδειγμα αναγνώρισης διεθνών υποχρεώσεων είναι ότι κάθε κράτος που συνάπτει συμφωνίες ενεργεί με την προσδοκία ότι θα τηρηθούν. Όταν τις παραβιάζουν είτε α) το αρνούνται β) δικαιολογούνται ότι η παραβίαση του ήταν νομικά ή ηθικά δικαιολογημένη. Όταν ΕΣΣΔ παραβίασε την συνθήκη του Μπρεστ Λιτοφσκ πρότεινε μια φιλοσοφία βάση οποίας δεν αναγνώριζε την υποχρέωση της να συμβιβασθεί με την δ. συνθήκη. Ακόμη όταν η Γερμανική κυβέρνηση το 1936 παραβίασε την συνθήκη του Λοκάρνο αντιπρότεινε την προσφορά της να συνάψει μια νέα συνθήκη⁴⁵.

Όλα δείχνουν όπως αναφέρει ο Carr ότι ακόμη και όταν η συνθήκες δεν τηρούνται το αίσθημα της υποχρέωσης παραμένει. Εκεί όπου παρατηρείται η διάφορα είναι το πότε υιοθετείται το καλό του συνόλου και πότε το καλό του μέρους. Δηλ. Πότε α) ότι υπάρχει μια διεθνής ηθική που περικλείει το αίσθημα της υποχρέωσης προς τη διεθνή κοινότητα (το καλό του συνόλου = με το καλό του ισχυρότερου, κοινωνικός δαρβινισμός και ανώτερη ηθική) και πότε β) το καλό του μέρους είναι λιγότερο σημαντικό από το καλό του συνόλου (νεοφιλελεύθερο δόγμα και αρμονία συμφερόντων).

Ωστόσο ο Carr εντοπίζει μειονεκτήματα στην σημερινή διεθνή κοινότητα και συγκεκριμένα ότι υστερεί α) στην αρχή της ισότητας και β) στο καλό του συνόλου.

Σε σχέση με αυτά τα δυο ζητήματα ο Carr κάνει τις εξής παρατηρήσεις: α) Παρότι η ισότητα σαν θέμα τίγεται στις διεθνείς συμφωνίες και συνθήκες συνεχώς, κατά την διεθνή πρακτική συνήθως ισχύει το εξής: πχ τα δικαιώματα της Σομαλία δεν θα είναι ποτέ ίδια με αυτά των ΗΠΑ. Το πρόβλημα δεν έγκειται όμως στην αναλογικότητα εφαρμογής των δικαιωμάτων (πολύ απλά γιατί δεν υπάρχει κριτήριο αναλογικότητας) αλλά στο ότι τα δικαιώματα της η Σομαλία τα απολαμβάνει χάρις τη καλή θέληση των ΗΠΑ. Η παρείσφρηση ή η πιθανή παρείσφρηση της ισχύος καθιστά την έννοια της ισότητας άνευ περιεχομένου β) Υπάρχει μια οικουμενική απροθυμία να δεχτεί κανείς ότι το καλό του μέρους έχει λιγότερη σημασία από το καλό του συνόλου⁴⁶.

Εν κατακλείδι ο Carr εντάσσει στην προβληματική του την έννοια της Ηθικής όχι όμως ως μια υπερβατική/ αυτόνομη έννοια άλλα ενταγμένη / «αιχμάλωτη» στο διεθνές περιβάλλον. Η αντίληψή της καταλήγει να έχει ρόλο εργαλειακό ως απόπειρα κατανόησης και ερμηνείας του (ήδη διαμορφωθούν) περιβάλλοντος. Για αυτόν η ηθική υπάρχει υιοθετώντας εάν ωφελμιστικό χαρακτήρα (για το καλό του συνόλου). Επειδή όμως ο Carr αποδέχεται τον ρόλο της άνισης κατανομής ισχύος και την ύπαρξη της αναρχίας αποδέχεται ότι δεν υπάρχει ισότητα και διάθεση υιοθέτησης στις περισσότερες περιπτώσεις του καλού του συνόλου. Όμως επειδή τα κράτη είναι πολιτισμένα παραμένει το αίσθημα της διεθνούς υποχρέωσης ακόμη και όταν δεν τηρούν τις διεθνείς δεσμεύσεις. Η Ηθική λοιπόν για τον Carr υπάρχει, άλλα όχι αυτόνομα, μοναχά κοινωνικά συμφραζόμενα στα πλαίσια ενός πολιτισμού και του διεθνούς περιβάλλοντος· γίνεται αντιληπτή ωφελμιστικά και όταν δεν υιοθετείται το κάλο του συνόλου, το αίσθημα της διεθνούς υποχρέωσης παραμένει.

WIGHT

Ο Wight επηρεασμένος από την νέα κατάσταση που άφησε ο Β ΠΠI θέλησε να αντικαταστήσει την θέση του Grotius περί Φυσικού δικαίου από μια πιο θετικιστική

⁴⁵ E H Carr, *Η Εικοσαετής Κριση 1919-1939*, Εκδ Ποιότητα, Αθήνα 2000, σελ. 203-207

⁴⁶ E H Carr, *Η Εικοσαετής Κριση 1919-1939*, Εκδ Ποιότητα, Αθήνα 2000, σελ. 213-218

αντίληψη. Μέσα από αυτήν το διεθνές δίκαιο αποτελεί μια συγκέντρωση από δεδομένα, κοινά έθιμα τα οποία έχουν σε ένα μεγάλο βαθμό κωδικοποιηθεί και ενσωματωθεί στις πρακτικές των κρατών και τις λειτουργίες των διεθνών θεσμών. Η διεθνής κοινωνία για τον Wight είναι ένα δυτικό φαινόμενο παράγωγο της ηθικής του φυσικού δικαίου. Ο Wight ως Ρασιοναλιστής (με την αλλοιωμένη του εννοιολόγηση) υιοθετεί την συνταγματική πλευρά των διεθνών σχέσεων. Ο Συνταγματικός εδράζεται στην παραδοχή των ηθικών κριτηρίων της πολιτικής⁴⁷.

Οι Ρασιοναλιστές, επηρεάστηκαν από τους Γκροτιανούς οι οποίοι αντλούν από το φυσικό δίκαιο. Η παράδοση τους δίνει τα πρωτεία στην φυσική ορμή / κοινωνικό ένστικτο του ανθρώπου «*appetitus societatis*». Θεωρούν ότι ο άνθρωπος του Hobbes δεν μπορεί να κλείσει το συμβόλαιο γιατί κάθε συμβόλαιο εμπεριέχει μια υπόσχεση που μοναχά ένας κοινωνικός άνθρωπος μπορεί να κρατήσει. Η Κοινωνία δεν προκύπτει από το συμβόλαιο αλλά το συμβόλαιο προκύπτει εξαιτίας της προϋπαρξής της κοινωνικότητας του ανθρώπου. Η κοινωνικότητα και κατ' επέκταση η κοινωνία γεννιέται εξαιτίας της ύπαρξης του φυσικού δικαίου το οποίο είναι τόσο προ-κρατικό όσο και υπέρ-κρατικό⁴⁸. Έτσι το διεθνές δίκαιο υπάρχει και προηγείται όλων των πολιτικών οργανώσεων / κρατών, και βασίζεται στην λογική και στην φύση του ανθρώπου ως κοινωνικού όντως.

Για τους Ρασιοναλιστές, όπως αναφέρει ο Wight η βάση των διεθνών σχέσεων εστιάζει στην αρχή του σεβασμού των διεθνών υποχρεώσεων και του δεσμευτικού χαρακτήρα των διεθνών συνθηκών. Ωστόσο από αυτό γεννάται η απορία ως προς το ποιες είναι οι πηγές της πίστης τους πίσω από τις αρχές αυτές, είναι ο ωφελιμισμός ή τήρηση μιας ηθικής νόρμας ; Σχετικά με το θέμα του σεβασμού / τήρησης των διεθνών υποχρεώσεων (*pacta sunt servanda*), οι Ρασιοναλιστές πιστεύουν ότι είναι τόσο ο ωφελιμισμός αλλά και μια παλαιότερη και βαθύτερη νόρμα τήρησης των συμφωνιών. Αναφορικά με την διεθνή ηθική οι Ρασιοναλιστές την αντιμετωπίζουν ως μια ηθική της δικαιοσύνης. Τα κράτη υπάρχουν για να διασφαλίζουν τα δικαιώματα των λαών τους ενώ θα πρέπει ταυτόχρονα να σέβονται και τα δικαιώματα των άλλων λαών και να μην επιδιώκουν να κερδίσουν περισσότερα από ότι είναι σωστό και δίκαιο. Θεωρούν ότι τα κράτη παρότι λειτουργούν στην βάση του εθνικού συμφέροντος, θα πρέπει αυτό να μετριάζεται από την δικαιοσύνη. Η πολιτική δικαιοσύνη για τους Ρασιοναλιστές είναι όταν τα κράτη βρίσκονται σε μια κατάσταση ηθικής έντασης μεταξύ του πραγματικού και του ηθικού. Αυτή η αντίληψη προφανώς εφορμάτε από την αντίληψη τους ότι βλέπουν τον άνθρωπο ως ένα διφορούμενο ον με μια πολυπλοκότητα η οποία κυμαίνεται ανάμεσα στην πεσιμιστική και οπτιμιστική φύση του⁴⁹.

Ένα δεύτερο δόγμα πολιτικής ηθικής την οποία πρεσβεύουν οι Ρασιοναλιστές είναι εκείνο του μικρότερου κακού. Ωστόσο στην πολιτική δεν υπάρχουν διαχρονικά κριτήρια ή αρχές επαλήθευσης της. Συνεπώς οι αρχές της είναι Πρωτεϊκές, δηλαδή αλλάζουν μορφή, ανασυντίθετο ανάλογα με το ποιος τις επικαλείται, με ποιον τρόπο και ποια χρονική στιγμή⁵⁰.

⁴⁷ Σπύρος Μάκρης, *Η Αγγλική Σχολή των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδ: Σακκουλα, Αθίνα-Κομοτηνή 2008, σελ.84-89

⁴⁸ Αναστασιος Γιανναρά, *Ο Αγγλικός Εμπειρισμός και ο Γαλλικός Διαφωτισμός*, Εκδ: Παπαζηση, Αθίνα 1976, σελ. 126-130

⁴⁹ Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*, εκδ: Ποιότητα Αθίνα 1998, σελ.307-309

⁵⁰ Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*, εκδ: Ποιότητα, Αθίνα 1998, σελ.310-312

Τέλος ακόμη και για τον «Ρασιοναλιστή» M Wight η Ηθική του Φυσικού δικαίου δεν λαμβάνει μια μεταφυσική μορφή αλλά την αντιμετωπίζει και αυτός κανονιστικά και προσπαθεί να την κωδικοποιήσει. Ο τρόπος που γίνεται αντιληπτή ότι πρώτον ένα κράτος θα πρέπει να προκαλεί όσο το δυνατόν μικρότερο κακό και δεύτερον ότι δεν θα πρέπει να διεκδικούν περισσότερα από ότι είναι σωστό, «προσγειώνουν» την Ηθική. Καταλήγει να γίνεται αντιληπτή σαν όχι κάτι περισσότερο από ένα κώδικα ο οποίος γίνεται αντιληπτός μοναχά εντός του περιβάλλοντος (η οποία να συνδράμει στα πλαίσια μιας σωστής κατανομής υλιστικών δυνατοτήτων) και είναι αναπόφευκτα κοινωνικά συμφραζόμενα και άρα βραχυπρόθεσμος.

BULL

Με έναν διαφορετικό και ίσως πιο εύστοχο και ισορροπημένο τρόπο, προσπάθησε ο H Bull να προσεγγίσει την διεθνή κοινωνία κρατών· χρησιμοποιώντας της έννοιας της **διεθνούς τάξης**. Ο Bull οικοδομεί την θεωρία του επηρεαζόμενος από τον Locke και την ιδέα μιας κοινωνίας χωρίς κυβέρνηση. Η αντίληψη αυτή, σε αντίθεση από την Χομπεσιανή κατάσταση της φύσης, ορίζει ότι ο οι άνθρωποι κάτω από μια απόλυτη εξουσία (Leviathan) δεν ζουν πραγματικά σε μια πολιτική κοινωνία. Στα πλαίσια του κοινωνίας του Locke, οι άνθρωποι βρίσκονται και πάλι σε μια φυσική κατάσταση διότι έχουν ανάγκη υπεράσπισης των δικαίων τους ενάντια σε αυτήν την εξουσία. Η ιδέα της νόμιμης αντίστασης ή επανάστασης απορρέει από την ιδέα ότι η ύστατη βάση της εξουσίας δεν είναι άλλη από την βούληση και την απόφαση της πλειοψηφίας⁵¹.

Υπό αυτό το πρίσμα, ο Bull θεώρησε ότι οι κυρίαρχες μονάδες (τα κράτη) συνδέονται μεταξύ τους σύμφωνα με κάποιο μοντέλο, ότι η σχέση τους δεν είναι καθαρά τυχαία, αλλά στηρίζεται σε κάποια ευδιάκριτη αρχή. Με τον όρο διεθνή κοινωνία εννοεί ένα μοντέλο ή ρύθμιση της διεθνούς συμπεριφοράς που εξυπηρετεί τους στόχους της κοινωνίας των εθνών που είναι στοιχειώδεις, πρωταρχικοί ή οικουμενικοί. Ότι δηλαδή όλες οι κοινωνίες αναγνωρίζουν κάποιους στόχους και ενσωματώνουν τις ρυθμίσεις που τους προάγουν. Με τον τρόπο αυτό όπως ισχυρίζεται και ο Hoffmann, ο Bull εισάγει τις «διεθνικές ιδέες» οι οποίες μπορούν να παράγουν κοινές νόρμες και συμφέροντα⁵². Οι τρεις βασικοί και διαχρονικοί σκοποί μιας κοινωνίας, σύμφωνα με το Bull, είναι: α) η διασφάλιση της ζωής, β) η προσπάθεια διασφάλισης της τηρητής των δεσμεύσεων όταν αυτές δοθούν, γ) διασφάλισης της ιδιοκτησίας των πραγμάτων⁵³.

Πιο συγκεκριμένα οι στόχοι της διεθνούς κοινωνίας σύμφωνα με τον Bull είναι 1. Η διατήρηση του ίδιου του συστήματος και της κοινωνίας των κρατών (να μην προκύψουν λοιποί δρώντες η οποίοι να διεκδικούν συμμετοχή ή κάποιο άλλο υπερκρατικό μόρφωμα) 2. Διατήρηση της ανεξαρτησίας ή της εξωτερικής κυριαρχίας των μεμονωμένων κρατών 3. Προσπάθεια διατήρησης της ειρήνης και περιορισμό της βίας, με τα κράτη να αναγνωρίζονται ως οι μοναδικοί φορείς του μονοπωλίου της βίας και αναγνώριση περιορισμών τους στο δικαίωμα αυτό. Η λύση του πόλεμου μοναχά ως

⁵¹ R.S. Woolhouse, *Η Φιλοσοφία της Επιστημής Β: Οι Εμπειριστές*, (Εκδ: Στάχυ, Αθήνα, 2000), σελ. 162-166

⁵² Hedley Bull, *Η Αναρχή Κοινωνία*, Εκδ: Ποιότητα, Αθήνα 2001, σελ. 22-23

⁵³ Hedley Bull, *Η Αναρχή Κοινωνία*, Εκδ: Ποιότητα, Αθήνα 2001, σελ. 40-41

δίκαιη αίτια, εντός κάποιων ορίων και συμφωνιών με την αρχή *pacta sunt servanda* να δεσπόζει⁵⁴.

ΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (Bull)

Τάξη δεν είναι μόνο η συνέπεια κάποιων τυχαίων γεγονότων, αλλά του αισθήματος κοινών συμφερόντων αναφορικά με τους στόχους της κοινωνικής ζωής. Το **κοινό συμφέρον**, για τον Bull, **δεν αποτελεί έναν αξιόπιστο παράγοντα** και δεν προσφέρει καμία ειδική καθοδήγηση ως προς την **ερμηνεία της συμπεριφοράς** των κρατών είτε ως προς τον προσδιορισμό του τρόπου που θα έπρεπε να συμπεριφέρονται, εκτός εάν μας γίνουν γνωστοί οι συγκεκριμένοι σκοποί ή στόχοι που επιδιώκουν: ασφάλεια, ευημερία, ιδεολογία. Συνεπώς η έννοια του συμφέροντος είναι ένα κενό δείγμα ως προς το τι κάνει ή τι έπρεπε να κάνει ένα κράτος παρά μόνο εφόσον οι διακρατικοί σκοποί είναι σύμφωνοι. Η διατήρηση της τάξης προϋποθέτει την ανάπτυξη μεταξύ των κρατών της αίσθησης των κοινών συμφερόντων. Όχι τα κοινά συμφέροντα καθ' εαυτά άλλα η ανάπτυξη τους προκειμένου να διατηρηθεί η τάξη. Στην διεθνή κοινωνία το αίσθημα των κοινών συμφερόντων ως προς κάποιους στόχους δεν παρέχει την από μόνο του την καθοδήγηση προς αυτούς. Αυτό πραγματοποιείται βάση των κανόνων, οι οποίοι δεν έχουν μόνο την μορφή του διεθνούς δικαίου, αλλά μπορεί να έχουν την μορφή μιας συγκεκριμένης πρακτικής, λειτουργικών κανόνων ή εθίμου⁵⁵.

Στην διεθνή κοινωνία είναι τα ίδια τα μέλη της διεθνούς κοινωνίας (τα κράτη) που ευθύνονται πρωταρχικά για την εκτέλεση των λειτουργιών που στόχο έχουν να καταστήσουν τους κανόνες αποτελεσματικούς. Οι θεσμοί χρησιμεύουν στο να συμβολίζουν την υποτιθέμενη ύπαρξη μιας διεθνούς κοινότητας η οποία αποκρυσταλλώνεται με μια σειρά από συνήθειες και πρακτικές οι οποίες έχουν διαμορφωθεί για την πραγμάτωση κοινών στόχων. Ωστόσο οι πρακτικές αυτές δεν μπορούν εκ φύσεως να ακολουθούνται με συνέπεια και αδιάλειπτα από όλα τα κράτη. Στο διεθνές σύστημα απουσιάζει κάποια ανωτάτη αρχή. Στα πλαίσια αυτά σαφέστατα η χρήση ή η απειλή χρήσης της ισχύος παίζει ρόλο. Η αδυναμία επιβολής εφαρμογής των κανόνων κατόπιν πίεσης μιας κεντρικής εξουσίας συχνά οδηγεί τα κράτη στην «αυτοδικία» και συχνά, η κοινοποίηση των κανόνων συχνά διαστρεβλώνεται προς όφελος των συμφερόντων κάποιων κρατών. Παρόλα αυτά τα κράτη ανέκαθεν αναλάμβαναν την νομιμοποίηση των κανόνων υπό την έννοια της προώθησης της ευρύτερης αποδοχής τους μέσω της χρήσης της πειθούς και της προπαγάνδας⁵⁶.

Τέλος, ο Bull δεν κάνει μια ρητή αναφορά στην ηθική, αλλά περιγράφει ότι οι σχέσεις των κρατών συνδέονται μέσω ενός μοντέλου, και ότι μέσω της ανάπτυξης των «διεθνικών ιδεών» παράγονται κοινές νόρμες και συμφέροντα. Μέσω της διάθεσης των κρατών για διατήρηση της Διεθνούς Τάξης προκύπτει ανάμεσα στα κράτη η αίσθηση των κοινών συμφερόντων. Το αίσθημα των κοινών συμφερόντων ως προς κάποιους στόχους δεν παρέχει από μόνο του την καθοδήγηση προς αυτούς. Αυτό πραγματοποιείται βάση των κανόνων, οι οποίοι δεν έχουν μόνο την μορφή του διεθνούς δικαίου, αλλά μπορεί να έχουν την μορφή μιας συγκεκριμένης πρακτικής, λειτουργικών κανόνων ή εθίμου.

⁵⁴ Hedley Bull, *H Αναρχη Κοινωνία*, Εκδ: Ποιότητα, Αθήνα 2001, σελ. 54-58

⁵⁵ Hedley Bull, *H Αναρχη Κοινωνία*, Εκδ: Ποιότητα, Αθήνα 2001, σελ. 108-113

⁵⁶ Hedley Bull, *H Αναρχη Κοινωνία*, Εκδ: Ποιότητα, Αθήνα 2001, σελ. 114-117

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ Γ΄ ΜΕΡΟΥΣ

Όπως έχουμε δει παραπάνω, η Ηθική γίνεται αντιληπτή για τους παραπάνω θεωρητικούς με τον ίδιο λίγο πολύ τρόπο. Τόσο για τον Carr όσο και για τον Wight, η Ηθική εκλαμβάνεται σε συνάρτηση με το περιβάλλον και δεν έχει κάποια αυτόνομη και ανεξάρτητη δυναμική. Οι δυο συγγραφείς προσπαθούν να την κατανοήσουν μέσα από κανόνες και νόρμες και επειδή ακριβώς την προσεγγίζουν μέσα από το κοινωνικό περιβάλλον, την κατανοούν ωφελμιστικά. Σε αυτό υπεύθυνη είναι η φιλοσοφική παράδοση του εμπειρισμού η οποία (όπως τονίστηκε ήδη στην σελ 18 αυτής της διπλωματικής) έχει κληροδοτήσει στους Αγγλοσάζονες κυρίως, έναν συγκεκριμένο τρόπο μεθοδολογίας. Τα κυριότερα γνωρίσματα του είναι ότι τα ερεθίσματα οφείλουν να προέρχονται κυρίως από το περιβάλλον και ότι πρέπει να αναζητάται μια κανονικότητα μέσα από μια παρατηρούμενη επαναληψιμότητα των φαινομένων. Ακόμη και η ανθρώπινη σκέψη η οποία μπορεί ενδεχομένως να διαφοροποιείται από τα ερεθίσματα παραμένει εξαρτημένη από αυτά καθώς τα εμπειρικά ερεθίσματα ακριβώς αποτελούν αφετήρια λειτουργίας της. Μέσα από αυτές τις αντιλήψεις η Ηθική αποτελεί κομμάτι του κοινωνικού περιβάλλοντος του ανθρώπου, δεν μπορεί να έχει κάποια μεταφυσική, είναι κοινωνικά συμφραζόμενη και «δημιουργείται» προκειμένου να εξυπηρετηθούν κοινωνικοί σκοποί. Αναπόφευκτα οι κανόνες που γίνεται προσπάθεια να της προσάψουν δεν είναι δυνατόν να γίνουν πανανθρώπινοι και διαχρονικοί καθώς οι κοινωνίες με την πορεία του χρόνου αλλάζουν δομή, περιεχόμενο και προτεραιότητες.

Ο Badiou διαφοροποιείται από την παράδοση των εμπειριστών. Ασκεί αυστηρή κριτική στον μεταμοντερνισμό και την κληρονομία της αντίληψης περί ιστορικότητας που έχει αφήσει. Μέσα από δυο θέσεις του στο δοκίμιο του «Η Ηθική» προδίδεται το ποσό διαφοροποιημένη είναι η οπτική του σε σχέση με τους εμπειριστές / παρεφθαρμένους Ρασιοναλιστές που εξετάσαμε παραπάνω.

Με την πρώτη θίγει ότι μέσα από τις γενεαλογικές προσεγγίσεις η ιστορία αντιμετωπίζεται μοναχά ως μια σειρά από περιόδους η οποίες κάνουν τον κύκλο τους με τον άνθρωπο απλά να υποβιβάζεται ως παθητικός συμμετοχος της εξέλιξης αυτής. Ο άνθρωπος χάνει τον χαρακτηρισμό της α-ιστορικής οντότητας, όλα (θρησκευτικά δόγματα, κοινωνικά συστήματα κοκ.) υποβιβάζονται σε φαντασιακές κατασκευές με βραχυπρόθεσμη διάρκεια και το Υποκείμενο να παραμένει το ίδιο. Με τον τρόπο αυτό το επιχείρημα της ιδιαίτερης υπόστασης του ανθρώπου, το «Είναι του Αθάνατου» όπως αναφέρει ο Badiou ακυρώνεται, εξαφανίζεται⁵⁷.

Με την δεύτερη θέση του παρατηρεί την τοποθέτηση του Κακού στην αφετηρία. Ότι δηλαδή η ύπαρξη του Κακού (a priori) αποτελεί την αφετηρία για τον προσδιορισμό του Καλού. Ο Badiou διαφωνεί με την προσέγγιση αυτή γιατί ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται σαν θύμα του Κακού και υποβιβάζεται απλά ένα Υποκείμενο το οποίο υποφέρει.

Όσο η Ηθική αλλά και ο Άνθρωπος προσεγγίζονται με τον τρόπο αυτό, αφενός δεν προφυλάσσεται η ιδέα του «Αθάνατου Ανθρώπου» και αφετέρου η Ηθική περιορίζεται σε ένα μη παραδόσιμο μέλλον. Αντιμετωπίζεται δηλαδή ως κάτι τι

⁵⁷ Alain Badiou, *Η Ηθική: Δοκίμιο για την συνείδηση του κακού*, Εκδ: Scripta, Αθήνα 1998, σελ.15-17

προσωρινό, το οποίο μελλοντικά θα αλλοιωθεί ως προς την σημασία του. Υπό τις συνθήκες αυτές η Ηθική τίθεται πολύ εύκολα υπό τον έλεγχο της πολιτικής με δυο αρνητικές επιπτώσεις:

1. Εκδήλωση του συντηρητισμού. Δηλ του αισθήματος ανωτερότητας και πίστης εφαρμογής σε ένα υποκειμενικό αλλά και ιδιοτελές σύστημα αντιλήψεων εις βάρος των άλλων. Το γεγονός αυτό γεννά πολλές «Ηθικές», συντηρεί σχέσεις συγκρουσιακές ανάμεσα στα κράτη και δίνει ώθηση σε τάσεις ηγεμονισμού. Όσο τα ερεθίσματα τους προέρχονται μοναχά από το περιβάλλον, αποκλειστικά σε μια Ηθική του σκοπού.

2. Συγκαλύπτει μια ολοκληρωτική κυριαρχία επί της ζωής. Ο άνθρωπος υποβιβάζεται σε ένα παθητικό δρώντα ο οποίος ακολουθεί κανόνες. Δεν αποτελεί έναν ενεργοποιημένο δρώντα με αυθεντικά κίνητρα ώστε λειτουργεί ως Υποκείμενο. Για αυτόν τον λόγο παρατηρείται η κρίση στην πολιτική και στην ύπαρξη του ανθρώπου. Επειδή ακριβώς απουσιάζει το Υποκείμενο η πολιτική βρίσκεται σε κρίση, οι ηθικές αξίες είναι πια ρευστές βραχυπρόθεσμες οπότε και κοινωνικά χειραγωγήσιμες. Η απουσία ακριβώς του Υποκειμένου γεννά την ανελευθερία ⁵⁸.

Για το ίδιο ακριβώς ζήτημα κάνει λόγο και ο Χ Γιανναρά με τον δικό του τρόπο. Η κρίση στην πολιτική γεννιέται όταν αντιμετωπίζουμε την διεξαγωγή της μηχανιστικά ως μια θετική επιστήμη. Η δυναμική των κοινωνικών σχέσεων δεν μπορεί να υποτάσσεται σε σταθερούς συντελεστές μόνο, οι οποίοι προέρχονται από μια εξ αντικειμένου αντίληψη της πραγματικότητας ⁵⁹. Συντελεστές όπως το συμφέρον, το όφελος, η ορθολογικότητα (κυρίως στην λήψη αποφάσεων) και η ισχύς, αντιμετωπίζονται διεθνώς λίγο πολύ με την ίδια στατική προσέγγιση. Τους ταυτίζουμε με υλικές κυρίως έννοιες όπως της αύξησης του βιοτικού επιπέδου, του κεφαλαίου, του ΑΕΠ, όπου μέσω αυτών ενισχύονται ορισμένες δευτερεύουσες λειτουργίες όπως αυτές της διπλωματίας και πάσης φύσης πολιτικής επιρροής γενικότερα (στρατιωτικής, εξωτερικής, περιφερειακής κτλ.). Έτσι η πολιτική συστηματοποιείται υπό ένα απρόσωπο σύστημα το οποίο είναι αυτονομημένο από πραγματικά ανθρώπινες και κοινωνικές ανάγκες μέσα στο οποίο τα περισσότερα κράτη δημιουργούν ένα αφηρημένο πλέγμα εκτιμήσεων ωφέλειας όπου τα πάντα ποσοτικοποιούνται ⁶⁰. Προϊόν αυτής της αχαλίνωτης αντικειμενοποιήσεως της πολιτικής είναι η αναπόφευκτη αντικειμενοποίηση της ελευθερίας των κρατών. Μέσα δηλαδή από τον παραπάνω τρόπο διεξαγωγής της πολιτικής η ελευθερία απουσιάζει κατανοείται και κυρίως λειτουργεί απλά ως μια δυνατότητα επιλογών, με αλλά λόγια ποσοτικοποιείται.

Ο Χ. Γιανναράς ακόμη αναφέρει ότι οι αρχές της σύγχρονης διεξαγωγής πολιτικής κατευθύνονται καθοριστικά από τις αρχές του ωφελιμισμού. Ο ωφελιμισμός εμφανίζεται ως θεωρία συνάρτηση με την φιλοσοφία του φυσικού δικαίου. Η φιλοσοφία του φυσικού δικαίου εξέφρασε το πρακτικό αποκρυστάλλωμα μιας **κανονιστικής λογικής**, που τα δόγματα της συνιστούν εκλογικεύσεις των παραγόντων και αρχών της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Με λίγα λόγια παρατηρούμε μια αποδοχή του ρασιοναλισμού ως της αποτελεσματικότερης μεθόδου και ο ρασιοναλισμός (ως

⁵⁸ Alain Badiou, *Η Ηθική: Δοκίμιο για την συνείδηση του κακού*, Εκδ: Scripta, Αθήνα 1998, σελ. 47-48

⁵⁹ Χ. Γιανναράς, *Το πραγματικό και το φαντασιώδες στην πολιτική οικονομία* (Αθήνα: Εκδόσεις Δόμος), σελ. 54-57.

⁶⁰ ο.π., σελ. 57-60

παραφθορά της γνήσιας έννοιας του) είναι το τυπικό προϊόν μιας ατομοκεντρικής θεώρησης των προβλημάτων της γνώσης (δηλαδή βάση ατομικό συμφέρον και κανονιστική εναρμόνιση των συμφερόντων)⁶¹. Από αυτήν την προσέγγιση δεν ξεφεύγει και η Ηθική η οποία έχει καταλήξει να γίνεται αντιληπτή στις συγχρονες θεωρίες διεθνών σχέσεων κανονιστικά και οφελμιστικά⁶². Κατ' επέκταση και η επικλήση της για την επίτευξη στόχων μεγιστοποίησης της κοινής ωφελείας (ακόμη και από τους νεοφιλελευθέρους) δεν μπορεί να είναι εντελώς ανιδιοτελής. Αναποφευχτα ο ατομικισμός και ο οφελμισμός που την διακατεχει επειδή ακριβώς δεν αντλεί από την Καθαρή λογική αλλά από τους σκοπούς και την εμπειρία, καθιστά μια τέτοια ηθική ευάλωτη στην ιδιοτέλεια.

⁶¹ Χ. Γιανναράς, *Το πραγματικό και το φαντασιώδες στην πολιτική οικονομία* (Αθήνα: Εκδόσεις Δόμος), σελ. 31-36

⁶² οπ, σελ.47-53

ΜΕΡΟΣ Δ΄ ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ: Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11/9. Η ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ALAIN BADIOU

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως ήδη αναφερθηκε και στην εισαγωγή του πρώτου μέρους, σε αυτήν την διπλωματική γίνεται μια προσπάθεια εισαγωγής της Ηπειρωτικής Φιλοσοφίας στην θεωρία των Διεθνών Σχέσεων προκειμένου να προσεγγιστούν με έναν διαφορετικό τρόπο ορισμένα γεγονότα και να καλυφθεί κάποια ασθηνή σημεία της επικρατούσας μεθοδολογίας των Διεθνών Σχέσεων. Τα τρέχοντα ρεύματα και παραδόσεις της θεωρίας των διεθνών σχέσεων δεν εξηγούν επαρκώς και σε όλες τις διαστάσεις την τροπή που έχει πάρει η διεξαγωγή εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ μετά την 11/9. Συνοπτικά:

Ο Ρεαλισμός: Αποτελεί μια παράδοση η οποία προσπαθεί να δώσει κάποιες εξηγήσεις κυρίως μέσω της θεωρησης της ηγεμονικής συμπεριφοράς. Ωστόσο όπως θα δείξω παρακάτω από δηλώσεις των ιδίων των Ρεαλιστών (Mearsheimer, Kissinger, Jervis, Walt) προκύπτει ότι ο τρόπος διεξαγωγής πολιτικής δεν είναι ρεαλιστικός ασχέτως εάν στα κίνητρα του μπορούν να εντοπιστούν ρεαλιστικές εκφάνσεις.

Ο Ρασιοναλισμός: Δεν επαρκεί διότι παρότι έχουμε μια πολιτική διαδωσής του φιλελευθερισμού και της δημοκρατίας, η συμπεριφορά των ΗΠΑ είναι επιθετική, δεν χαρακτηρίζεται από «πεφωτισμένο εγωισμό», αγνοώντας τους διεθνείς θεσμούς, την λογική των κοινών συμφερόντων/ αλληλεξάρτησης και την παραμετρο της διεθνούς νομιμοποίησης.

Οι Επαναστατικοί: Παρότι κάποια στοιχεία της θεωρησης τους ταιριάζουν, σε τελική ανάλυση και αυτοί αποτυγχάνουν να δώσουν να δώσουν επαρκείς εξηγήσεις γιατί οι ΗΠΑ μέσα από αυτή τους την προσπάθεια δεν θέλουν ένα παγκόσμιο κράτος. Η επέμβαση τους γίνεται προκειμένου να αλλάξει το εσωτερικό πολιτικό σύστημα κάποιων συγκεκριμένων κρατών και όχι τα «καταργήσει» προκειμένου να διαμορφώσει μια Παν-Αμερικάνικο κράτος μέσω διαδωσής της «υπερκρατικής» της κουλτούρας.

Τέλος, όλες οι δομικές θεωρίες δεν παρέχουν μια επαρκή εξήγηση γιατί είναι στατικά μοντέλα, υπαγορεύουν ότι κυριοί δρώντες τα κράτη που διαμορφώνουν τάσεις και οι συμπεριφορές των δρώντων ορθολογικές.

Στα σημεία που ερχεται να απαντήσει ο Badiou και γιατί η προσέγγιση του ίσως αποδειχτεί πληρεστερη, είναι τα παρακάτω:

Πρώτον, δεν κάνει λόγο για στατικά μοντέλα συμπεριφοράς άλλα θίγει την αλλαγή. Τονίζει ότι η αλλαγή λαμβάνει χώρα μέσω του Συμβάντος.

Δεύτερον, μέσα από την ρήξη που προκύπτει από το Συμβάν γεννιέται μια νέα πιστότητα. Αυτή η νέα πιστότητα αποτελεί την Ηθική για τον Badiou. Συνεπώς η Ηθική για αυτόν δεν αποτελεί μια διάκριση ανάμεσα στο καλό και στο κακό, ούτε μια σειρά από κανόνες απέναντι στους οποίους οι δρώντες οφείλουν να υπακούουν παθητικά και να ρυθμίζουν αναλογως την συμπεριφορά και τον τρόπο δράσης τους. Η Ηθική η οποία πηγαίνει μέσα από ένα Συμβάν είναι εκείνη ακριβώς η πιστότητα μέσα από την οποία ένας δρώντας (στην περίπτωση που μας αφορά, ένα κράτος) αποκόπτεται, δημιουργείται

μια ρήξη, υιοθετεί μια νέα συμπεριφορά μέσα από την οποία ενεργοποιείται και δημιουργείται Υποκείμενο.

Πιο συγκεκριμένα, η θεωρηση του περιλαμβάνει την προβληματική των Συνόλων. Καθε Σύνολο αποτελείται από πολλαπλότητες. Η ιδιότητα ακριβώς του συνόλου είναι ότι συγκρατεί τις πολλαπλότητες αυτές χωρίς όμως να τις περιορίζει, γεγονός που επιτρέπει την δημιουργία του Συμβάντος (βλεπε παραπάνω σελ. 3). Η περιγραφή αυτή ταιριάζει με την φύση ενός κράτους. Το κράτος έχει πολυφωνία καθώς αποτελείται πλέον από πολίτες διαφορετικής εθνικότητας με διαφορετικό τρόπο σκέψης περί κρατικού συμφέροντος (πχ μεταναστευτικές ομάδες) και πολίτες οπαδούς διάφορων συγκρουόμενων πολιτικοκοινωνικών αντιλήψεων. Η διασπορά ακριβώς αυτών των πολιτικών απόψεων περι του ρόλου και της αξίας του κράτους, τους οδηγούν σε διαφορές που αφορούν ουσιαστικά ζητήματα οικονομίας, εξωτερικής πολιτικής, ορισμού εθνικού Συμφέροντος (οι αντιλήψεις πχ – ενός Μαρξιστή ο οποίος πιστεύει στην επανάσταση του προλεταριάτου, ενός υποστηρικτή της λαϊκής δεξιάς ο οποίος πιστεύει στο περιεχόμενο και την ιδιαιτερότητα του έθνους του, ενός φιλελεύθερου επιχειρηματία ο οποίος τάσσεται υπέρ της παγκοσμιοποίησης προκειμένου να αναπτυχθεί οικονομικά - παρότι συνυπαρχουν υπό την σκεπή του ίδιου κράτους και φερον φερον την ίδια υπηκοότητα, δεν μπορούν να ταυτιστούν οι αποψεις τους για τον τροπο που εκλαμβάνουν το Εθνικό συμφέρον). Το κράτος δεν έχει τον ίδιο ρολό και αντικτυπο που είχε στους πολίτες με εκείνο του 19^{ου} αιώνα. Κατ' επέκταση ο τροπος που αντιμετωπίζεται το κράτος από τα κυρίαρχα ρεύματα των διεθνών σχέσεων δεν είναι πλήρης.

Πιο συγκεκριμένα το κράτος δεν είναι: Α. Ένα «μαυρο κουτί» που το περιεχόμενο του δεν εξετάζεται και Β. Ότι οι πολίτες του αποτελούν σύμφωνα με παραδοσιακές θεωρίες του κράτους, παραλλαγές του ίδιου. Απεναντίας το κράτος έχει μια πολυφωνία στο εσωτερικό του. Στο σημείο αυτό η χρήση της θεωρησης του Badiou μπορεί να μας δώσει μια πιο πλήρη εικόνα για το κράτος. Η λειτουργία του ακριβώς του κράτους ως «Σύνολο» που συγκρατεί τις πολλαπλότητες αυτές με την ταυτόχρονη ύπαρξη του κενού και όχι ως ενός κλειστού, στατικού και ακαμπτου συστήματος, επιτρέπει ακριβώς την αλλαγή. Πως περατώνεται μια αλλαγή; Μέσω ενός Συμβάντος. Επειδή ακριβώς καθε σύνολο περιέχει το «κενό» κατόπιν ενός Συμβάντος μια πολλαπλότητα μετακινείται «στην ακρη του κενου», δημιουργείται μια ρήξη, σχηματίζεται μια νέα πιστότητα, επιδρά, παρασυρει και τις υπολοιπες. Αυτή η νέα πιστότητα δημιουργεί έναν νέο κομφορμισμό μια διαφορετική κοσμοαντίληψη σε σχέση με την προγενέστερη κατάσταση. Αυτή η εμμονη απέναντι στην νέα πιστότητα η οποία γεννηθηκε μέσα από την ρήξη του Συμβάντος είναι η «Ηθική» για τον Badiou. Εάν το Συμβάν είναι γνησιο, τότε είναι γνησια και η «Ηθική».

Τα ζητήματα που θα εξεταστούν παρακάτω είναι:

Πρώτον, το κατά ποσο σύμφωνα με την θεωρηση του Badiou, εκλαμβάνοντας τις ΗΠΑ ως «Σύνολο», πραγματώθηκε πράγματι μια αλλαγή στις αντιλήψεις και στον τρόπο διεξαγωγής τους ετσι οπως νοείται από τον Γαλλο φιλοσοφο, κατόπιν του Συμβάντος της 11/9.

Δεύτερον, εάν γεννάται πράγματι μια Ηθική, ετσι οπως την εννοεί ο Badiou, μέσω της οποιας οιδομείται μια νέα πιστότητα που βασίζεται σε μια καινούρια κοσμοαντίληψη και να έχει απηχηση τόσο στους πολίτες όσο στην πολιτική ηγεσία.

Τρίτον, επρόκειτο για μια γνησια Ηθική η οποία πέρα από μια Αμερικάνικη πιστότητα στο εσωτερικό προκαλεί το ίδιο έντονη διεθνή απηχηση στο εξωτερικό.

ΠΕΡΙ ΑΛΛΑΓΗΣ. Η ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΒΑΔΙΟΥ

Α. ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΕΚΥΨΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11/9

National security strategy 2002

Τα βασικά σημεία του «δόγματος Μπους» όπως είχαν αναφερθεί στο National Security Strategy τον Σεπτέμβριο του 2002 μπορούν να συνοψισθούν σε τρία βασικά σημεία.

1. Ότι τα δημοκρατικά κράτη είναι ειρηνικά, και έχουν αμοιβαία συμφέροντα στο να οικοδομήσουν ένα ειρηνικό διεθνές περιβάλλον το οποίο θα είναι συμβατό με τα Αμερικανικά συμφέροντα και ιδανικά.
2. Ότι στην σημερινή εποχή διατρέχουν σοβαρό κίνδυνο από την τρομοκρατία ειδικότερα όταν υπάρχει η σύνδεση τους με τυραννικά καθεστώτα ή Όπλα Μαζικής Καταστροφής.
3. Επειδή ακριβώς η αποτροπή και οι ικανότητες άμυνας απέναντι σε τέτοιου είδους ασύμμετρες απειλές σε κάποιο βαθμό ακυρώνονται, υιοθετούνται προληπτικές τακτικές οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν ακόμα και σε εκείνη του παρεμποδιστικού πόλεμου⁶³.

Χαρακτηριστικό είναι το κεφαλαίο 5 με τίτλο « Πως να εμποδίσουμε την απειλή των εχθρών σε εναντίον εμάς, των συμμάχων μας, των φίλων μας από τα ΟΜΚ », στο οποίο περιγράφεται η ανάγκη χρήσης επιθετικής ισχύος από την κυβέρνηση. Η απειλή όπως περιγράφεται προέρχεται από έναν συνδυασμό ριζοσπαστικότητας / φονταμεναλισμού και τεχνολογίας (radicalism and technology). Η κυβέρνηση Μπους εντοπίζει την απειλή μέσα από 3 δρώντες: α. Τις τρομοκρατικές οργανώσεις, β. Αδυναμα κράτη (weak states) τα οποία ενισχύουν τις οργανώσεις αυτές γ. Τα κράτη παρίες (κράτη τα οποία καταπιεζουν τους πολίτες τους και οι ηγέτες τους εκμεταλλεύονται τους εθνικούς πόρους προς ωφέλιό τους). Το δόγμα Μπους περιγράφει ότι η απειλή η οποία προέρχεται από αυτούς τους δρώντες είναι πολυεπιπεδη, επικειμενη και σε ορισμενες περιπτώσεις μη αποτρεψιμη. Υπό το πρισμα αυτο οι εχθροί των ΗΠΑ «δαιμονοποιουνται», ότι δεν θα διστασουν να κάνουν προχωρήσουν σε πρωτο πλιγμα

⁶³ President of the United States, *The National Security Strategy of the United States of America*, September 2002. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss3.html>

ακόμη και με ΟΜΚ. Κατ'επέκταση εξηγεί ότι οι ΗΠΑ δεν είναι εφικτό να κερδίσουν τον πόλεμο ενάντιων της τρομοκρατίας με αμυντικό δογμα ⁶⁴.

9/11 commission report

Η Εθνική Επιτροπή Τρομοκρατικών Επιθέσεων ενάντιων των ΗΠΑ (γνωστή ως Επιτροπή της 11/9), είναι μια ανεξάρτητη, διακομματική επιτροπή η οποία δημιουργήθηκε κατόπιν νομοθεσίας του Κόνγκρεσου και την υπογραφή του πρόεδρου Μπους. Μέριμνα της ήταν η προετοιμασία μιας μελέτης οι οποία περιλαμβάνει μια ανάλυση όλων εκείνων τα γεγονότων και των καταστάσεων που οδήγησαν στις τρομοκρατικές ενέργειες της 11/9 άλλα την προετοιμασία μιας σειράς συστάσεων οι οποίες αφορούν την προστασία των ΗΠΑ από παραπλησιες επιθέσεις. Βασική μέριμνα της συγγραφικής ομάδας στα πλαίσια αυτής της έρευνας ήταν να διαπιστώσει τρόπους οι οποίοι θα περιορίσουν το ενδεχόμενο ισλαμιστικής τρομοκρατικής δράσης σε βάρος των ΗΠΑ ⁶⁵. Δεδομένου ότι η μελέτη αυτή ήταν υποψηφια για τον τίτλο του «Βραβείου Εθνικού Βιβλίου» (National Book Award), οι περισσότεροι πολιτικοί αισθανθήκαν την υποχρέωση να εφαρμόσουν ορισμένες από τις συστάσεις της. Τα κυριότερα σημεία της μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

Το κεντρικό συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να κάνουν πολλά περισσότερα και να υιοθετήσουν μια πιο συγκροτημένη και συστηματική πολιτική «η οποία να αποτελέσει παράδειγμα ηθικής και να αποτρεψει μελλοντικές τρομοκρατικές επιθέσεις όπως εκείνης της 11/9». Στην μελέτη αυτή δίδεται επιπλέον έμφαση στην ενίσχυση των δεσμών των ΗΠΑ με τις Μουσουλμανικές κυβερνήσεις (κάτι το οποίο ερχεται σε αντίθεση με την μονομερή δράση των ΗΠΑ κατά την πρώτη φάση της διακυβέρνησης του πρόεδρου Μπους). Γίνεται αναφορά ότι παρατηρείται μια αύξηση της δυσανεξίας στον Αραβικό κόσμο μετά την επέμβαση στο Ιρακ και καταλήγει ότι οι ΗΠΑ «οφείλουν να συμπεριφέρονται σε όλους σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, να είναι γενναίοι και απέναντι σε όλους τους φίλους και συμμάχους, μουσουλμανούς και μη». Παρακάτω αναφέρεται ότι «υπάρχει ανάγκη για τις ΗΠΑ να πολεμήσουν για τις αξίες της εντονα, σημειώντας ότι αντιστοιχες Αμερικανικές πολιτικές δράσεις έχουν ενισχύσει τους Μουσουλμανούς στην Σομαλία, στο Κοσόβο, στην Βοσνία, στο Αφγανιστάν και στο Ιρακ, υπονοώντας ότι στο παρελθόν έχουν ενισχυθεί και προστατευθεί οι Μουσουλμανικοί πληθυσμοί ενάντιων εγκλημάτων και καταπιεστών». Επιπλέον θίγεται ότι όπου χρειάζεται η Αμερικανική κυβέρνηση θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τα ΜΜΕ και την διπλωματία προκειμένου να διαδώσει και να παρουσιάσει τις Αμερικανικές αξίες ευρύτερα και στις Μεσανατολικές κοινωνίες ειδικότερα, γνωστοποιώντας σε αυτές τις μορφωτικές άλλα και κοινωνικο-πολιτικές ανεπάρκειές τους. Πιο συγκεκριμένα προτρέπει τις ΗΠΑ να προχωρήσουν στην βασική διακηρυσσόμενη θέση της ότι πρέπει να ενθαρρύνουν στην Μεση Ανατολή την ανάπτυξη μιας ζώνης ελευθέρων συναλλαγών την προσεχη δεκαετία «ουτως ώστε τα Μουσουλμανικά κράτη να συμμετέχουν στους κανόνες της παγκοσμίας

⁶⁴ President of the United States, The National Security Strategy of the United States of America, September 2002.
<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss3.html>

⁶⁵ www.9-11commission.gov/

ελευθερης αγορας». Υπό το πρισμα αυτο προτεινει οι ΗΠΑ να προχωρήσουν (σε αντίθεση με το «δογμα Μπους») με πολυμερη δράση εξασφαλίζοντας την συνεργασία και των άλλων κρατών⁶⁶.

Συμπερασματικά, η μελετη αυτή, δεδομένου ότι είναι προσφατη και ετοιμαστηκε το 2004, μετά δηλαδή τα προβλήματα πολιτικής νομιμοποίησης που προέκυψαν για τις ΗΠΑ από την εισβολή στο Ιρακ, διαφοροποιείται σε ορισμένα σημεία από κεντρικές αντιληψεις του Δογματος Μπους. Πιο συγκεκριμένα προτρεπει στην κυβέρνηση των ΗΠΑ να εγκαταλείψει την πολιτική της μονομερους δράσης, να εντεινει τις προσπάθειες αναπτυξης συνεργασίας με τις Μουσουλμανικές κυβερνήσεις (δηλ. να παραιτηθει από τις προγενεστερες πολιτικές προκαταλήψεις) και τέλος να δρομολογήσει την ανάπτυξη μιας ελευθερης οικονομίας αγορας στον Μεσανατολικό κοσμο. Ωστόσο αξίζει να παρατηρηθεί ότι αυτο που δεν αλλάζει σε όλα τα θεσμικά κείμενα είναι η έμφαση που δίδεται στην πίστη των Αμερικανικών αξιών («αποτελούν παράδειγμα ηθικής») και στην σημασία της διαδωσης τους.

Princeton Project on National Security for the 21 century

Το Princeton project καθοτι μεταγενεστερο κείμενο (2006) κατόπιν των νεων εξελίξεων που προεκυψαν μετά την εφαρμογή του Δογματος Μπους διαφοροποιείται σε ορισμένα σημεία από τα προγενεστερα. Η διεξαγωγή της νεας Στρατηγικής Εθνικής Ασφαλείας για τον 21^ο αιώνα σχετίζεται άμεσα με τα διεθνή προβλήματα του κοσμου άλλα και τον κοσμο που επιθυμούν οι ΗΠΑ να δημιουργήσουν. Οι στοχοι της νεας στατηγικής κατηγοριοποιούνται σε 3 βασικές πτυχες: η προστασία του της εσωτερικής εθνικής επικρατείας, μια υγιής παγκοσμια οικονομία, και ένα αρμονικό διεθνες περιβαλλον. Τα κυριότερα σημεία της μπορούν να συνοψιστουν ως εξής:

Η διεξαγωγής της παραπάνω στρατηγικής οφείλει να είναι πρωτον πολυεπίπεδη, αφού πρέπει να επιδιώκεται διαφορετική λύση για την αντιμετώπιση των καταστάσεων που προκύπτουν. Δεύτερον, κατόπιν διαβάθμισης κατά την χρήση της ισχυος. Αναλογα με την περίπτωση πρέπει να εφαρμόζεται διαφορετικό επίπεδο ισχύος (από εξαναγκασμό μέχρι ήπια ισχύ). Τρίτον, η αναπτυξη συνεργασιών πρέπει να γίνεται εξαιτίας της ταυτισης συμφερόντων παρά πίεσης αποδοχής κοινών απειλών. Τέταρτον με τρόπο από «μέσα προς τα έξω», ενισχύοντας τις εσωτερικές δομές της κάθε κυβέρνησης προς επιδιωξη της εθνικής ακεραιότητας ώστε να αντιμετωπίζεται θετικά η διεθνής τάξη. Πέμπτον, η διεξαγωγή της στρατηγικής πρέπει να γίνεται με αφετήρια όχι τον φόβο άλλα της διάδοσης ελπίδας μεταδίδοντας, μια θετική εικόνα του κοσμου και εμπειδωσης της διεθνους συνεργασίας⁶⁷.

Η Αμερική θα πρέπει να διαδώσει και να δημιουργήσει έναν κοσμο οπου θα επικρατήσει η ελευθέρια και η δημοκρατία οπως ακριβώς οικοδομηθηκαν στο παρελθόν οι αρχες αυτες στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμενα, υπό τις αρχες αυτες λαμβανονονται τα εξεις μετρα:

⁶⁶ Davis A Mednicoff, «Compromising Toward Confusion: The 9/11 Commission Report and American Policy in the Middle East», *Contemporary Sociology* 34, σελ. 107-109

⁶⁷ «The Princeton Project On National Security», *Woodrow Wilson School*, Final Report September 2006, σελ. 6

Δημιουργία Λαοφιλών, ακεραιων κυβερνήσεων με σεβασμο απέναντι στα δικαιώματα παγκοσμιως: Ο μονος τροπος να επιτευχθούν οι ατομικες ελευθεριες και τα δικαιώματα είναι μέσω οικοδομησης μιας ταξης η οποία διακατέχεται από τους νομους και το δίκαιο. Οι βαθύτερες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας φιλελεύθερης δημοκρατίας επιτυγχάνεται πέρα από τις εκλογές μέσω της δημιουργίας λαοφιλών, δημοκρατικών και ακεραιων κυβερνήσεων. Προκειμένου να δημιουργηθούν τετοιες κυβερνήσεις πρέπει να συνδεθουν με τους πολιτες ωστε να τους παρέχουν κίνητρα και υποστηριξη για τις στηριζουν.

Οικοδομηση Διεθνους Ταξης : Το σύστημα των διεθνών οργανισμων είναι πλέον πεπαλαιωμενο και αδυνατεί να αντιμετωπισει τις νεες διεθνεις αλλαγές. Οι ΗΠΑ έχουν χρέος να «διορθώσουν» αυτο το σύστημα καθως είναι το πιο ισχυρο κράτος. Ωστόσο η ισχύς δεν πρέπει να επιδιώκεται μονομερως άλλα οι ΗΠΑ οφείλουν να πεισουν και τα υπόλοιπα εθνη για τον παγκόσμιο ρολο τους και να κερδισουν ετσι την υποστηριξη τους προς την αντιμετώπιση κοινων προβλημάτων. Οι ΗΠΑ δεν μπορούν πλέον να στηρίζονται στους διεθνεις οργανισμους – απολιθώματα της καταστασης μετά τον Β ΠΠ άλλα πρέπει να τους αναμορφώσουν. Πρέπει να επεκτείνουν το Συμβουλιο Ασφαλειας και να συμπεριλάβουν την Ινδια, την Βραζιλία, την Γερμανια, την Ιαπωνια και 2 αφρικανικα κράτη χωρις δικαιωμα βετο. Επιπλεον πρέπει να οικοδομηθεί ένα «Κονσερτο των Δημοκρατιων» ενας καινουρριος θεσμος μέσω του οποιου θα αναπτυχθεί η συνεργασία σε θεματα ασφαλειας αναμεσα σε δημοκρατικα κράτη προκειμένου να θεσμοποιηθεί και να επικυρωθεί η δημοκρατικη ειρηνη.

Επανεκτίμηση του Ρολου της Ισχυος: τόσο η διαδωση του φιλελευθερισμου όσο και του δικαιου / των νομων πρέπει να βοηθηθούν με την χρηση της ισχυος. Οι ΗΠΑ αντι να επιμείνουν σε ένα δογμα υπεροχης, θα πρέπει να επιμεινουν στην διατηρηση της στατιωτικης ισχυος τόσο των φιλελευθερων δημοκρατιων όσο και των δημοκρατιων με παρομοιες ιδεολογικες τάσεις. Η υπεροχη των φιλελευθερων δημοκρατιων είναι απαραίτητη προκειμένου να αποφευχθει η ασταθεια που γεννουν τα διλληματα ασφαλειας των ανταγωνιστικών δημοκρατιων και που θα είχε ως συνεπεια την μεγέθυνση των απειλων. Επιπλεον οι ΗΠΑ θα πρέπει να επικαιροποιήσουν την αποτρεπτικη τους ικανότητα και εάν είναι δυνατόν σε συνεργασία με τους συμμαχους της. Ακομη η αποτροπή θα πρέπει να παραμεινει αξιοπιστη ακομη και σε απειλες ενάντιων χωρων με διαφορετικες στρατηγικες κουλτουρες, άλλα και εξεύρεση λυσεων στην αντιμετώπιση της διακίνησης πυρηνικών οπλων και πυρηνικου υλικου⁶⁸.

Συμπερασματικα, Το «Princeton project on National Security for the 21st Centur» δεδομένου ότι πρόκειται για ένα αρκετά μεταγενεστερο κείμενο (2006) είναι πιο μετριοπαθες σε σχέση με τα προγενεστερα. Δεν υποστηρίζει πια την μονομερή δράση των ΗΠΑ, αντιθετα ενθαρρυνει μια από κοινού συνεργασία με τα υπόλοιπα κράτη για την βελτίωση των διεθνών θεσμων και την οικοδομηση μιας πιο σταθερης παγκοσμιας τάξης. Ωστόσο και στα πλαίσια αυτου του κειμενου δεν παύει να δίδεται έμφαση στο ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να διαδώσουν τις αξιες τους της ελευθεριας και της δημοκρατιας ακόμη και μέσω της χρησης της ισχυος, πρεσβευοντας την Ουίλσονιανη οπτική ότι με τον πολλαπλασιασμο των φιλελευθερων δημοκρατιων αποφευγεται η ασταθεια.

⁶⁸ «The Princeton Project On National Security», *Woodrow Wilson School*, Final Report September 2006, σελ. 8-10

Β. Η ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ: Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Από μια αποψη μπορεί να υποστηριχτεί ότι η εξωτερική πολιτική του των ΗΠΑ μετά την 11/9 μπορεί να χαρακτηριστεί ως ηγεμονική. Η ηγεμονική φιλοσοφία μπορεί να βασιστεί σε 5 βασικές (Ρεαλιστικής κυρίως προέλευσης) προϋποθέσεις:

Πρώτον, Υιοθέτηση της επιχειρηματολογίας του Hobbes περί «αρχικής καταστασης» (πολεμος παντων εναντιων παντων) και συγκρουσιακής τάσης των κρατών. «Ζούμε σε ένα κόσμο ανασφάλειας, πυραυλων και τρελων» όπως αναφέρει ο ίδιος ο Μπους. Δεύτερον, οι κυριοί δρώντες του διεθνούς συστήματος είναι τα κράτη τα οποία λειτουργούν με γνώμονα το εθνικό συμφέρον. Τρίτον, πως αναφέρει η C Rice «Η Ισχύς παίζει μεγάλο ρόλο και πρέπει να ασκείται σε συναρτηση με τα εθνικά συμφέροντα. Δεν είναι σωστή η αντίληψη ότι η ασκήση της ισχύος των ΗΠΑ είναι νομιμοποιημένη μοναχά όταν ασκείται εκ μέρους η προς όφελος κάποιου τρίτου κρατους». Τέλος, για την ηγεμονική κοσμοαντίληψη οι θεσμοί και οι πολυμερείς συμφωνίες δεν είναι ούτε απαραίτητες ούτε απαραίτητα ταυτοσημες με τα Αμερικανικά συμφέροντα ⁶⁹.

Πράγματι, σύμφωνα με τις αντιλήψεις των πιο επιδρασιακών (επιθετικών) Αμερικανών Ρεαλιστών όπως ο Mearsheimer οι περισσότερες από τις παραπάνω προϋποθέσεις ταυτίζονται με την θεωρησή του. Στο βιβλίο του «The Tragedy of Great Power Politics» (μια θεωρητική προσπάθεια τεκμηρίωσης των αιτιών της αναθεωρητικής πολιτικής των ισχυρών κρατών) οι βασικές του θέσεις μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

α. Οι μεγάλες δυνάμεις μεριμνούν ώστε να μεγιστοποιήσουν την σχετική ισχύ τους γεγονός που προκαλεί μια απεριόριστη διαμάχη για την ισχύ. Η αποκτηση Ισχύος όπως ισχυρίζεται αποτελεί ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος β. Το ποσό Ισχύος επαρκεί για ένα κράτος δεν είναι γνωστό συνεπώς σε αντίθεση με το Waltz πρεσβευεί ότι τα κράτη επιδιώκουν να αυξήσουν την ισχύ τους και όχι απλά να την διατηρήσουν ⁷⁰ γ. Ακόμη και τα κράτη τα οποία επιτυγχάνουν την ηγεμονία δεν μένουν ικανοποιημένα και εξακολουθούν να αποτρεψούν την ανάπτυξη εν δυνάμει ανταγωνιστών. Τα κράτη είναι αναγκασμένα να λειτουργούν επιθετικά απέναντι στα υπόλοιπα ακόμη και εάν μέριμνα τους είναι απλά η επιβίωση. Τα κράτη με πλεόνασμα ισχύος έχουν τόσο την ικανότητα όσο και την βούληση να συμπεριφέρονται πιο επιθετικά εις βάρος των άλλων κρατών ⁷¹.

Μπορεί πράγματι να υπάρχουν κοινά σημεία ανάμεσα στον επιθετικό Ρεαλισμό και την Ηγεμονική θεωρησή ωστόσο το «Δογμα Μπους» και η διεξαγωγή πολέμου εναντιών του «αξονα του κακού» ωστόσο δεν μπορεί να τεκμηριωθεί πλήρως από αυτές τις θεωρίες. Είναι αρκετό να βασιστούμε στην αντίληψη του προληπτικού χτυπηματος προκειμένου να αιτιολογήσουμε από την Ρεαλιστική σκοπιά την διεξαγωγή εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ μετά την 11/9. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο ίδιος ο Mearsheimer ότι ως ρεαλιστής συμφωνεί ότι οι μεγάλες δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ οφείλουν

⁶⁹ Ivo Daalder and James Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Brookings Institution Press: Washington D.C. 2003, σελ. 40-45

⁷⁰ Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: W. W. Norton, 2001, σελ. 20-21

⁷¹ Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: W. W. Norton, 2001, σελ. 34-42

να καταφευγουν σε παρεμποδιστικούς πολέμους και προληπτικά χτυπήματα όταν είναι προς το συμφέρον τους. Ωστόσο είναι παραλογο, ισχυρίζεται ο Mearsheimer στο άρθρο του S Rowley, να το διατυμπανίζουν ότι αυτό είναι το επίσημο δόγμα τους. Οφείλουμε να «μιλάμε απαλά και να κουβαλάμε ένα μεγάλο ραβδί και όχι να φωνάζουμε επιβλητικά και να κουβαλούμε ένα μετρίων διαστάσεων ραβδί». Μια τέτοια στάση γεννά ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα από το συμφέρον των ΗΠΑ. Με το να εντάσσονται κράτη όπως το Ιράν, Ιράκ, Β Κορέα σε έναν άξονα του κακού, γεννιούνται από αυτά αντιμετρεα και αντισυμπεριφορές εις βάρος των ΗΠΑ, με την επέμβαση στο Ιράκ να προκαλεί τεραστία δυσαρεσκία στην Μεση Ανατολή και το Ισλαμ. Με την επέμβαση στο Ιράκ η ΗΠΑ αυτό που καταφεραν είναι να αποξενωθούν από τους συμμαχούς τους, να υπονομεύσουν την διεθνή τους θέση και νομιμοποίηση ⁷².

Επιπλέον η αρνητική επιχειρηματολογία των Ρεαλιστών σε βάρος της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ εστιάζεται κυρίως στην αντίθεση τους για την επέμβαση στο Ιράκ. Όπως ισχυρίζονται η κυβέρνηση Μπους δεν παρείχε πειστικές αποδείξεις οι οποίες να συνδέουν τον Σανταμ Χουσεϊν με την 11/9, τους δεσμούς της Al Qaeda με το Ιράκ και την αποκτηση από το τελευταίο ΟΜΚ. Όπως σχολιάζει ο J Record, μπορεί τόσο ο Χουσεϊν όσο και ο Μπιν Λαντεν να μισούν τις ΗΠΑ, ωστόσο ο πρώτος δεν παύει να είναι ένας σταλινικού τύπου δικτατορας ο οποίος δεν διστάζει να φονεύει ακόμα και μουσουλμάνους αντιφρονούντες ιερείς ενώ ο δεύτερος είναι ένας φανατικός της θρησκείας ο οποίος εκλαμβάνει κάθε κοσμικό ισλαμικό καθεστώς ως βλάσφημο. Πέρα από το μίσος τους ενάντιων των ΗΠΑ δεν μοιράζονται κανένα άλλο κοινό ⁷³.

Οι Ρεαλιστές θεωρούν ότι το Δόγμα Μπους σωστά υιοθετεί την παρεμποδιστική πολιτική σε βάρος των τρομοκρατικών οργανώσεων είναι ωστόσο λάθος ο παραπλησιος τρόπος αντιμετώπισης των κρατών ταραξιών. Ο ταυτισμός του Σανταμ (άλλα και των υπολοίπων ηγετών των κρατών ταραξιών) με έναν τρομοκράτη αυτοκτονίας δεν αποτελεί μια σωστή σύγκριση. Ο πρώην ηγέτης του Ιράκ δεν είχε ποτέ προθεση να θυσιάσει την ζωή του και να διακινδυνεύσει το καθεστώς του προκειμένου να βλάψει τις ΗΠΑ. Απλά η συμπεριφορά του εκλαμβάνεται ως παραλογο ακόμη και αυτοκτονική χωρίς όμως να έχει τέτοια πρόθεση. Πράγματι, όπως αναφέρει ο Jervis, πολιτική συμπεριφορά του Σανταμ γεννούσε πολλά ερωτηματικά και αβεβαιότητα ως προς την επιλογή σωστών αντίμετρων για την αντιμετώπιση του. Κατ αρχάς, οι ισχυρισμοί του ότι είχε προχωρήσει στον αφοπλισμό δεν μπορούσε εν γένει να γίνει πιστευτός αφού είχε απορρίψει την επιθεώρηση από τους εμπειρογνώμονες του ΟΗΕ. Επιπλέον τα συμπεράσματα προέκυπταν μόνο από αφηρημένες και σκόρπιες πληροφορίες καθώς εξαιτίας της φύσης του καθεστώτος τόσο ο ίδιος ο Σανταμ όσο και τα ανώτερα στελέχη του δεν εκφράζονταν ελεύθερα και έκαναν μετρημένες δηλώσεις.

Επιπλέον ο Jervis προκειμένου να τεκμηριώσει τις αντιλήψεις του χρησιμοποιεί την επιχειρηματολογία των *αντιλήψεων* (perceptions). Αμφιβάλλει για το κατά πόσο έγινε κατανοητή από τις ΗΠΑ η συμπεριφορά του Σανταμ και της πολιτικής του άλλα και το αντιστρόφο. Η όχι σωστή αποκωδικοποίηση των προθέσεων και της πολιτικής δράσης των ΗΠΑ από τον ηγέτη του Ιράκ ίσως και να φαίνεται από τα παρακάτω εκτιμήσεις:

⁷² Storer Rowley, «Critics say Bush doctrine Might Provoke 1st Strike», *Chicago Tribune*, Monday June 24 2002

⁷³ Jeffrey Record, «The Bush Doctrine and the war with Iraq», *Parameters*, Vol. 33, 2003 σελ 10-11

1. Οι απειλές για δράση και καταναγκασμό των ΗΠΑ εναντίον του Ιράκ είτε δεν έγιναν κατανοητές είτε αγνοήθηκαν από τον Σανταμ. Πάντως και τα δυο ενδεχόμενα είναι ανοιχτά.

2. Τα συγκεντρωτικά καθεστώτα, είναι αδιαπέραστα από δυσάρεστες πληροφορίες και οι δικτάτορες συχνά δείχνονται στενόμυαλοι και υπερόπτες στο να τις αποδεχτούν. Δεν αποκλείεται, ο Σανταμ να υποτίμησε τις προθέσεις του Μπους στο να τον ανατρέψει. Σε αυτό βέβαια φταίει η ασυνέπεια στις δηλώσεις Μπους. Αρχικά (το 2002) είχε υποστηρίξει ότι σκοπός του ήταν η ανατροπή του καθεστώτος. Λίγους μήνες αργότερα υποστήριξε ότι θα έμενε ικανοποιημένος με τον συμβιβασμό του Σανταμ με τις αποφάσεις του ΟΗΕ. Η πειστικότητα των απειλών συμβαδίζει μονάχα με την αξιοπιστία των δηλώσεων ⁷⁴.

Τελος η παραπάνω ακριβώς επιπόλαια συμπεριφορά των ΗΠΑ ενάντιον συγκεκριμένων κρατών εντασσοντας τα σε «αξονα του κακού» και η υιοθέτηση προληπτικής δράσης σε βάρος τους, όπως σχολιάζει ο Kissinger δημιουργεί ένα κακό προηγούμενο. Μέχρι η Αμερικάνικη κυβέρνηση να διακρίνει επίσημα τις νομιμοποιημένες προληπτικές επιχειρήσεις από τις παρανομες επιθετικές δράσεις, οι ΗΠΑ υπονομεύουν την διεθνή σταθερότητα μέσα από την ίδια την επιχειρηματολογία τους. Η Ρωσία υιοθετώντας την επιχειρηματολογία των ΗΠΑ απειλεί την Γεωργία με προληπτική στατιωτική δράση (μέσα από την οποία οι Τσετσενοί «τρομοκράτες» διεξάγουν τις επιχειρήσεις τους). Παρομοιοί κίνδυνοι προκύπτουν και από την Ινδία η οποία κατηγορεί το Πακιστάν ότι υποθάλλει τους τρομοκράτες οι οποίοι δραστηριοποιούνται στο Κασμίρ. Όπως σχολιάζει ο Kissinger, δεν είναι προς το συμφέρον ούτε των ΗΠΑ ούτε του κόσμου να αναπτυχθούν τέτοιες αρχές ώστε να δίνουν σε κάθε κράτος το δικαίωμα να υιοθετεί προληπτική δράση απέναντι σε υποκειμενικές απειλές κατά της ασφαλείας ⁷⁵.

Τελος οι πιο σοβαρές ενστάσεις των ρεαλιστών σε βάρος του δογματός Μπους μπορούν να συνοψιστούν στην εισαγωγή του άρθρου του R Jervis «Why the Bush Doctrine can not be Sustained». Πρώτον, οι ΗΠΑ αμέσως μετά την διακήρυξη της διεξαγωγής του πολέμου κατά της τρομοκρατίας εκλαμβάνεται από πολλά μουσουλμανικά κράτη ως μια σοβαρή απειλή και η αντιπάθεια απέναντι στον Μπους είναι πολύ μεγαλύτερη από εκείνη απέναντι στον Μπιν Λαντεν. Δεύτερον, η διεξαγωγή ακριβώς αυτής της επιθετικής πολιτικής από τις ΗΠΑ πιθανόν να αυξήσει την πιθανότητα να γίνει στοχος επομενων τρομοκρατικών ενεργειών. Είτε οι τρομοκράτες αναζητούν εκδίκηση, δημοσιότητα, η εκβιασμο για αλλαγή πολιτικής δράσης, οι ΗΠΑ αποτελούν τον πιο καταλληλο στοχο. Η προωθηση ακριβως της Αμερικάνικης ισχυος με τον τρόπο αυτο γεννα την Αμερικάνικη τρωτοτητα. Τρίτον, η τρωτοτητα του «δογματός Μπους» επιτείνεται από το γεγονός ότι είναι πολύ φιλοδοξο και ότι δεν έχει επαρκη μέσα (οικονομικά και στρατιωτικά) προκειμένου να επιτύχει τους στοχους του. Στοχο του έχει να φέρει την δημοκρατία στο Ιρακ, να μεταμορφώσει πολιτικά την Μεση Ανατολη, ενώ η δύναμη του στρατου της δεν είναι αρκετά μεγάλη προκειμένου να φρουρει στρατιωτικά ένα κρατος και να επιτεθει και σε έναν άλλο εχθρο. Εξαιτίας της κατοχης του Ιρακ οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν πλέον τις δυναμεις του ενάντιον αλλων κρατών – παρίων όπως το Ιραν και η Β Κορεα. Τέλος εάν η διεξαγωγή αυτού του δόγματός

⁷⁴ Robert Jervis, «Why the Bush Doctrine Can not be Sustained», *Political Science Quarterly* (Volume 120, Num. 3, Fall 2005), σελ. 366-370

⁷⁵ Jeffrey Record, «The Bush Doctrine and the war with Iraq», *Parameters*, Vol. 33, 2003, σελ. 18-19

συνεχιστεί θα οδηγήσει τις ΗΠΑ πιθανών σε μια αυτοκρατορική υπερέκταση καθώς ο αμυντικός προϋπολογισμός απορροφά μοναχά το 4% του ΑΕΠ και η εισβολή στο Ιρακ αποτελεί τον μοναδικό πόλεμο στην ιστορία όπου η φορολογία αντι να αυξάνεται, μειώνεται ⁷⁶.

Τέλος ένας παρίας ακόμη ρεαλιστής ο οποίος τάσσεται ενάντιον του δογματος Μπους μέσα από το βιβλίο του «Στρατηγικές Αντίστασης στην Ηγεμονία των ΗΠΑ» είναι και ο Walt. όπως χαρακτηριστικά αναφέρει «οι ΗΠΑ θα πρέπει να χρησιμοποιούν την στρατιωτική βία με αυτοκυριαρχία και θα πρέπει πρώτα να θέτουν τα ερωτήματα και μετά να πυροβολούν». Θεωρεί το πολυδιαφημισμένο δόγμα της προληψης, αυτο που καταφερε είναι να τρομαξει τα υπόλοιπα κράτη του κόσμου και να μην φέρει ιδιαίτερα αποτελέσματα. Ο Walt θεωρεί και την επιχειρηματολογία πίσω από τον προληπτικό πόλεμο αδύναμη καθώς όπως ισχυρίζεται τα «κράτη παρίες» δεν έχουν ιδιαίτερα κίνητρα να παραχωρήσουν ΟΜΚ σε τρομοκρατικές οργανώσεις αφενώς εξειτίας του υψηλού κινδύνου και του κόστους που συνεπάγεται η απόκτηση τους και αφετέρου γιατί δεν μπορεί να ελεγξει το πως ακριβώς θα χρησιμοποιηθούν αυτά και ότι η μεταβίβαση τους δεν θα ανιχνευτεί ⁷⁷. Σε αντίθεση με το «δόγμα Μπους» ο Walt προτείνει μια σειρά από εναλλακτικές στατηγικές τις οποίες θα έπρεπε να είχαν ακολουθήσει οι ΗΠΑ και θεωρεί πιο αποδοτικές. Αυτές είναι η «επιλεκτική δέσμευση» και η «εξωχώρια εξισορρόπηση». Σε σχέση με την πρώτη ο Walt υποστηρίζει ότι οι ΗΠΑ θα έπρεπε να διατηρήσουν μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις στην Ευρώπη, την Ασία, την Μεση Ανατολή και τον Περσικό Κόλπο στα πλαίσια διμερών ή πολυμερών συμμαχιών προκειμένου να αποθαρρύνουν τον ανταγωνισμό στην περιοχή. Σε σχέση με την δεύτερη ο Walt (όπως και κάθε Ρεαλιστής) κρίνει ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να αναπτύξουν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις στο εξωτερικό μοναχά όταν απειλούνται άμεσα ζωτικά συμφέροντα τους στην περιοχή. Με τον τρόπο αυτό οι ΗΠΑ δεν χρειάζεται να ελεγχουν άμεσα τις περιοχές αυτές. Αρκεί απλά να εξασφαλίσουν ότι δεν θα περιέλθουν στον έλεγχο εχθρικής μεγάλης δύναμης. Έτσι οι ΗΠΑ πετυχαίνουν να χρησιμοποιήσουν την ισχύ τους με φειδώ, ελαχιστοποιώντας τον φόβο που προκαλεί η δύναμη τους ⁷⁸.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Πράγματι όπως αναλυθηκε παραπάνω, ο τροπος σκέψης πίσω από ορισμένα κίνητρα άλλα και η ευρύτερη σύλληψη του «δογματος Μπους» θα μπορούσε να αποδοθεί στον επιθετικό Ρεαλισμό / Ηγεμονισμό. Τα κίνητρα αυτά αφορούν την μη αποδοχή του κατευνασμού και την υιοθέτηση της προληπτικής δράσης προτού να μεγεθυνθούν οι απειλές. Ωστόσο ως προς την εφαρμογή της καθ' εαυτό Αμερικάνικης Νεοσυντηρητικής πολιτικής κατόπιν ανάλυσης διαπιστώνεται ότι παρεμβάλλονται συγκεκριμένα μη Ρεαλιστικά κίνητρα και πρακτικές. Όπως σχολιάζει ο Mearsheimer θα έπρεπε να ακολουθούνται πιο ήπιοι τόνοι αναφορικά με την ρητορική των ΗΠΑ, ενώ ως προς την διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής, θα έπρεπε να λαμβάνεται περισσότερο υπόψη το διεθνές περιβάλλον. Η απουσία ακριβώς της διεθνούς νομιμοποίησης γεννα

⁷⁶ Robert Jervis, *Why the Bush Doctrine Cannot Be Sustained*, Political Science Quarterly (Volume 120, Num. 3, Fall 2005), σελ. 351-356

⁷⁷ Στίβεν Μ Γουλτ, *Στρατηγικές Αντίστασης Στην Ηγεμονία των ΗΠΑ*, εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 2007, σελ. 283-284

⁷⁸ Στίβεν Μ Γουλτ, *Στρατηγικές Αντίστασης Στην Ηγεμονία των ΗΠΑ*, εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 2007, σελ. 278-282

εχθροτητες και τροφοδοτεί με ασταθεια το διεθνές σύστημα. Βάση των παραπάνω η πολιτική των ΗΠΑ δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως γνησια Ρεαλιστική. Η πολιτική της μετά την 11/9 είναι διαποτισμένη από τη Νεοσυντηρητική ιδεολογία και την διαθεση εξαγωγής, επιβολής όπου χρειάζεται των Αμερικανικών Αξιών (οι οποίες εκλαμβάνονται από τους ίδιους ως παναθρώπινες). Για έναν Ρεαλιστή η αλλαγή καθεστώτους δεν παρέχει επαρκείς εγγυήσεις ενώ υπάρχουν υψηλά πολιτικά ρίσκα και αυξημένο οικονομικό κόστος. Πρώτον η διάκριση που κάνουν οι Νεοσυντηρητικοί σε κράτη ταραξίες και η απροκαλυπτή διακήρυξη του «άξονα του κακού» μοναχά σε πολιτική προκατάληψη παραπεμπει παρά σε πολιτικό Ρεαλισμό. Δεύτερον, οι πεποιθήσεις των Νεοσυντηρητικών ότι ο στόχος της εξωτερικής πολιτικής είναι η διασπορά των Αμερικανικών αξιών ακόμη και η επιβολή τους μέσω στατιωτικής εισβολής όχι μόνο σε εχθρικά διακείμενα κράτη άλλα και σε συμμαχούς όπως Σ Αραβία⁷⁹ (επειδή διοικείται από τους Wahhabi όπως αναφέρει ο Boot) επίσης δεν θα πρέπει να εκληφθούν ως Ρεαλιστικές.

Τέλος όπως πολύ ευστοχα σχολιάζει ο Sir M Howard, μπορεί το ενδεχόμενο μιας Αμερικάνικης ηγεμονίας να είναι προτιμότερο (για την κυβέρνηση των ΗΠΑ) από την αβεβαιότητα του υπάρχοντος διεθνούς συστήματος, όσο όμως είναι διαποτισμένο από οικονομικής προέλευσης φιλελευθέρων Αξίες και την στρατιωτική ισχύ, δεν θα αποκτήσει ποτέ νομιμοποίηση και η τρομοκρατία θα επιμεινει. Αντιθέτα εάν η Αμερικάνικη ισχύς ήταν ενταγμένη στην υπηρεσία της διεθνούς κοινωνίας, νομιμοποιημένη από θεσμούς και αποδεχόταν τους περιορισμούς της και την ανεπαρκεία της, λειτουργώντας όμως προς την βελτίωσή τους, θα ήταν μια πολύ διαφορετική υποθεση. Η κυβερνήσεις των ΗΠΑ πρέπει να παύσουν να εκλαμβάνουν το κράτος τους ως ένα μοναχικό ηρωικό πρωταγωνιστή στα πλαίσια μιας κοσμικής μάχης με το κακό (=evil). Θα πρέπει να υιοθετήσουν για το κράτος τους έναν πιο ταπεινό ρόλο, ηγετικό μιν, συμμετέχοντα δε σε ένα διεθνές σύστημα παγκοσμίας διακυβέρνησης⁸⁰.

Γ. ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΟΤΙ ΛΑΜΒΑΝΕΙ ΧΩΡΑ ΜΙΑ ΣΟΒΑΡΗ ΑΛΛΑΓΗ

Δ) Η ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ / ΟΜΙΛΙΩΝ - Η ΑΥΞΗΣΗ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΩΝ ΝΕΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΩΝ – Η ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ

Στο βιβλίο των Daalder και Lindsay «America Unbound» γίνεται λόγος για επανάσταση του Bush στην διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής. Ήδη από την δεκαετία του '90 είχε ήδη αναπτυχθεί η προβληματική ανάμεσα στους πολιτικούς επιστημονες των ΗΠΑ όχι για το εάν άλλα για το πως οι ΗΠΑ πρέπει να μεσολαβήσουν στην διεθνή πολιτική και όχι για το τι θα μπορούσε να κάνει άλλα τι μπορεί να κάνει.

Αυτο που οι παραπάνω συγγραφείς περιγράφουν ως επανάσταση στην εξωτερική πολιτική δηλαδή η ριζοσπαστικότητα κατά την διεξαγωγή της βασίζεται στην εμπέδωση δυο νέων αντιληψεων· α) ότι σε έναν επικίνδυνο κόσμο ο μονός τρόπος να

⁷⁹ Leon T. Hadar, «The New American Imperialism vs The Old Europe», *The Journal of Palestine Studies*, no.4 (Summer 2003), σελ. 77

⁸⁰ Sir M Howard, «Smoke On the Horrizon», *Financial Times*, 8 September 2002

διασφαλίσουν οι ΗΠΑ την ασφαλεία της είναι να παραμερίσουν τους περιορισμούς τους οποίους θετούν οι συμμαχοί και οι διεθνείς θεσμοί. Η μεγιστοποίηση της ελευθερίας δράσης των ΗΠΑ ήταν βασική διότι η ιδιαίτερη θέση των ΗΠΑ την έκανε πιθανό στοχο για οποιοδήποτε δρώντα εχθρικό απέναντι στην δύση, β) η δεύτερη ήταν η Αμερική οφείλει να χρησιμοποιήσει την ισχύ της απεριορίστα προκειμένου να αλλάξει το παγκόσμιο status quo. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται μια αντιστροφή του περιεχόμενου της δηλώσεως του Quincy Adams ότι «οι ΗΠΑ δεν θα πρέπει να επιθετικά να παρεμβαίνουν στο εξωτερικό αναζητώντας να καταστρέψουν τεράτια» (= US should not aggressively go abroad looking for monsters to destroy). Οι δύο αυτές βασικές αντιλήψεις είχαν μεγάλες συνέπειες ως προς την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Η πρώτη αφορούσε την υιοθέτηση της μονομερούς δράσης και αυτό γιατί ήταν πιο ευκολή και αποτελεσματική. Η δεύτερη ότι η παρεμποδιστική δράση έπαυε πια να είναι η τελευταία λύση για την Αμερικάνικη εξωτερική πολιτική σε έναν κόσμο ο οποίος χαρακτηρίζεται από διασπορά ΟΜΚ – τρομοκρατικών οργανώσεων – κράτη παρίες τα οποία είναι έτοιμα να εξαπολύσουν επιθέσεις με μη συμβατικά μέσα. Η τρίτη σχετίζεται με το ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να χρησιμοποιήσουν την ισχύ τους προκειμένου να ενθαρρύνουν και να δημιουργήσουν καθεστωτικές αλλαγές σε κράτη παρείες. Παρότι η αντίληψη αυτή δε είναι καινούρια, αυτό που την διαφοροποιεί κατά την διάρκεια της προεδρίας Μπους είναι η αποφασιστικότητα της για αυξημένη στρατιωτική εμπλοκή και δράση ακόμη και εν την απουσία μιας απευθείας επίθεσης από ένα τέτοιο κράτος⁸¹.

Πέρα από την παραπάνω περιγραφή της εξωτερικής πολιτικής μετά την 11/9 ως επανάσταση του Μπους, παρακάτω θα αναπτυχθεί το επιχείρημα το πως η 11/9 πραγματικά λειτουργεί ως ένα Συμβάν και ως αφετήρια υιοθέτηση μιας διαφορετικής κατανόησης, στάσης και αντίδρασης απέναντι στα γεγονότα. Μετά την 11/9, πράγματι έχουμε να κάνουμε με μια αλλαγή στο εσωτερικό των ΗΠΑ τόσο σε επίπεδο πολιτικών όσο και σε επίπεδο κοινής γνώμης, γεγονός το οποίο ακόλουθα επηρεάζει και τη εξωτερική πολιτική. Η συγγραφέας Sandra Silberstain αποτυπώνει αυτήν την αλλαγή μέσα από μια γλωσσολογική ανάλυση. Στο βιβλίο της «War of Words» περιγράφει πως μέσα από μια διαφοροποιημένη ρητορική τόσο σε επίπεδα πολιτικών ομιλιών όσο και από τα ρεπορτάζ των ΜΜΕ, ξαφνικά η τραγωδία στο κέντρο παγκόσμιου εμπορίου μετατρέπεται σε ένα Συμβάν, μέσω του οποίου πρώτον, οι Αμερικάνοι νιώθουν ότι απειλείται η ελευθερία τους και ο Αμερικάνικος τρόπος ζωής και δεύτερον αποτελεί την αφετήρια διεξαγωγής του πολέμου κατά της τρομοκρατίας.

Πιο συγκεκριμένα, η Silberstain προβαίνει σε μια σύγκριση. Συγκρίνει τις ομιλίες του πρόεδρου μετά το Συμβάν της 11/9 και διαπιστώνει το πως η αρχική αντίδραση απέναντι στο τρομοκρατικό χτύπημα, σταδιακά μετατρέπεται σε πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, το πως η «επίθεση στο έδαφος των ΗΠΑ» γίνεται κατανοητή ως μια πράξη πολέμου (το Pearl Harbor της νέας γενιάς όπως αναφέρει ο πρόεδρος σε μια ομιλία του). Η «κατασκευή»/ ώθηση ενός έθνους έτοιμου να εμπλακεί σε πόλεμο συνεπικουρείται από μια στρατηγική χρήση της γλώσσας και υιοθέτηση ενός κατάλληλου λεξιλογίου όπως αναφέρει. Μέσα από την χρήση της γλώσσας, αναδημιουργείται/ επανασυνθέεται ένα συγκεκριμένος τρόπος κατανόησης⁸².

⁸¹ Ivo Daalder and James Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Brookings Institution Press: Washington D.C. 2003, σελ. 8-14

⁸² Sandra Silberstain, *War of Words*, New York: Routledge 2004, σελ. 1-2

Παρακάτω περιγράφεται το χρονικό της μεταστροφής του τρόπου αντιληψής της τρομοκρατικής ενεργείας, η αναγωγή του σε Συμβαν μέσω της συνδρομής της διαφοροποίησης και χρήσης καταλληλού λεξιλογίου ⁸³.

Αρχικά το τρομοκρατικό γεγονός περιγραφόταν ως εξής: «δυο αεροπλάνα συγκρούστηκαν στο κεντρο παγκοσμίου εμπορίου», η κατάσταση χαρακτηρίστηκε ως «μια δυσκολή στιγμή για την Αμερική» «μια προφανής τρομοκρατική ενέργεια», «μια εθνική τραγωδία». Η Αμερική δεν βρισκόταν ακόμη σε πόλεμο. Στην συνέχεια, ο πρόεδρος Μπους μέσα από τις ομιλίες του, όπως θίγει ο γλωσσολόγος John Wilson, χρησιμοποιώντας καταλληλές λέξεις δημιουργεί, προσπαθεί να δώσει την εντύπωση ενός ενωμένου έθνους υπό την προστασία του Θεού. «We have had a national tragedy» «Εμείς υποστηκάμε μια εθνική τραγωδία». Μέσω της χρήσης της αντωνυμίας «εμείς» το έθνος (επανα)δημιουργείται/ (επαν)ιδρύεται και ενώνεται απέναντι στην νέα απειλή και από την δήλωση του προέδρου πως «η τρομοκρατία εις βάρος του έθνους μας δεν θα γίνει ανεκτή» «Terrorism against our nation will not stand». Έχοντας (επαν)ιδρύσει το έθνος απέναντι στον νέο κίνδυνο και επανεντάξει τους ακροατές/ πολίτες του σε αυτό, ο Μπους καταλήγει ότι επρόκειτο για ένα έθνος ευλογημένο υπό την προστασία του Θεού. «God may bless the victims, their families and America».

Κατόπιν ολίγων ωρών, το απόγευμα κατά το επίσημο διάβημα του προέδρου, δεν γίνεται απλά λόγος για δυο αεροπλάνα τα οποία συνετρίβησαν στους δίδυμους πύργους ούτε για τραγωδία άλλα ως μια επίθεση στον Αμερικάνικο τρόπο ζωής «attacks on our way of life» άλλα και επίκληση του μεταφυσικού όρου «evil» μέσα στην φράση «Thousands of lives were suddenly ended by evil». Η επίκληση αυτών των συμβολών/ εννοιών, «του τρόπου ζωής» και της «ελευθερίας» γεννούν αντιδράσεις/ συναισθήματα για τα οποία οι Αμερικάνοι θα έδιναν ακόμα και την ζωή τους. Οι έννοιες αυτές αποτελούν τα σύμβολα της ενότητας που συγκρατεί, ενώνει, διαφοροποιεί και προπάντων χαρακτηρίζει το Αμερικάνικο έθνος. Αυτές οι αντιληψεις περι απειλής των Αμερικανικών ιδεωδών γίνονται εμφανείς και διάφορα βιβλία και ακαδημαϊκά άρθρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν και οι αντιληψεις του Paul Berman. Η ανάπτυξη της τρομοκρατίας αποτελεί για αυτόν όχι αποτέλεσμα της συγκρούσεως των πολιτισμών, άλλα την σύγκρουση του φιλελευθερισμού και των εχθρών του - η μάχη ανάμεσα στην ελευθέρια και την απολυταρχία. Οι τρομοκράτες αυτοκτονίας όπως χαρακτηριστικά αναφέρει αποτελούν μια βαρβαρότητα η οποία «γεννησε μια φιλοσοφική κρίση στον κόσμο και ανάμεσα σε όλους οσους θελησαν να πιστευουν ότι η ορθη λογική κυβερνά το διεθνες σύστημα». Ο Berman επίσης επιχειρηματολογεί ότι ο Παν-Αραβισμός και οι φιλοσοφικές ριζες της Ευρωπαϊκής δεξιάς ταυτίζονται. Τόσο ο Ισλαμιστικός εξτρεμισμος όσο και η απολυταρχία υπαγορευουν τυφλη πίστη σε ένα αφηρημενο ιδανικο. Η απολυταρχία και η τρομοκρατία είναι το ίδιο. Βάση αυτής της επιχειρηματολογίας καταλήγει στο κεντρικο του συμπέρασμα ότι η τρομοκρατία αποτελεί μια επίθεση στις αξίες του φιλελευθερισμού και της ελευθέρια (τα βασικά συστατικά της Αμερικάνικης πολιτικής κουλτουρας και τρόπου ζωής) ⁸⁴.

Έτσι μέσα από τον παραπάνω λόγο ο πρόεδρος Μπους μεγεθύνει την εκταση της απειλής και θέτει σε κίνηση τις θεματικές οι οποίες θα συνοδεύουν πλέον την

⁸³ Sandra Silberstain, *War of Words*, New York: Routledge 2004, σελ. 4-13

⁸⁴ Kurt Jacobsen, «Kurt Jacobsen on Paul Berman's Terror and Liberalism», *Logos*, Summer 2003, σελ. 1-4

Αμερικάνικη πολιτική δράση στο προσεχές μέλλον: Το κακό (=evil), τον φόβο (=terror) και τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Κατόπιν από αυτές τις εξελίξεις, όπως έδειχναν οι δημοσκοπήσεις της περιόδου εκείνης το κοινό πλέον ταύτισε το Συμβάν της 11/9 ως μια τρομοκρατική πράξη και τους αεροπειρατές ως «τρομοκρατικά γουρούνια» (=terrorist pigs).

Στην πορεία ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» νομιμοποιείται και γίνεται αντιληπτός ως σκοπός για το πλήθος. Το γεγονός αυτό φαίνεται από το παρακάτω χρονικό. Οι ομιλίες του Μπους αρχικά δίνοντας έμφαση ότι κατά την 11/9 εχθροί της Αμερικάνικης ελευθερίας, πραγματοποίησαν μια πολεμική πράξη ενάντιων του έθνους πλήττοντας για πρώτη φορά την αμερικάνικη ενδοχώρα. Στην συνέχεια, μέσα από τις ομιλίες του αποζητά να αποσπάσει μια δέσμευση, η όπως θα σχολίαζε ο Βαδίου μια πιστότητα, από το ακροατήριο του αναπτύσσοντας μια ρητορική η οποία ξεκινούσε με την φράση «Ζητώ από εσάς» (=I ask you). Μέσα από την δέσμευση αυτή αποζητά έναν ενεργητικό ρολό από τους Αμερικανούς πολίτες.

«... Ζητώ από εσάς να διατηρήσετε τις αξίες της Αμερικής, ζητώ από εσάς να συνεχίζεται να υποστηρίζεται τα θύματα των τρομοκρατικών ενεργειών μέσα από τις συνεισφορές σας, Ζητώ την υπομονή σας από τις συνέπειες που θα έχουν τα νέα μέτρα ασφαλείας, και τέλος συνεχίστε να προσεύχεστε (εδώ και πάλι συναντούμε το στοιχείο μεταφυσικής)...»

Επιπλέον όπως ήδη αναφέρθηκε η χρήση της αντωνυμίας «εμείς» όχι μόνο επιδιώκεται η εθνική ενότητα αλλά επιδιώκεται και ο παγκόσμιος χαρακτήρας της πολιτικής της των ΗΠΑ. Σε ομιλίες του ο πρόεδρος συχνά τονίζει ότι «αυτό δεν αποτελεί μοναχά ένα αγώνα των ΗΠΑ, αλλά και ότι δεν κινδυνεύει μοναχά η ελευθέρια των ΗΠΑ. Ο πόλεμος της τρομοκρατίας αποτελεί έναν διεθνή αγώνα, έναν αγώνα υπέρ του πολιτισμού ο οποίος υποστηρίζει την πρόοδο, τον πλουραλισμό, την ανεκτικότητα και την ελευθερία».

II) Η ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΑΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ, ΑΝΑΓΩΓΗ ΤΗΣ 11/9 ΣΕ «ΣΥΜΒΑΝ» ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ Η ΡΗΞΗ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ «ΗΘΙΚΗΣ ΠΙΣΤΟΤΗΤΑΣ» (ΝΕΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗΣ) ΜΕΣΩ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Ο πρόεδρος Μπους στις αρχές της εκλογικής θητείας του δεν υπηρξε πολύ δημοφιλής. Μεγάλο ρολό σε αυτό έπαιξε η ισχύ εκλογική του νίκη του Μπους το 2000 αλλά και η δικαστική διαμάχη που προέκυψε σχετικά με το αποτέλεσμα των εκλογών γεγονός που επηρέασε αρνητικά την κοινή γνώμη. Τα αποτελέσματα ήταν τόσο κοντά ώστε επενεβει το Ανωτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ, με τον νικητή να ανακηρύσσεται το 36 μερες μετά το περας των εκλογών. Ενώ οι θεσμικές διαδικασίες υπηρξαν νομιμοποιημένες, ωστόσο οι αποφασίες που ελαβαν τα θεσμικά όργανα σε ορισμένες αμφιθυμες νομικά καταστάσεις υπονοούν το ενδεχομενο κομματικής προτιμησης. Συγκεκριμένα το Ανωτατο δικαστήριο των ΗΠΑ (του οποίου η πλειοψηφία είχε οριστεί από Ρεπουμπλικανους προεδρους) ερμηνευσε την ομοσπονδιακή νομοθεσία με τρόπο που να ευνοεί τον Μπους. Τα αποτελέσματα ήταν επίσης αναλογα και στο Κογκρέσο με τους Ρεπουμπλικανους να διατηρούν μια ισχύ πλειοψηφία στην Βουλη των αντιπροσώπων. Επιπλεον η προεδρία του Μπους ξεκίνα με την πρώτη Αμερικάνικη οικονομική ύφεση. Ο συνδιασμος της οικονομικής υφεσης, που μειωσε τα φορολογικά

εξοδα, με την μείωση της φορολογίας και τις εκτακτες δαπάνες οι οποίες προκύπτουν αργότερα (μετά την 11/9) οδηγούν στην επανεμφάνιση των ομοσπονδιακών ελλειμμάτων. Ακόμη ήδη από τα μέσα του 2001 η αυτομοληση ενός Ρεπουμπλικανου γερουσιαστη στο κομμα των Δημοκρατικων γεννα μια αλλαγή κομματικής ισορροπίας στην Γερουσία σε βαρος των Ρεπουμπλικάνων καθιστώντας πιο δυσκολη την υλοποιηση του νομοθετικού προγράμματος του Μπους⁸⁵. Ακόμη, ο πρόεδρος Μπους δεν χάρει ιδιαίτερης εκτίμησης και σαν άτομο με τη προσωπικότητα του συχνά να γίνεται επίκεντρο αρνητικών σχολίων. Όπως περιγράφει ο Paul Begala, «...είναι ένας άνθρωπος ο οποίος παρότι είχε χαμηλές επιδόσεις έγινε δεκτός στο Yale και στην πολεμική αεροπορία του Τέξας, ανακατεύτηκε στις πετρελαϊκές αγορές παρότι δεν γνώριζε πολλά για τον χώρο, μπήκε στο κλαμπ των εκατομμυριούχων παρότι απέτυχε επιχειρηματικά και σήμερα μπαίνει στον Λευκό οίκο παρότι έχασε τις εκλογές...»⁸⁶.

Η διακυβέρνηση του προεδρου Μπους, του νεότερου, κατά τα πρώιμα στάδια δε παρουσίασε ισχυρη υποστηριξη Απέναντι στις νεοσυντηρητικες αρχές. Ως υποψήφιος ο Μπους ήταν υπερμαχος μιας περιορισμενης εξωτερικης πολιτικής όντας εναντίων της πολιτικής του «Nation Building» και όχι μιας σκληρής διπλωματικής στασης απέναντι στην Κίνα⁸⁷. Επιπλέον αρνητική κριτική του ασκήθηκε από την πλευρά των νεοσυντηρητικων ότι δεν υποστήριζε επαρκώς το Ισραήλ και ότι η εξωτερική πολιτική του Μπους δεν διεφερε σημαντικά από εκείνη του προκατοχου του. Ωστόσο η πολιτική του προεδρου αλλαξε δραματικά μετά την 11/9. Χαρακτηριστικό σημείο είναι ότι η ομιλία του προεδρου μερικους μηνες αργότερα (Ιανουαριο 2002) εγγραφει από τον νεοσυντηρητικό David Frum, εφερε στο προσκήνιο το γνωστο επιχείρημα ότι τα κράτη της Β Κορέας, του Ιραν και του Ιρακ ανήκουν σε ένα αξονα του κακου τα οποία εγκυμονούν κινδυνους και απειλούν την ασφαλεια. Επιπλέον στον ίδιο λογο γίνεται και αναφορά στον «προληπτικό πολεμο», όπως χαρακτηριστικά ειπε «δεν θα περιμενω να ενω οι κινδυνοι αναπτύσσονται. Δεν θα περιμενω όσο οι απειλες ερχονται πιο κοντά. Οι ΗΠΑ δεν θα επιτρεψουν στα πιο επικινδυνα καθεστάτα του κοσμου να μας απειλησουν με ΟΜΚ». Ξαφνικά μετά από όλα αυτα ο νεοσυντηρητισμος μπαίνει στις συνειδήσεις των περισσότερων Αμερικανών⁸⁸.

Ωστόσο όλα τα προαναφερομενα αρνητικά γεγονότα και σχολια για την κυβέρνηση Μπους μετά την 11/9, ξαφνικά παραμερίζονται. Μετά το γεγονός των τρομοκρατικών χτυπημάτων, η δημοτικότητα του πρόεδρου αρχίζει να ανεβαίνει και ξεκίνα μια μεταστοφη στην κατευθυση της εξωτερικης πολιτικής. Πέρα από το γεγονός ότι η κοινή γνώμη κυριευθηκε από φόβο, μια σειρά από θεσμικά γεγονότα – τελετουργικά προσδίδουν στο «Συμβάν» της 11/9 ιδιαίτερη αξία, εθνική σημασία και αναβαθμίζουν σε ιδιαίτερα υψηλα επίπεδα τον Αμερικανικό πατριωτισμο. Σε αυτά εντάσσονται οι εκδηλώσεις της 14 Σεπτεμβρίου στον εθνικό Καθεδρικό Ναό (National Cathedral) στα πλαίσια θέσπισης μια εθνικής επετείου Προσευχής και Μνήμης και κατόπιν η επίσκεψη του προέδρου στο «σημείο μηδέν».

⁸⁵ Χαραλαμπος Παπασωτηριου, *Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική*, εκδ: Ποιότητα Αθηνά 2002, σελ. 405-407

⁸⁶ Paul Begala, *Is Our Children Learning: The case against President G W Bush*, New York: Simon & Schuster 2000, σελ.137

⁸⁷ Helen Thomas, «Once Opposed, Bush Begins Nation Building», *WCVB*, April 16 2003

⁸⁸ Frum David. «Unpatriotic Conservatives», *National Review*, April 7, 2003

Το παραπάνω τελετουργικό «δημιουργήθηκε» (η όπως θα σχολίαζα εγώ προέκυψε) από μια ταυτόχρονη δραστηριοποίηση του πολιτικού επιτελείου (και των παρευρισκόμενων), των ομιλητών, των ΜΜΕ μέσω των σχολιαστών και της κάλυψης από τοπικά και εθνικά δίκτυα. Το γεγονός ότι η μουσική κάλυψη προέρχονταν από την Ορχήστρα του Αμερικάνικου Στρατού (δημιουργημένη το 1950 η οποία συμμετέχει σπάνια, μοναχά σε σημαντικές εθνικές επετείους στην πρωτεύουσα παίζοντας συγκεκριμένα εμβατήρια) προσέδωσε στο παραπάνω τελετουργικό ιδιαίτερη σημασία και εθνικό χαρακτήρα. Ξαφνικά μέσα από αυτό η Νέα Υόρκη έπαψε να είναι μια ομοσπονδιακή πρωτεύουσα, «αναβαθμίζεται» σε πρωτεύουσα της Αμερικής και ο R Giuliani σε δήμαρχο της Αμερικής. Την ημέρα εκείνη η Νέα Υόρκη γίνεται η Αμερική. Οι δίδυμοι πύργοι από σύμβολο της Νέας Υόρκης μετατρέπονται σε σύμβολο της «επίθεσης ενάντιων των ΗΠΑ»⁸⁹.

Παρότι υπήρχαν διάφορες οπτικές και απόψεις, τα κίνητρα των ενεργειών της κάθε ομάδας (πολιτικοί, ΜΜΕ, θρησκευτικοί αντιπρόσωποι) δεν ήταν συγκρουόμενα. Στο τέλος η κάλυψη αυτού το γεγονός είχε ως αποτέλεσμα την ένωση πολιτικών – θρησκευτικών – πολιτισμικών ομάδων προς την υποστήριξη της προεδρίας Μπους και των πολιτικών που από εκείνη την στιγμή θα ανέπτυσε. Αξίζει να γίνει αναφορά και στην ομιλία του αιδεσιμότατου K Caldwell. Χρησιμοποιώντας για ακόμη μια φορά μεταφυσικούς όρους προκειμένου να δαιμονοποιήσει τους τρομοκράτες τους αποκαλεί «ως το διαβολικό χέρι του μίσους και της επιθετικής δειλίας». Ακόμη τόσο η αναφορά του στον πρόεδρο, όχι με το οικογενειακό του όνομα άλλα με το χριστιανικό του όσο και η ευχή που του δίνει, δ προσδίδει βιβλική και μεταφυσική διάσταση στον λόγο του «...Guide George our president. Let the deep faith that he and they share guide them in the momentous decision they must make for our national security...». Τέλος πέρα από την υποστήριξη των πολιτικών και θρησκευτικών ομάδων, τα δυο παρακάτω γεγονότα προδίδουν ότι 11/9 στάθηκε η αφετήρια για μια ανάπτυξη της λαϊκής πίστης και εμπιστοσύνης απέναντι στην πολιτική δράση του προέδρου. Πρώτον, στην ομιλία του ο πρόεδρος της Νέας Υόρκης Giuliani διαβεβαίωσε τον Μπους ότι «...κ Πρόεδρε αναμένουμε την επίσκεψη σας. Θα μας εμπνεύσει όλους σας και θα είμαστε δίπλα σας την στιγμή που οι ΗΠΑ αποφασίσουν να δράσουν σε εκείνους οι οποίοι προκάλεσαν αυτό το κακό (=evil)...». Δεύτερον, στιγμή εκείνη όταν ξεκινούσε ο Μπους την ομιλία του απευθυνόμενος στα στελέχη της αστυνομίας και της πυροσβεστικής, κάποιος από το κοινό φώναξε ότι δεν τον ακούει! Η απάντηση του Μπους προκάλεσε έναν αυθόρμητο λαϊκό ξεσηκωμό και πολλά χειροκροτήματα. Ο Μπους τότε απάντησε: «Εγώ όμως σε ακούω. Και ο υπόλοιπος κόσμος σε ακούει. Και οι άνθρωποι εκείνοι οι οποίοι έριξαν τα κτίρια θα μας ακούσουν σύντομα...». Η αυθόρμητη αντίδραση του κοινού απέναντι στην απάντηση αυτή πέρα από τα χειροκροτήματα ήταν οι ιαχές που φώναζαν ρυθμικά: ΗΠΑ! ΗΠΑ!⁹⁰

Μέσα από την ανάπτυξη των διάφορων τελετουργικών, η 11/9 αναβαθμίσθηκε σε ένα εθνικό Συμβάν το οποίο πέρα από τα κρατικά όργανα, τους πολιτικούς, τα ΜΜΕ, τις διάφορες πολιτιστικές ομάδες, αγγίζει τον ίδιο τον λαό. Μέσα από την ρητορική που αναπτύσσεται όλοι παραιτούνται από την παθητικότητα τους και ενεργοποιούνται γεγονός που φαίνεται από τις αυθόρμητες αντιδράσεις τους. Αισθάνονται ότι κάτι πρέπει να κάνουν, να υιοθετήσουν μια συγκεκριμένη αντίδραση πιστεύουν σε αυτό την περίοδο

⁸⁹ Sandra Silberstain, *War of Words*, New York: Routledge 2004, σελ. 40-44

⁹⁰ Sandra Silberstain, *War of Words*, New York: Routledge 2004, σελ. 48-55

εκείνη (άσχετα εάν αργότερα απογοητεύονται και αντιλαμβάνονται ότι δεν οδηγεί πουθενά) σε σημείο μάλιστα που θεωρούν ότι η πολιτική αυτή δράση έχει υπερεθνικό χαρακτήρα και καλούν και άλλα κράτη να συμμετέχουν στον αγώνα τους. Η Λαοφιλής στάση του υπέρ του προέδρου αναπτύσσεται η πολιτική του προέδρου Μπους διαφοροποιείται, η νεοσυντηρητική ιδεολογία θριαμβεύει και η κοινή γνώμη σε γενικές γραμμές δείχνει να έχει εμπιστοσύνη στις ενέργειες της πολιτικής ηγεσίας.

III) Η ΠΟΛΙΤΙΚΟ-ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ 11/9

Η παραπάνω θεωρηση που έχει σχέση με τον τρόπο αντίληψης της θεσης των ΗΠΑ τον κοσμο, της υιοθέτησης συγκεκριμένων αρχων και δρασεων κατά την διεξαγωγή της εξωτερικής της πολιτικής, όπως θα δείξουμε παρακάτω δεν είναι εντελώς νέα. Αυτό που οπωσδήποτε αλλάζει στο πολιτικό σκηνικό των ΗΠΑ μετά την 11/9 είναι η δυναμική και η ανενδίαστη χρήση της ισχυος της (ακόμη και χωρίς επαρκής αποδείξεις απειλής) προκειμένου να περατώσει τους στοχους της εξωτερικής πολιτικής της.

Ήδη από το 1999, στην ομιλία του ως κυβερνητης ακόμη Bush εδινε έμφαση στην ανάπτυξη της στρατιωτικής ισχυος. Εκανε λόγο για βελτίωση της εκπαίδευσης, την αποκτηση μέσω των οποίων θα διεξαγει πιο απαιτητικές αποστολές και να υιοθετήσει τις νέες τεχνολογικές τάσεις. Μετά τον σχολιασμο του περι ανάπτυξης της στρατιωτικής ισχυος θίγει ότι ένας προεδρος πρέπει να θέτει τις δικές του προτεραιότητες και όχι να γίνεται το αντιστροφο, η προτεραιότητες να προκύπτουν ως αντιμετρά απεντι σε μια δράση του εχθρου. Στην ίδια σφαίρα κάνει αναφορά ότι η αμερικανική εξωτερική πολιτική δεν θα πρέπει απλά να διαχειρίζεται μια κρίση, απεναντίας ότι έχει έναν μεγάλο στόχο : «να μετατρέψει αυτήν την περίοδο της Αμερικάνικης επιρροής σε γενιές δημοκρατικής ειρήνης» (= to turn this time of American influence into generations of democratic peace). Μετά τον ψυχρο πόλεμο οι ΗΠΑ πρέπει να αγωνιστούν για μια αρχή, ότι ευημερία και τα όνειρα των ανθρώπων πρέπει να ανταμειφθούν με την ελευθέρια και την ειρήνη. Τελος ήδη από τότε κάνει μνεία για κράτη-ταραξίες και ότι πρέπει να αναπτυχθεί τόσο μια συμμαχία με άλλα κράτη όσο και μιας αντι-πυραυλικής αμυνας για την αντιμετώπιση τους⁹¹.

Ομοίως κατά την προεκλογική καμπάνια του 2000 σε άρθρο της Rice σχετικά με την προώθηση του εθνικού συμφεροντος συνανταμε από τότε μια παραπλησια επιχειρηματολογία· δηλ. την χρήση ισχυος των ΗΠΑ για την προώθηση για την επίτευξη μιας αλλαγής του κόσμου μέσω της προώθησης των Αμερικανικών αξιών και την ανάπτυξη της στρατιωτικής ισχυος. Ανάμεσα στις βασικές της θέσεις προτείνει α. Την διασφαλίση (μέσω ισχυροποίησης του στρατού) ότι οι Αμερικανικές ενοπλές δυνάμεις μπορούν να αποτρεψουν τον πόλεμο, να εκδηλώσουν την ισχύ τους και να αγωνιστούν για τα συμφέροντα τους εάν η αποτροπή αποτυχει, β. Την δημιουργία και ανανέωση των σχέσεων με κράτη τα οποία μοιράζονται τις Αμερικανικές αρχές και ενδιαφέρονται για την προώθηση της ειρήνης, της ευημερίας και της ελευθερίας, γ. Την αντιμετώπιση των κρατών-ταραξιών από την απειλή των καθεστώτων τους, της τρομοκρατίας και της διασπορας των ΟΜΚ. Η Rice στο άρθρο της δείχνει να αποστρέφεται την Ουίλσονιανή

⁹¹ George W Bush, *A Distinctly American Internationalism*, Ronald Reagan Presidential Library, California, November 19, 1999

θεση ότι η πολιτική των ΗΠΑ χαίρει νομιμοποίησης μοναχά όταν ενεργεί εκ μέρους και προς όφελος των τρίτων κρατών. Απεναντίας υποστηρίζει ότι οι αξίες της Αμερικής είναι πανανθρώπινες και παγκοσμίες (universal). Συνεπώς η διεκδίκηση του εθνικού της συμφέροντος θα δημιουργήσει στον κόσμο συνθήκες οι οποίες προωθούν την ελευθέρια, την ανάπτυξη της αγοράς και την ειρήνη. Κατ' επέκταση, η δημιουργία και διατήρηση των πολυμερών συμμαχιών και θεσμοί, δεν θα έπρεπε να αποτελούν από μόνοι τους τον καθ' εαυτό σκοπό για τις ΗΠΑ ⁹².

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι οι παραπάνω θέσεις και αντιληψεις σε σχέση με τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής δεν προέκυψαν ξαφνικά μετά την 11/9. Όπως αναφέρεται στο άρθρο της Geyer οι ιδέες αυτές μπορεί να ήταν θαμμένες για τους περισσότερους Αμερικανούς άλλα όχι νεκρές. Η έμφαση του επιτελείου των συμβούλων του πρόεδρου σχετικά με τη έμφαση στην στρατιωτική ισχύ και ότι ο Μπους επηρεάστηκε βάθια από αυτούς φαίνεται ξεκάθαρα στο βιβλίο του Mann «The Rise of the Vulcans» ⁹³. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Mann σε μια συνέντευξη που του είχε γίνει στο Ινστιτούτο Διεθνών Σπουδών του παν/μιου Berkeley, ο Bush επηρεάστηκε αρκετά από την εξαμελή ομάδα συμβούλων του (τους οποίους αποκαλεί Vulcans) δεδομένου ότι όπως ο ίδιος παραδεχόταν δεν είχε εμπειρία σε θέματα εξωτερικής πολιτικής ενώ οι προαναφερομένη εξαδα διεθετε πολυετή εμπειρία καθώς τα μέλη της υπηρξαν βετερανοί των προηγούμενων Ρεπουμπλικανικών κυβερνήσεων ⁹⁴. Ο Mann στο βιβλίο του εντοπίζει μια συνέχεια στην διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ τόσο πριν όσο και μετά την 11/9. Όπως περιγράφει στην συνέντευξη του μετά την δεκαετία του '70 και τον πόλεμο του Βιετνάμ αναπτύσσονται τρεις σχολές σκεψης σχετικά με το πως οι ΗΠΑ πρέπει να ανταποκριθούν. Η πρώτη ήταν η Φιλελευθερή Δημοκρατική, η δεύτερη ήταν η Ρεαλιστική και η τρίτη στην οποία εντοπίζει ο συγγραφέας τη συνέχεια της μέχρι τις μέρες μας αφορούσε την έμφαση στην ανάπτυξη εκ νέου και ενδυναμωσης της στρατιωτικής ισχύος της χώρας. Την θέση αυτή συμμερίζονταν τόσο οι Δημοκράτες όπως ο Jackson και ο Perle όσο και Ρεπουμπλικανοί. Οι σύμβουλοι («Vulcans») της σημερινής κυβέρνησης προέρχονται από την εποχή εκείνη και τις επιδράσεις της με επίκεντρο της σκεψης τους να είναι η αυξημένη σημασία της στρατιωτικής ισχύος. Η στρατιωτική ισχύς θα έπρεπε να αποτελεί τον κύριο στόχο, τη βασική τακτική και προσέγγιση της πολιτικής. Δεν πιστεύουν ότι οι ΗΠΑ μέσω των θεσμών μπορούν να επιτευξουν τους στόχους τους ⁹⁵.

Επιπλέον, ο Mann εντοπίζει συνέχεια στις θεματικές α) ασκήσης μονομερους εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ και β) της αξία της στρατιωτικής ισχύος. Ήδη από το παρελθόν όπως αναφέρει ορισμένες πτυχές της εξωτερικής πολιτικής κατά την διακυβέρνηση Κλίντον χαρακτηρίζονταν από μονομερία. Τετοια παραδείγματα είναι η μη συμμετοχή στο Διεθνές Δικαστήριο (International Criminal Court) και στην υπογραφή της διεθνούς Συνθήκης απαγορευσης των ναρκών. Ακόμη δεν επικύρωσε ποτε την συνθήκη του Κιότο για τον περιορισμό των ρύπων, και διεξήγαγε την στρατιωτική επέμβαση στο Κοσσοβο χωρίς την έγκριση του ΟΗΕ. Επιπλέον, όπως αναφέρει ο Mann,

⁹² Condoleezza Rice, «Campaign 2000: Promoting the National Interest», *Foreign Affairs*, January/February 2000, www.foreignaffairs.org/20000101faessay5

⁹³ Georgie A Geyer, «Bush's Six-Pack», *The American Conservative*, June 7, 2004

⁹⁴ Στην θέση αυτή διαφωνούν οι συγγραφείς Daalder και Lindsay στο βιβλίο τους *America Unbound* στις σελ. 15-16

⁹⁵ Jammes Mann Interview: *Conversations with History: The Bush War Cabinet*, Institute of International Studies Berkeley, February 14, 2005, σελ. 3

μια ακόμη αιτία πίσω από την υιοθέτηση της μονομέριας (επι Κυβέρνησης Κλίντον) ήταν και οι πιέσεις των στρατιωτικών συμβούλων (αξιωματικών). Η επίδραση τους έγινε αισθητή σε δυο σημεία. Πρώτον, στο ότι η στατιωτική ηγεσία δεν είναι πολύ θετική στις πολυμερείς στρατιωτικές επεμβάσεις. Οι προβλεπόμενοι θεσμικοί κανόνες πίσω από την λήψη αποφάσεων στα πλαίσια του NATO είτε λοιπών αμυντικών συμμαχιών έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην ταχύτητα και την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων. Είναι όπως χαρακτηριστικά αναφέρει «σαν να διεξάγεται ο πόλεμος από μια επιτροπή». Δεύτερον, το γεγονός ότι εισακούστηκαν τα αιτήματα τους περι αναβαθμίστη των οπλικών συστημάτων και διαφοροποίησης του τρόπου διεξαγωγής πολέμου (Revolution in Military Affairs) αφενός αναβαθμισε τον ρόλο της στατιωτικής ισχύος και αφετέρου δημιούργησε τόσο μεγάλο χάσμα ανάμεσα στους υπολοίπους στρατούς που η συνεργασία μαζί του δεν είναι πλέον ευκολή και η παροχή βοήθειας τους όχι πολυτιμή⁹⁶.

Τέλος ο Mann θίγει μια ακόμη συνέχεια σε σχέση με την προβληματική της ηθικής-στρατιωτικής ισχύος πριν από την σημερινή κυβέρνηση Μπους. Αυτήν την ρητορική την συναντούμε και στο παρελθόν επι κυβέρνησης Ρέιγκαν τότε που ως δύναμη του κακού (evil) ταυτιζόταν την ΕΣΣΔ. Πριν από αυτόν οι Αμερικάνοι προεδροί δεν είχαν την τάση να χρησιμοποιούν τόσο σοβαρούς και πομπώδεις παραλληλισμούς. Ωστόσο σήμερα ο προεδρος Μπους έχοντας ως σύμβουλο τον Wolfowitz, τον ηγέτη των νεοσυντηρητικών, υιοθετεί την ίδια ακριβώς ρητορική. Ο Wolfowitz υπηρξε απόφοιτος του πανεπιστημίου του Σικάγο και συμφοιτητής και φίλος του Blum ο οποίος είχε δεχτεί τις θεωρητικές επιδράσεις του Strauss. Κατ' επέκταση όπως αναφέρει ο Mann και ο Wolfowitz επηρεάστηκε βαθιά από τις Στραουσσιανές ιδέες και υιοθετεί αυτήν την διάκριση καλού-κακού⁹⁷.

Αναφορά σε όλα τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά του τρόπου διεξαγωγής πολιτικής συναντούμε και σε άρθρο του νεοσυντηρητικού Kagan στο Foreign Affairs του 1996. Σε αυτό περιγράφει ότι οι αποψεις περι απομονωτισμού των ΗΠΑ μετά τον ψυχρό πόλεμο είναι λαθασμένες. Ο πιο σωστός ρολός για της ΗΠΑ είναι εκείνος της καλοπροαίρετης ηγεμονίας. Ο βασικός στόχος της Αμερικής για τον Kagan θα πρέπει να είναι η διατήρηση της παντοκρατορίας της μέσω της ισχυροποίησης της ασφαλείας της, επιδίωξης των συμφερόντων της, ενίσχυσης των συμμάχων της και της υπερασπίσης των αρχών της παγκοσμίως. Στην συνέχεια του άρθρου του υποστηρίζει ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να διατηρήσουν τον ρόλο της σαν ηγεμονία και ότι αυτή είναι η θέση της στον κόσμο. Προς αυτήν την κατεύθυνση παραθετεί μια σειρά από παραδείγματα διαμεσολάβησης, στρατιωτικής και διπλωματικής φύσης (αφορούν: αποτροπή της επιθετικής Κινεζικής διαθέσης σε βάρος της Ταϊλάνδης, την τοποθέτηση Αμερικάνικης φρουράς στην Ν Κορέα προς αποτροπή της Β Κορέας, την αποστολή δυνάμεων στα Βαλκάνια προκειμένου να εφαρμοστεί η ειρηνευτική Συνθήκη, η διαμεσολάβηση της στην κρίση των Ιμίων κοκ) και προσπαθεί να τεκμηριώσει την θέση του ότι τα κράτη εκλαμβάνουν θετικά την καλοπροαίρετη Αμερικάνικη ηγεμονία η οποία συνδράμει στο γίνει ο πλανητής ασφαλέστερος και πιο ανεπτυγμένος. Τέλος ισχυρίζεται ότι οι περισσότεροι κυρίως Αμερικάνοι, και όχι μόνο, δεν έδειχναν να έχουν συνηθειοποιηθεί ότι εξαιτίας της Αμερικάνικης ηγεμονίας ποτέ άλλοτε δεν είχαν ξαναζήσει σε έναν κόσμο που να

⁹⁶ Jammes Mann Interview: *Conversations with History: The Bush War Cabinet*, Institute of International Studies Berkeley, February 14, 2005, σελ. 5

⁹⁷ Jammes Mann Interview: *Conversations with History: The Bush War Cabinet*, Institute of International Studies Berkeley, February 14, 2005, σελ. 6-7

τους εξασφαλίζει συνθηκες αναπτυξης και ευημερίας μέσω της εξαπλώσης της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του συστήματος σε παγκοσμιας βάσης ελευθερης αγορας και εμπορίου ⁹⁸.

Τέλος, παραπλησιες αντιληψεις συναντούμε και στα άρθρα του Krauthammer «The Unipolar Moment» και «The Unipolar Moment Revisited». Στο πρώτο που είχε γραψει το 1990, περιεγραφε ότι το διεθνές σύστημα γινοταν μονοπολικο εξαιτίας της υπερτερης ισχυος των ΗΠΑ γυρω από την οποία συσπειρωνοταν οι συμμαχοι της και τασσόταν υπέρ της διατήρησης του ⁹⁹. Στο δεύτερο σχετικό άρθρο του (αρκετά μεταγενέστερο, Χειμώνας 2002-3) εξακολουθεί να επιμενει υπέρ της διατήρησης του μονοπολικου συστήματος και να υποστηρίζει με ιδιαίτερη έμφαση και με πολλά (νεοσυντηρητικά) επιχειρήματα την μονομερή δράση των ΗΠΑ. Ασκει έντονη κριτική στον φιλελευθερο διεθνισμο ο οποίος κατά διαστήματα χαρακτηριζε την Αμερικάνικη εξωτερική πολιτική και στην συνέχεια τάσσεται υπέρ της ιδεολογίας των νεοσυντηρητικων, εξηγώντας το πως η Αμερικάνικη μονομερεια και επιβολη των Αμερικανικων αξιων αποβαίνουν προς οφελος του κόσμου. Πιο συγκεκριμένα, απορρίπτει την επιχειρηματολογία των φιλελεύθερων διεθνιστών ότι η πολυμέρεια είναι χρήσιμη καθώς προφυλάσει τις ΗΠΑ από την διπλωματική της απομονωση παρεχοντας της συχνά διεθνή νομιμοποιηση. Προκειμένου να το αποδειξει αμφισβητεί θεσμους οπως ο ΟΗΕ καθώς οι αποφασεις του Συμβουλιου Ασφαλείας προέρχονται από κράτη οι αποφασεις των οποίων «νοθεύονται» από τα ιδιοτελή τους συμφεροντα. Συνεπώς καταλήγει δεν θα πρέπει να δίδεται βαρύτητα και να κρίνεται εάν μια ενεργεια είναι νομιμη βάση των παραπάνω θεσμικων μηχανισμών. Τέλος, κρίνει ότι ο Φιλελευθερος Διεθνισμος λανθασμενα διδει τα πρωτεία στους διεθνεις θεσμους και ενθαρρύνοντας την πολυμερή δράση κατά την διεξαγωγή της εξωτερικης πολιτικής. Κρίνει ότι η θεωρηση η οποία βασίζεται στον αυξημενο ρολό που διδουν τα κράτη στην αλληλεξάρτησή τους και όχι στην κυριαρχια είναι αδυναμη καθώς οι διεθνεις θεσμοι δεν μπορούν ακόμη να υπερβούν την πολιτική ισχυος τα εθνικά συμφεροντα και το κράτος ¹⁰⁰.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η νεοσυντηρητικη ιδεολογία προυπηρχε αρκετά πριν τα τρομοκρατικά χτυπήματα. Ακόμη και εάν εντοπίζεται μια συνέχεια σε ορισμενες ιδεολογικες εκφρασσεις της από το παρελθόν, οπως ισχυρίζεται ο Mann, η διαφορα είναι ότι μετά το «Συμβάν» της 11/9, οι αντιληψεις της Νεοσυντηρητικης ιδεολογίας εκφράζονται πιο εντονα και πιο «ανοικτα» (πιο προκλητικα οπως θίγει ο Mearsheimer). Ως προς την διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικης τα μέτρα που λαμβάνει η Νεοσυντηρητικη πλέον κυβέρνηση είναι δραστικα. Υιοθετείται μια πιο αποφασιστικη δράση με μεγαλυτερη ηθικη δέσμευση και πίστη σε στις Αμερικανικες Αξίες και την εξαγωγή τους. Μέσα από την ενεργητική αυτή πολιτική συμπεριφορά των ΗΠΑ, αναβαθμίζεται η Υποσταση τους και οδηγεί σε αυτο που ο Badiou αποκαλεί «δημιουργία Υποκειμένου». Η ευρύτερη υιοθέτηση των αντιλήψεων αυτών μέσα από την συμμετοχή και δραση των πολιτων

⁹⁸ Robert Kagan and William Kristol, «Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy», *Foreign Affairs*, July/August 1996, www.foreignaffairs.org/19960701faessay4210

⁹⁹ Charles Krauthammer, «The Unipolar Moment», *Foreign Affairs* (1990/91), Vol 70, Num. 1, www.foreignaffairs.org/19910201faessay6067

¹⁰⁰ Charles Krauthammer, «The Unipolar Moment Revisited», *The National Interest* – Winter 2002/3, σελ. 9-13

επιβεβαιώνει αυτό που λέει ο Badiou για την προουπαρξη μιας πολλαπλότητας η οποία, χαρίς στο «Συμβάν» της 11/9 δημιουργεί μια νέα «Ηθική» πιστότητα και κατ' επέκταση ένα Υποκείμενο που λειτουργεί πια ενεργητικά και όχι παθητικά.

Δ. Η ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ. ΤΑ ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΑΝ ΕΧΟΥΜΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΕΝΑ «ΣΥΜΒΑΝ» ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΗΘΙΚΗΣ ΠΙΣΤΟΤΗΤΑΣ Η΄ ΑΠΛΑ ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΕΝΟΣ ΜΗ ΓΝΗΣΙΟΥ «ΣΥΜΒΑΝΤΟΣ»

Στο μέρος αυτό θα εξεταστεί το κατά ποσόν η 11/9 έγινε αντιληπτή ως ένα γνήσιο «Συμβάν» τόσο στην Αμερική όσο και στο εξωτερικό. Η τεκμηρίωση του ελεγχού αυτού θα πραγματοποιηθεί μέσα από δημοσκοπήσεις που πραγματοποιήθηκαν από διάφορους φορείς. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από την εξέταση της διάρκειας της επίδρασης του «Συμβάντος» τόσο (i)στις αντιλήψεις των Αμερικανών όσο και (ii) στην διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, να αποδείξουμε εάν α) Πράγματι προέκυψε μια νέα Ηθική πιστότητα, β) Εάν και πώς έγινε αυτή αντιληπτή σε κράτη του εξωτερικού και εάν είχε θετικό αντίκτυπο στον τρόπο αντιμετώπισης των ΗΠΑ, γ) Τέλος να διαπιστώσουμε μέσα από όλα αυτά εάν πράγματι είχαμε ένα γνήσιο, όπως θα αποκαλούσε ο Badiou, «Συμβάν».

Αποτελεί γεγονός ότι η δημοτικότητα του πρόεδρου Μπους του νεότερου τη τελευταία περίοδο είναι αρκετά χαμηλή. Αυτό, όπως θα δείξουμε παρακάτω, ανάμεσα σε άλλα φαίνεται και από μια σειρά δημοσκοπήσεων του 2008, τις οποίες έχει διεξαγει το CNN. Σε μια από τις δημοσκοπήσεις αυτές τα αποτελέσματα δείχνουν ότι μόλις το 31 % δείχνει να αποδέχεται την πολιτική δράση του Προέδρου σε όλες της πτυχές (εσωτερικό-εξωτερικό) ενώ το 67% δεν την εγκρίνει. Τα αποτελέσματα παλιότερων σχετικών δημοσκοπήσεων όπως αναφέρεται σε άρθρο ήταν τελειώς διαφορετικά. Πέντε χρόνια πριν, το 2003 κατά την έναρξη του πολέμου ενάντιον του Ιρακ, τα ποσοστά έγκρισης της πολιτικής Μπους ήταν στο 70% υπέρ. Έχουμε μια υπερβολή πτώση της τάξης των περίπου 40 μοναδών όπως αναφέρει ο διευθυντής των δημοσκοπήσεων για το CNN, K Holland ¹⁰¹.

Η δημοτικότητα του Μπους δεν ήταν τόσο χαμηλή το 2004 γεγονός που του επέτρεψε την επανεκλογή του. Ωστόσο όπως φαίνεται από την δημοσκοπήση που διεξήχθη από το ABC NEWS/ Washington Post ήδη από τότε είχαν αρχίσει να φαίνονται ορισμένα ψήγματα αμφιβολίας σχετικά με την πολιτική του πρόεδρου, γεγονός που αιτιολογεί τα οξύμορα αποτελέσματα της. Σύμφωνα με αυτή η έρευνα κάτι λιγότερο από το 50% των ερωτηθέντων έκρινε ότι αξίζει η προσπάθεια στο Ιρακ, το 54% έκρινε ότι η κυβέρνηση υπερεβαλλε στη πίστη της ότι το Ιρακ κατείχε ΟΜΚ (με το 31% να πιστεύει ότι υπερεβαλλε άλλα ότι δεν ψευδονταν, το 21% να κρίνει ότι ψευδονταν) και περίπου μόλις το 50% να εγκρίνει το έργο του πρόεδρου. Ωστόσο, τα οξύμορα αποτελέσματα που προκύπτουν σε σχέση με τις προηγούμενες αμφιβολίες είναι: ότι σχεδόν τα 2/3 των ερωτηθέντων θεωρούσαν ότι α) η κυβέρνηση πραγματικά πιστεύε ότι το Ιρακ διεθέτε ΟΜΚ και ότι β) σε τελική ανάλυση ο πόλεμος θα βελτιώσει την ασφαλεία (το 32% απάντησε Ναι και το 26% θεωρεί Μαλλον Ναι) ¹⁰². Η αφετήρια της σοβαρής πτώσης

¹⁰¹ «Poll: Bush's popularity hits new low», *Washington (CNN)*, March 19 2008

¹⁰² Gary Langer, «Bush Job Approval Dogged By WMD Questions, Economy and John Kerry», *ABC NEWS/ Washington Post*, Feb. 12 2004

της δημοτικότητας του πρόεδρου Μπους είναι όπως δείχνουν οι δημοσκοπήσεις το έτος 2005. Η δημοτικότητα του πρόεδρου ήδη από τότε πεφτει στο 44% ενώ πάνω από τα 2/5 των ψηφοφορών (το 42%) συμφωνούν ότι θα κατηγορούσαν τον πρόεδρο για αιρετική απόκλιση εάν εξακριβωνόταν ότι ο προεδρος παραπλανησε τους Αμερικανούς πολίτες σε σχέση μετά αιτία εισβολής του στο Ιρακ¹⁰³.

Τα πιο πρόσφατα αποτελέσματα τα έχουμε από την ίδια σειρά δημοσκοπήσεων του CNN λίγο αργότερα το 2008, παρατηρείται μια νέα ανοδος ρεκορ όπως σχολιάζει ο Holland. Το ποσοστό μη αποδοχής της πολιτικής του πρόεδρου αγγίζει το 71%. «Είναι η πρώτη φορά που ένας πρόεδρος ξαφνικά σπασει το ρεκορ των 70 ποσοστιαίων μοναδών» αναφέρει με εκπληξη ο Holland. Παρότι το ποσοστό αποδοχής της πολιτικής του (28%) δεν είναι το χαμηλότερο της νεότερης πολιτικής ιστορίας των ΗΠΑ, ωστόσο το μέγεθος της αποδοκιμασίας ενός πρόεδρου ποτε δεν ήταν τόσο μεγάλο. Το αμεσως προηγούμενο ποσοστό ήταν εκείνο του 67% που είχε συγκεντρώσει ο Truman τον Ιανουαριο του 1952. Επιπλέον, το ίδιο χαμηλή είναι και η υποστήριξη των Αμερικανών πολιτών στον πόλεμο του Ιράκ. Μολις το 30% των ερωτηθέντων πλέον τάσσονται υπέρ του πολέμου στο Ιρακ ενώ το 68% είναι εναντιων. Αυτό αποτελεί μια αναπάντεχη πτώση δεδομένου ότι τον Ιανουάριο του 2008 σχεδον οι μισοι (50%) ήταν θετικοι και εκριναν ότι οι εξελιξεις στο Ιρακ ήταν καλες¹⁰⁴.

Εξετάζοντας την ίδια θεματική, μέσα από άλλες δημοσκοπήσεις φαίνεται ότι η δυσπιστία επεκτείνεται πέρα από τους Αμερικανούς πολίτες, σε στελέχη της Κυβερνήσεως και του στρατου σε ότι αφορά την συνεχιση και το αποτέλεσμα των πολεμικών επιχειρήσεων. Μέσα από τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων για το «φορο αιματος» στο Ιρακ προκύπτει το συμπέρασμα ότι μετά από πέντε χρόνια κατοχής του, τα 4/5 των Ιρακινών κατοικων είναι ενάντιων της παρουσίας των Συμμαχικών δυνάμεων, και τα 2/3 των Αμερικανών κρινουν ότι η διεξαγωγή του πολέμου αυτού δεν αξίζει. Όπως σχολιαζεται, τα δεινα τα οποία προεκυψαν από τον πόλεμο αυτο θα τα επωμιστεί ο νέος πρόεδρος ανεξάρτητα εάν είναι Δημοκρατικός η Ρεπουμπλικανος. Θα «κληρονομήσει» δυο ανοικτα μετωπα στο Αφγανιστάν και το Ιρακ και μια οικονομια σε άσχημη κατάσταση. Επιπλεον όπως επίσης αναφέρεται σε δημοσκοπήση η οποία έγινε ανάμεσα σε 3.400 εν ενεργεια και αποστρατεία αξιωματικούς, το 88% φαίνεται να συμφωνει με την δήλωση ότι «Ο πολεμος ενάντιων του Ιρακ οδηγησε τις ΗΠΑ σε επικίνδυνο βαθμό υπερέκτασης». Ακόμη τα ίδια τα στελέχη της κυβέρνησης αρχίζουν να έχουν αμφιβολίες σχετικά με το τρόπο διεξαγωγής πολιτικής τους. Όπως αναφέρει ο R. Armitage, υφυπουργος Εξωτερικών «Μετά την 11/9 οι ΗΠΑ κάνουν εξαγωγή φόβου και επιθετικότητας και όχι των παραδοσιακών αξιών τους της ελπίδας και της αισιοδοξίας. Η υποψίες και η προκατάληψη για την Αμερικάνικη ισχύ είναι βαθιες. Ο πυρηνας του προβληματος είναι ότι οι ΗΠΑ έχουν αναγαγει τον πόλεμο της τρομοκρατίας ως πυρηνα της εξωτερικής τους πολιτικής». Τέλος όπως σχολιάζει ο Larry Diamond ακαδημαϊκος στο Stanford «με την στρατηγική αυτή, αυτο που επιτεύχθηκε ήταν η διασπορά της ανασφαλειας, της βιας και των προσφύγων. Οι ηγετες των αραβων το εκμεταλλεύτικαν προκειμένου να ταχθουν κατά της επεμβατικής πολιτικής των ΗΠΑ. πρέπει να γίνει μια επαναπροσεγγιση της στρατηγική με νεους ορους πιο ομαλη, η οποία δεν οδηγει σε

¹⁰³ «George Bush Popularity Continues», June 30 2005, *Zogby Poll*

¹⁰⁴ Poll: «More disapprove of Bush than any other president», *Washington (CNN)*, May 1 2008

υπερεκταση»¹⁰⁵. Όπως διαπιστώνουμε τόσο από τις αριθμητικές ενδείξεις των δημοσκοπήσεων όσο και από την δήλωση του κυβερνητικού στελέχους, υπάρχει μια ευρύτερη δυσαρέσκεια η οποία δεν αφορά απλά μεμονωμένες δράσεις της κυβέρνησης αλλά ολοκληρωτή την στρατηγική και ιδεολογία της πολιτικής κατευθύνσης της.

Σε ότι αφορά την δημοτικότητα της Αμερικάνικης πολιτικής στο εξωτερικό, πολύ χρήσιμα συμπεράσματα προκύπτουν από την δημοσκοπήση που πραγματοποίησε τον Δεκέμβρη του 2002 το «Pew Research Centre for the People and the Press». Σύμφωνα με αυτή, ήδη από τότε, η δυσαρέσκεια των περισσότερων τρίτων κρατών σε βάρος των ΗΠΑ επιδεινώθηκε την περίοδο εκείνη. Η δυσαρέσκεια αυτή ήταν ευρεία και περιλάμβανε τόσο τους παραδοσιακούς ΝΑΤΟικούς συμμαχούς της Αμερικής, όσο και κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, αναπτυσσόμενα κράτη και σαφώς τα Μουσουλμανικά. Από το 2000 η δημοτικότητα των ΗΠΑ σημείωσε σημαντική πτώση σε 19 από τα 27 κράτη στα οποία περιελάβε η έρευνα (βλεπε πίνακα παρακάτω). Όμως τα πιο αυξημένα δείγματα προκαταληψης σε βάρος των ΗΠΑ προεκυψαν από τα κράτη της Μεσης Ανατολής και της κεντρικής Ασίας. Τα αποτελέσματα της δημοσκοπήσης δείχνουν ότι οι ευρύτερες αντιλήψεις των τρίτων κρατών για τις ΗΠΑ εκτός από αρνητικές είναι σε ορισμένα σημεία αμφιθυμες. Τέτοιο παράδειγμα είναι το ότι ενώ σε αρκετά κράτη ορισμένες αρχές και αξίες των ΗΠΑ (Δημοκρατία, φιλελευθères οικονομικές πρακτικές) έχουν απήχηση, εναντιώνονται στην μονομερή πολιτική των ΗΠΑ για επιβολή τους στην Μεση Ανατολή άλλα και πάσης φύσης επιρροής της στις κοινωνίες τους. Τέτοιες αντιλήψεις αφορούν κράτη όπως ο Καναδάς, Γερμανία, Γαλλία και αναπτυσσόμενα κράτη της Αφρικής και της Ασίας. Για τα κράτη αυτά τα κίνητρα εισβολής των ΗΠΑ στο Ιρακ είναι ακόμη υποπτα¹⁰⁶.

Η ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ			
<i>(Τιμές σε ποσοστιαίες μονάδες)</i>			
	1999/2000	2002	ΑΛΛΑΓΗ
Δυτική Ευρώπη			
Γερμανία	78	61	-17
Βρετανία	83	75	-8
Ιταλία	76	70	-6
Ανατολική Ευρώπη			
Σλοβακία	74	60	-14
Πολωνία	86	79	-7
Τσεχία	77	71	-6
Βουλγαρία	76	72	-4
Ουκρανία	70	80	+10

¹⁰⁵ Warren Srobel, «Iraq War's cost: Loss of US power, Prestige, influence», March 15 2008, *McClatchy Newspapers*

¹⁰⁶ «What the World Thinks in 2002. How The Global Publics View: Their Lives, Their Countries, The World, America», *Pew Research Centre for the People and the Press*, December 4 2002, σελ. 1-2

Κατόπιν της Αμερικάνικης εισβολής στο Ιρακ, οι πλειοψηφία στην Γαλλία, την Γερμανία, Ρωσία αντιτίθετο στην στρατιωτική μεσολαβή για την ανατροπή του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν, ενώ το παραδοξο στα αποτελέσματα αυτά είναι ότι και τα έξι Ευρωπαϊκά κράτη (Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία, ΗΠΑ, Τουρκία) εκλαμβάνουν την ύπαρξη του Σαντάμ ως κίνδυνο που τροφοδοτεί την ασταθεια και την ανασφαλεια στην περιοχή. Αυτό που είναι πιο παράδοξο είναι ότι οι πλειοψηφίες στην Βρετανία, Γερμανία και Γαλλία συμφωνούν με τις ΗΠΑ ότι ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης είναι η ανατροπή του Σαντάμ παρά απλά ο αφοπλισμος του Ιρακ άλλα η διαφορά σε σχέση με τις ΗΠΑ έγκειται ότι οι Ευρωπαϊκές χώρες εκλαμβάνουν την διαμάχη Παλαιστίνης - Ισραήλ ως την μεγαλύτερη πηγή ασταθειας της Μεσης Ανατολης. Το μεγαλύτερο πρόβλημα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ΗΠΑ στο εξωτερικο είναι η πολύ φτωχη εικόνα της στον Μουσουλμανικο κοσμο και ιδιαίτερα στην Μεση Ανατολή. Ακόμη και στους δυο πολύ σημαντικούς της συμμαχους στην περιοχή την Τουρκια και το Πακιστάν, η δημοτικότητα της έχει πεσει. Στην πρώτη η δημοσκοπήση δείχνει ότι υπάρχει πτώση 22 ποσοστιαίων μοναδών (τα τελευταία 3 ετη) ενώ στην δευτερη 13. Η αντίθεση σε βαρος του πολέμου της τρομοκρατίας δεν είναι εντονη μοναχά σε κράτη του Μουσουλμανικου κόσμου άλλα και σε κράτη της Ασιας, Αφρικης και της Ευρωπης. Η Πλειοψηφία των πολιτών τόσο στην Ευρώπη όσο και στο Καναδά αντιδρούν απέναντι στο «δόγμα Μπους» κρίνοντας ότι οι ΗΠΑ κατά την διεξαγωγή εξωτερικής πολιτικής της δεν λαμβάνει υπόψη και τα συμφέροντα των κρατών της. Κατ' επέκταση η παγκόσμια επιρροή των ΗΠΑ δεν εκλαμβάνεται θετικά και απορρίπτεται από τα κράτη αυτά. Οι πλειοψηφίες αυτές κυμαίνονται από 54% στον Καναδα και 50% στην Βρετανία μέχρι 73% στην Αργεντινη και 81% στο Πακιστάν¹⁰⁷.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ Δ' ΜΕΡΟΥΣ

Η διακυβερνηση του προεδρου Μπους, του νεότερου, εξαιτίας της ισχυρης εκλογικής του νίκης, της απουσίας ελεγχου στο Κογκρεσου και των αδυναμιών που παρουσιαστηκαν στον οικονομικό τομέα είχε σαν αποτέλεσμα να μην είναι πολύ δημοφιλής και ισχυρή από την πρώτη στιγμή. Επιπλέον από την αρχή δεν φάνηκε να υπάρχει η πολιτική διαθεση να υιοθετηθούν οι νεοσυντηρητικές αρχές. Ως υποψήφιος ο Μπους ήταν υπερμαχος μιας περιορισμένης εξωτερικής πολιτικής τασσοντας την κυβέρνηση του κατά της πολιτικής του «Nation Building» και της διαδοσης των Αμερικανικών Αρχών. Εξάλου (για τους μη νεοσυντηρητικούς) ο Ουίλσονισμος μέχρι τότε είχε βαρύτητα μοναχά στην εσωτερική ιδεολογία των ΗΠΑ και η διαδοση του διεθνώς δεν αποτελουσε επαρκή λόγο για σημαντικές Αμερικανικές απωλειες από την σκοπια της Αμερικάνικης κοινωνίας¹⁰⁸. Μετά το «Συμβάν της 11/9» η προγενέστερη κατάσταση αλλάζει. Το «Συμβάν» αυτό δημιουργεί καινούριες συνθηκες οι οποίες αφήνουν χώρο/περιθώριο που επιτρέπουν την υιοθέτηση των Νεοσυντηρητικών αντιλήψεων τόσο από την πολιτική ηγεσία όσο και από την μεγαλύτερη μεριδα της κοινής γνώμης. Στο πολιτικό προσκήνιο οι αντιλήψεις αυτές αναπτύσσονται μέσω της αύξησης επιρροής του επιτελείου των έξι Συμβούλων του Πρόεδρου. Ήδη η

¹⁰⁷ «What the World Thinks in 2002. How The Global Publics View: Their Lives, Their Countries, The World, America», *Pew Research Centre for the People and the Press*, December 4 2002, σελ. 3-4

¹⁰⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική*, εκδ: Ποιότητα Αθηνά 2002, σελ. 394

νεοσυντηρητική ιδεολογία υπήρχε και στο παρελθόν η οποία ωστόσο είχε μειωμένη απήχηση. Η 11/9 αποτελεί ακριβώς «Συμβάν» επειδή ακριβώς δημιούργησε τις συνθήκες (=μια ψευδαίσθηση Κενού) υιοθέτησης μιας νέας αντίληψης που λαμβάνει διαστάσεις χωρίς προηγούμενο. Αυτές οι νεοσυντηρητικές δυνάμεις υπήρχαν μέσα στο context της πολλαπλότητας του «Συνόλου» των ΗΠΑ αλλά μετά το Συμβάν της 11/9 μετακινήθηκαν στην ακμή του κενού (on the edge of the void) όπως θα έλεγε ο Badiou. Ξαφνικά, η Νεοσυντηρητική ιδεολογία γίνεται δημοφιλής σε πολίτες, την πολιτική ηγεσία και εφαρμόζεται στο επίπεδο διεξαγωγής της εξωτερικής πολιτικής.

Πράγματι κατόπιν του «Συμβάντος» της 11/9 ανανεώνονται οι στοχοί της Εξωτερικής Πολιτικής και αναπτύσσεται μια νέα πιστότητα. Όπως δείξαμε παραπάνω εγκαταλείπονται τα ορθολογικά κριτήρια κατά την διεξαγωγή πολιτικής. Εξάλλου σύμφωνα με την κριτική των Ρεαλιστών σε βάρος του «δογματος Μπους» η ταυτόχρονη διεξαγωγή 2 πολέμων (Αφγανιστάν - Ιρακ), περιέχει αυξημένο ρίσκο, τον κίνδυνο μεγάλων απωλειών, αμαυρώνει την διεθνή εικόνα των ΗΠΑ ενώ οι προσπάθειες αλλαγής πολιτικού καθεστώτος στα κράτη αυτά δεν είναι δεδομένο ότι θα πετύχουν και θα ώστε να γεννηθεί ένα ευνοϊκό πολιτικό αποτέλεσμα. Συνεπώς οι πολιτικές αποφάσεις και ενέργειες των ΗΠΑ ερμηνεύονται πιο πιστά μέσα από την θεώρηση του Badiou περί «Συμβάντος» και αλλαγής. Τόσο η πολιτική ηγεσία όσο και ο λαός της Αμερικής δείχνουν να πιστεύουν στην Νεοσυντηρητική ρητορική και να υποστηρίζουν πιστά ότι μέσα από την δράση τους αυτο που επιδιώκουν να πετύχουν πράγματι αξίζει το ρίσκο και τις απώλειες.

Μέσα από αυτό το πρίσμα μπορεί να γίνει λόγος για «Ηθική» έτσι όπως την ορίζει και την περιγράφει ο Badiou, ως την διάθεση επιμονής στην επιθυμία τους, της κατάσταση που γεννήσε το ρηξηγεννές Συμβάν και της υιοθέτησης εκείνων των δυναμικών συναισθημάτων και διαθέσεων που προέκυψαν κατόπιν του Συμβάντος¹⁰⁹. Μέσα από την πιστότητα σε αυτήν την «Ηθική» τόσο η κυβέρνηση όσο και οι πολίτες ξαφνικά πιστεύουν και υιοθετούν έναν νέο ενεργητικό ρόλο στο διεθνές σύστημα και όχι απλά συντονιστικό. Επιθυμούν να διαμορφώσουν μια νέα πραγματικότητα, γεγονός που φαίνεται από την φρασεολογία των επίσημων θεσμικών τους κειμένων και την ρητορική του νέου προέδρου. Αυτή η προαναφερομένη κατάσταση είναι υπεύθυνη για την αναγωγή των ΗΠΑ σε αυτό που ο Badiou αποκαλεί «Υποκείμενο». Δεν υπακούουν σε ήδη υπάρχοντες θεσμικούς κανόνες και διπλωματικο-πολιτικές νορμες αλλά δημιουργούν δικούς τους. Ωστόσο η μικρή διάρκεια¹¹⁰ που έχει ο Νεοσυντηρητικός αντικτυπος α) στην κοινή γνώμη β) στο (αντιπολιτευτικό κυρίως) πολιτικό τοπίο των ΗΠΑ γ) στο εξωτερικό (από την πρώτη στιγμή διεξαγωγής του πολέμου στο Ιρακ) μας οδηγούν στο να έχουμε αμφιβολίες για το εάν το «Συμβάν» είναι γνήσιο και εάν την στιγμή εκείνη υπήρχε ένα πραγματικό «κενό», μια κατάσταση δηλαδή απολυτής πολιτικής ουδετερότητας. Οι αμφιβολίες αυτές στηρίζονται στο ότι η εικόνα των ΗΠΑ στο εξωτερικό αμαυρώνεται, η πιστότητα απέναντι στην ικανότητα/αποτελεσματικότητα του Προέδρου και τις Νεοσυντηρητικές αρχές ξαφνικά αρχίζουν να εξασθενούν. Η νεοσυντηρητική ιδεολογία η οποία διαδόθηκε μετά το Συμβάν της 11/9 παρότι δημιούργησε μια νέα «Ηθική» πιστότητα, είχε περιορισμένη διάρκεια και στην συνέχεια προέκυψε μια κατακραυγή τόσο στο εξωτερικό όσο και μέσα στην ίδια την Αμερική.

¹⁰⁹ Alain Badiou, *Η Ηθική: Δοκίμιο για την συνείδηση του κακού*, Εκδ: Scripta, Αθήνα 1998, σελ. 56-57

¹¹⁰ όπως αποδείξαμε με βάση τις παραπάνω δημοσκοπήσεις η μεταστροφή αυτή ξεκίνησε από το 2004.

Αυτό απλά αποδεικνύει ότι δεν επρόκειτο για ένα «γνησιο Συμβάν» όπως αναφέρει ο Badiou.

Προκειμένου ένα Συμβάν να είναι πραγματικό/ γνήσιο θα πρέπει πρώτον να επιφέρει «κάτι άλλο» (=ρήξη) από την προηγούμενη κατάσταση και τις κατεστημένες γνώσεις. Ωστόσο καθε καινοτομία δεν συνιστά «Συμβάν». Για να είναι γνησιο, θα πρέπει πρώτιστος να προέρχεται από το κενό και η πιστότητα που γεννά, να συντηρηθεί μέσω της διατήρησης της προαναφερομένης ενυπαρκτικής ρήξης. Με απλούστερα λόγια αυτό που προσπαθεί να υποστηρίξει ο Badiou είναι: ένα «Γνήσιο Συμβάν» προκύπτει από ένα κενό (κατάσταση απολυτής πολιτικής ουδετεροτητας) και δημιουργεί μια ρήξη (από τον τρόπο αντίληψης της προγενέστερης κατάστασης). Την διαδικασία εμμονής σε αυτήν την ρήξη που προέκυψε από το γνησιο Συμβάν την ονομάζει ο Badiou πιστότητα (= «Ηθική») η οποία προϋποθέτει την επιδίωξη ενός «ανιδιοτελούς συμφέροντος». Το αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής είναι μια Αλήθεια η οποία διεμβολίζει τις (προγενέστερες) γνώσεις και αποτελεί την μοναδική πηγή γνώσης. Αυτό που συνέβη στις ΗΠΑ μετά την 11/9 είναι ότι αναπτύχθηκε η Νεοσυντηρητική ιδεολογία χωρίς όμως να υπάρχει ένα κενό, φερνοντας πράγματι μια παροδική ρήξη με τον κατεστημένο τρόπο αντίληψης και γεννώντας μια παροδική πιστότητα σε ένα ανιδιοτελές συμφέρον – εκείνο της διασποράς των Αμερικανικών Αξιών και πίστης στην Αντίληψη της ανωτεροτητας της Αμερικάνικης Ηθικής. Το γεγονός όμως ότι η Αλήθεια που έφερε στο προσκήνιο παρότι γέννησε μια περιορισμένη ρήξη δεν αποτέλεσε την μοναδική πηγή αντίληψης (δεδομένου ότι δεν προήλθε από ένα κενό). Έτσι, το «Συμβάν» της 11/9 δεν έδωσε οντότητα στο κενό αλλά στο πλήρες της προγενέστερης κατάσταση με αποτέλεσμα η Ηθική πιστότητα που γεννήσε να μη απευθύνεται σε όλους και να αποτελεί ένα είδωλο αλήθειας. Η ψευδαισθηση των Νεοσυντηρητικών στην πίστη τους για την παναθρώπινη και υπερκρατική σημασία των Αμερικανικών Αξιών τους οδήγησε στο να απολυτοποιήσουν αυτή δύναμη αυτού του είδωλου αλήθειας, να πιστεψουν σε αυτήν και να την διαδώσουν μια διαθεση «ανιδιοτελούς Συμφέροντος», δεδομένου ότι διεξήγαγαν μια εξωτερική πολιτική η οποία δεν χαρακτηρίζεται από ορθολογικά και ωφελμιστικά κίνητρα ¹¹¹.

Το αποτέλεσμα ακριβώς της απολυτοποίησης ενός είδωλου Αλήθειας ο Badiou το περιγράφει ως *όλεθρο της Αλήθειας*. Η απουσία της γνησιότητας του Συμβάντος και η πληρότητα της προηγούμενης κατάστασης έχει σαν αποτέλεσμα ότι η μια τέτοια αλήθεια δεν μπορεί να λάβει οικουμενικές διαστάσεις, δεν μπορεί να υποστηριχτεί ευρύτερα παρά μοναχά από την απόλυτη ιδιαιτερότητα μιας κοινότητας ριζωμένης στα γνωρίσματα του εδαφούς, του αίματος, της φυλής ¹¹². Μέσα από την θεώρηση αυτή περιγράφεται και αιτιολογείται το πως ξαφνικά η Νεοσυντηρητική ιδεολογία γίνεται δημοφιλής μετά από έναν «Συμβάν», διεξάγει μια εξωτερική πολιτική στα πλαίσια μιας πιστοτητας ενός υποκειμενικού (Νεοσυντηρητικού) ανιδιοτελούς συμφέροντος, χωρίς ποτε να γίνει αντιληπτό στο εξωτερικό με τον τρόπο αυτό ώστε δεν αποκτά ποτε διεθνή νομιμοποίηση και στην πορεία ο Νεοσυντηρητισμός σημειώνει σημαντική πτώση δημοτικότητας στο εσωτερικό.

¹¹¹ Alain Badiou, *Η Ηθική: Δοκίμιο για την συνείδηση του κακού*, Εκδ: Scripta, Αθήνα 1998, σελ. 75-79

¹¹² Alain Badiou, *Η Ηθική: Δοκίμιο για την συνείδηση του κακού*, Εκδ: Scripta, Αθήνα 1998, σελ. 79-81

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Σπύρος Μάκρης, *Η Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων την εποχή της Παγκοσμιοποίησης*, εκδ: Παπαζήσης, Αθήνα, 2002
- K Holsti, «Mirror Mirror on the Wall, Which is the Fairest Theory of All», *International Studies Quarterly*, Vol 33, No. 3, (Sep, 1989)
- Alain Badiou, *Η Πολιτική και η Λογική του Συμβάντος*, εκδ: Πατάκη, Αθήνα 2008
- Alain Badiou, «Being by Numbers (interview)», *Artforum International*, 1994
- Jon Roffe, *Alain Badiou's Being and Event*, *The Journal of Natural and Social Philosophy*, vol. 2, no 1-2, 2006
- Alain Badiou, «Destruction, Negation, Substruction», *graduate seminar*, February 6, 2007
- Alain Badiou, *Η Ηθική: Δοκίμιο για την Συνείδηση του Κακού*, εκδ: Scripta, Αθήνα 1998
- Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*, εκδ: Ποιότητα, Αθήνα 1998
- Αναστασιος Γιανναράς, *Ο Αγγλικός Εμπειρισμός και ο Γαλλικός Διαφωτισμός*, Εκδ: Παπαζήσης, Αθήνα 1976
- Φρανσουά Νταγκονιέ, *Οι Μεγάλοι Φιλοσοφοί και η Φιλοσοφία τους*, εκδ: Μελάι, Αθήνα 2007
- R.S. Woolhouse, *Η Φιλοσοφία της Επιστημής Β: Οι Εμπειριστές*, (Εκδ: Στάχυ, Αθήνα, 2000), σελ.127-130
- Τομας Χομπς, *Λεβιάθαν*, Εκδ: Γνώση, Αθήνα 2006
- Karl Popper, *Objective Knowledge*, Oxford: Clarendon Press 1979
- Stefano Guzzini, *Realism in International Relations: The continuing story of a death foretold*
- Σπύρος Μάκρης, *Η Αγγλική Σχολή των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδ, Σακκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008
- Σπύρος Μάκρης, *Η Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων την Εποχή της Παγκοσμιοποίησης*, Εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2002
- Καρλ Σμιττ, *Η Έννοια του Πολιτικού*, Εκδ. Κριτική, Αθήνα 1988
- E H Carr, *Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939*, Εκδ Ποιότητα, Αθήνα 2000
- Hedley Bull, *Η Άναρχη Κοινωνία*, Εκδ: Ποιότητα, Αθήνα 2001
- X. Γιανναράς, *Το πραγματικό και το φαντασιώδες στην πολιτική οικονομία* (Αθήνα: Εκδόσεις Δόμος)
- President of the United States, *The National Security Strategy of the United States of America*, September 2002
- Davis A Mednicoff, «Compromising Toward Confusion: The 9/11 Commission Report and American Policy in the Middle East», *Contemporary Sociology* 34
- «The Princeton Project On National Security», *Woodrow Wilson School*, Final Report September 2006
- Ivo Daalder and James Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Brookings Institution Press: Washington D.C. 2003
- Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: W. W. Norton, 2001
- Storer Rowley, «Critics say Bush doctrine Might Provoke 1st Strike», *Chicago Tribune*, Monday June 24 2002

- Jeffrey Record, «The Bush Doctrine and the war with Iraq», *Parameters*, Vol. 33, 2003
- Στίβεν Μ Γουλτ, *Στρατηγικές Αντίστασης Στην Ηγεμονία των ΗΠΑ*, εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 2007
- Robert Jervis, «Why the Bush Doctrine Can not be Sustained», *Political Science Quarterly* (Volume 120, Num. 3, Fall 2005)
- Leon T. Hadar, «The New American Imperialism vs The Old Europe», *The Journal of Palestine Studies*, no.4 (Summer 2003)
- Sir M Howard, «Smoke On the Horizon», *Financial Times*, 8 September 2002
- Ivo Daalder and James Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Brookings Institution Press: Washington D.C. 2003
- Sandra Silberstain, *War of Words*, New York: Routledge 2004
- Kurt Jacobsen, «Kurt Jacobsen on Paul Berman's Terror and Liberalism», *Logos*, Summer 2003
- Χαραλαμπος Παπασωτηριου, *Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική*, εκδ: Ποιότητα Αθήνα 2002
- Paul Begala, *Is Our Children Learning: The case against President G W Bush*, New York: Simon & Schuster 2000
- Helen Thomas, «Once Opposed, Bush Begins Nation Building», *WCVB*, April 16 2003
- Frum David. «Unpatriotic Conservatives», *National Review*, April 7, 2003
- George W Bush, *A Distinctly American Internationalism*, Ronald Reagan Presidential Library, California, November 19, 1999
- Condoleezza Rice, «Campaign 2000: Promoting the National Interest», *Foreign Affairs*, January/ February 2000
- Georgie A Geyer, «Bush's Six-Pack», *The American Conservative*, June 7, 2004
- Jammes Mann Interview: *Conversations with History: The Bush War Cabinet*, Institute of International Studies Berkeley, February 14, 2005
- Robert Kagan and William Kristol, *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*, *Foreign Affairs*, July/ August 1996
- Charles Krauthammer, «The Unipolar Moment Revisited», *The National Interest* – Winter 2002/3
- «Poll: Bush's popularity hits new low», *Washington (CNN)*
- Gary Langer, «Bush Job Approval Dogged By WMD Questions, Economy and John Kerry», *ABC NEWS/ Washington Post*
- «George Bush Popularity Continues», June 30 2005, *Zogby Poll*
- Poll: «More disapprove of Bush than any other president», *Washington (CNN)*
- Warren Srrobel, «Iraq War's cost: Loss of US power, Prestige, influence», March 15 2008, *McClatchy Newspapers*
- «What the World Thinks in 2002. How The Global Publics View: Their Lives, Their Countries, The World, America», *Pew Research Centre for the People and the Press*, December 4 2002

URL :

<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss3.html>
www.9-11commission.gov/

